

YALE · MEDICAL · LIBRARY
1899
1960
John Farquhar Fulton
Book Fund
HISTORICAL · LIBRARY

DE WAARDE

DER

KOEPOK-INËNTING.

DE WAARDE

DER

KOEPOK-INËNTING

GEHANDHAAFD, EN OP NIEUWS AANBEVOLEN AAN OUDERS EN KUNSTGENOOTEN,

TEGEN DE

BESTRIJDING DERZELVE

VAN DEN MED. DOCT.

ABRAHAM CAPADOSE,

OF,

DE *VACCINE* AAN DE BEGINSELEN VAN GODSDIENST, REDE EN WARE GENEESKUNDE GETOETST.

DOOR

C. G. ONTYD, MED. DOCT.

te 's Gravenhage.

TE 's GRAVENHAGE, BIJ
DE WEDUWE J. ALLART.
MDCCCXXIV.

OPDRAGT.

DEN HOOGGELEERDE HEERE

E. J. THOMASSEN A THUESSINK,

A. L. M. EN PHIL. DOCT.

Hoogleeraar in de Geneeskundige Faculteit
te Groningen.

Ridder van de Orde van den Nederlandſchen Leeuw.

Lid van het Koninklijk Inſtituut van Kunſten en Wetenſchappen, en andere geleerde Maatſchappijen, en Preſident van de Provinciale Commisſie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt, reſiderende te Groningen, enz.

en den

WELEDELEN ZEER GELEERDEN HEERE

A. VAN STIPRIAAN LUISCIUS,

MED. DOCT. CHEM. LECT.

Preſident van de Provinciale Commisſie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt, reſiderende te 's Gravenhage. *Lid van de Eerſte Klasſe van het Nederlandsche Koninklijk Inſtituut, en van onderſchei-*

ſcheidene andere Geleerde Genootſchappen, *en Raad der ſtad* Delft,

WORDT,

Uit erkentenis van derzelver verdienſten in het vak der Geneeskunde in het algemeen, en in de voortplanting en beſcherming der Koepok-inënting in het bijzonder,

DIT WERKJE

WELWILLEND OPGEDRAGEN

DOOR

Derzelver Vriend,

DEN SCHRIJVER.

INLEIDING.

Het behoort onder de merkwaardigheden van onzen in wonderen zoo rijken leeftijd, waarin meest alle wetenschappen eene zeer hooge vlugt genomen hebben, zoodat men de negentiende Eeuw in vele opzigten als eene nieuwe wereldperiode beschouwen kan, — dat dezelve tevens zeer *excentriek* is, en er in onzen tijd een aantal *paradoxen* zijn voorgesteld, waarvan er in de verloopene, veel minder verlichte Eeuwen niet alleen geen spoor te vinden is, maar over welker behandeling, in diervoege namelijk, als dezelve thans worden voorgesteld, men zich zekerlijk toenmaals zoude geschaamd hebben. Men zoude derhalve de negentiende Eeuw, ook met het grootste regt, *de Eeuw der Paradoxen* kunnen noemen. Immers was het voor de zoo verlichte negentiende Eeuw bewaard, dat een Hoogleeraar in de Geneeskunde te *Landshut*, in het koningrijk *Beijeren*, in zijne *Anthropologische Fragmenten*, het diepzinnig leerstuk der Heilige Drieëenheid uit het maaksel van het menschelijk ligchaam heeft willen betogen, en in des menschen wil, verstand, en gemoed, het evenbeeld van God den Vader, van God den Zoon, en van God den Heiligen Geest ver-

meende gevonden te hebben (1), en in het thans voor ons liggend werkje, kondigt ons een onlangs tot het Christendom bekeerde *Israëliet* aan, „ dat „ hij zich door den Geest Gods in zijne onderzoe- „ kingen hebbende laten geleiden, door de heilrijke „ ſtralen, welke het licht des Evangeliums rondom „ hem verſpreidde, heeft leeren inzien, ten opzigte „ der *Vaccine* tot dus verre in eene allerverderfelijk- „ ſte dwaling verkeerd te hebben, en dat dezelve „ zoo wel met de beginſelen der ware geneeskun- „ de, als met de pligten eens Christen ſtrijdig „ is" (2). Wanneer nu zoodanige *paradoxe* ſchriften, gelijk dit met de eerst vermelde het geval is, ſlechts *theoretiſche* beſpiegelingen ten doel hebben, dan handelt men, onzes inziens, het wijsſte met dezelve onbeantwoord te laten, daar toch werkjes van ſoortgelijken ſtempel zichzelve wederleggen, en een diep ſtilzwijgen misſchien het beste middel is om dezelve het ſpoedigst aan de verdiende vergetelheid over te geven; doch is dezelve daarentegen van eene praktiſchen aard, en handelt zoodanig eene paradoxe ſtelling over eene zaak als de *Vaccine*, welke met het leven en de gezondheid der ingezetenen in het allernaauwst verband ſtaat, en van het in het werk ſtellen of nalaten van welke het lot van duizende wezens afhangt, dan kan of mag, naar

ons

(1) Dr. ANDREAS RÖSCHLAUB, *Magazin zur vervolkommnung der Medecin.* IXr. *B.*, 1. *Stuck*, ſ. 1—72.

(2) *Beſtrijding der Vaccine* enz., voorrede, bl. VI, en bl. 220.

ons inzien, geen Geneeskundige, welke de *Vaccinatie* volgens pligt en geweten ten nutte van het menschdom reeds drie en twintig jaren heeft uitgeoefend, het ſtilzwijgen bewaren; te minder, wanneer de ſchrijver door allerlei drogredenen, en vooral met uit den Bijbel ontleende, kwalijk geappliceerde ſchriftuurplaatſen, het min verlichte gedeelte der Natie, hetwelk, blijkens de droevige ondervinding, te *Amſterdam* meer dan elders, (daar er volgens zijne opgave, in het verledene jaar aldaar nog negen honderd ſlagtoffers aan de kinderziekte ten grave gedaald zijn) van zelve reeds tegen deze kunstbewerking vooringenomen is, verders van deze inënting tracht af te ſchrikken, en in derzelver vooroordeelen hieromtrent zoo veel mogelijk te ſtijven. Wanneer hij de Geneeskundigen, die de eerſte geweest zijn om de *Vaccine* in het werk te ſtellen, „ voor „ ſchandelijke bedriegers uitmaakt, en durft beweren „ dat zij zonder oordeel, zonder rijp onderzoek, „ blindelings en roekeloos in dezen zijn te werk ge„ gaan, en dat zij en die geleerden, die in hunne „ ſchriften openlijk verklaard hebben, dat het nut „ der *Vaccine* eene bewezene, afgedane zaak was, „ eene onomſtotelijke, ja onfeilbare waarheid, welke „ geen verder onderzoek behoefde, door eene hun „ onbekende kracht werden voortgezweept, door „ den geest der duisternisſe, die bevreesd is de „ overwinningen, éénmaal door de dwaling op het „ gebied der waarheid behaald, te zullen verliezen, „ zoodra men zich op een onpartijdig onderzoek der „ zaak zal hebben toegelegd." — Wanneer hij wij-

ders verzekert, „dat de thans plaats hebbende algemeene verspreiding der *Vaccine* haren oorsprong „ heeft in die laauwheid, in die onverschilligheid om al wat de pligt gebiedt, te onderzoeken, en eindelijk in die vadsige luiheid, welke „ het *apathique* en geestelooze dezer Eeuw zoo „ kenschetsen, en bij een groot gedeelte der geneeskundigen, vooral ten opzigte der *Vaccine*, zoo „ zigtbaar zijn; en hierop uitroept: is er dan geene „ belangstelling meer in het vervullen der heilige „ pligten, die op den Geneesheer rusten? zegt het „ niets, voor het leven en de gezondheid van den „ mensch, onzen broeder, onder God te mogen zorgen, en geroepen te zijn, om als zijne herauten „ genezing, troost en verademing te brengen? Heeft „ dan de menschlievendheid, die edele, en, den „ Geneesheer zoo bij uitstek noodzakelijke deugd, „ zoo dikwerf een der krachtigste middelen ter genezing, voor de gevloekte geldzucht moeten wijken? en denkt men niet eenmaal rekenschap te „ moeten doen van al die baldadige proefnemingen „ en helsche kunstenarijen, waaraan men zich niet „ schaamt, kracht en leven van onzen medemensch, „ van onze teederste betrekkingen prijs te geven?" Hoe zacht, hoe menschlievend, hoe geheel overeenkomstig met den aard der Christelijke liefde, laat de jeugdige schrijver zich hier uit over zijne kunstbroeders, waaronder mannen, in wier schaduw de jongeling niet staan kan!!!. Zou dan niet ieder een, dit geschrijf zonder zaakkennis lezende, natuurlijk in den waan moeten komen, dat in de negen-

tien-

tiende Eeuw, in het zoo beſchaafd *Europa*, de Geneeskunst wordt uitgeoefend door eene bende van bedriegers en ſchurken, zonder eenig bezef van zedelijke of godsdienſtige pligten, en welke met het leven en de gezondheid hunner medemenſchen naar hunne grilligheden ſpeelden? te meer, daar dit alles zonder het minſte bewijs op zulk een beſlisſenden toon door den ſchrijver is ter nedergeſteld, als of het eene algemeen erkende en bewezene daadzaak was. Wanneer de *paroxijsmus* zijner ijlende koorts zal bedaard zijn, zal de heer CAPADOSE, zijne voorrede inziende, over dit zijn geſchrijf zelf moeten blozen, vurig deszelfs vernietiging wenſchen, en het als een zeer groote weldaad beſchouwen, dat zijne zoo diep door hem gehoonde kunstgenooten uit Christelijke liefde dit zijn geſchrift der vergetelheid toewijden.

Wanneer hij wijders de Geneeskunde dezer droevige negentiende Eeuw durft verklaren, verre beneden die tijden, wanneer domheid en vooroordeel, zoo het heten moet, haar in kluisters hielden vastgeklonken, gevallen, diep gevallen te zijn, gelijk de mensch zelve bij ſchijnbare vordering en verlichting, en herhaalt, dat, welke groote vorderingen er ook in deze Eeuw in de ontleed- natuur- ſchei- en kruidkunde gemaakt zijn, het praktiſche gedeelte, waarvan de ſchrijver het *magnetismus*, door hem eene verfoeijelijke en duivelſche kunst genoemd, en de *Vaccine*, als de twee onderſcheidende karakterteekenen beſchouwd, is achteruit gegaan en gevallen, uit oorzaak dat men God vergeten heeft, en alle midde-

 len,

en, hoe wonderbaarlijk ook in uitwerking, gemeend heeft te mogen aannemen, zonder ze vooraf aan de beginſelen van den godsdienst te toetſen, — dan ſtaat men verbaasd over des ſchrijvers verregaande onbeſchaamdheid, en durft, zoodanig een onzin lezende, naauwlijks zijne oogen gelooven. — Dat de Heilige Schriftuur een ſchatkamer van geneesmiddelen voor de ziel bevat, en dat men dezelve als de hoofdbron, waaruit alle zedelijke pligten haren oorſprong nemen, te beſchouwen hebbe, ſtemmen wij met den ſchrijver volkomen toe, doch dat de Heilige Schrift, zoo als de heer CAPADOSE ons wil wijs maken, insgelijks zou dienen om met betrekking tot de Geneeskunst, hetgeen ons voorheen, zoo al niet onmogelijk, althans onwaarſchijnlijk is voorgekomen, duidelijk te maken, en omgekeerd, is loutere onzin, welke door de gezonde rede en ondervinding ten volle gelogenſtraft wordt. — Immers is het wereldkundig, dat de Vader der Geneeskunst, HIPPOCRATES, en de overige *Artis medicæ Principes*, welke het voor dien tijd in de beoefening der Geneeskunst toch al vrij verre gebragt hadden, alle Heidenen waren, en dus hunne geneeskundige kennis bij geene mogelijkheid konden ontleenen van die eenige waarachtige waarheid, van waar alle andere als uit eene levende bron afſtroomen, om den dorstenden te laven, den behoeftigen te verzadigen. Het ſtrijdt voorts tegen het oogmerk der Heilige Schrift, welke ons gegeven is, niet zoo zeer om de menſchen wijzer, als om ze beter en deugdzamer te maken: zegt niet de heilige PAULUS duidelijk tot die van *Corinthe*:

„ *Gij*

„ *Gij ziet uwe roeping, broeders! dat gij zijt niet*
„ *vele wijze naar den vleesche, niet vele magtige, niet*
„ *vele edele, maar het dwaze en het zwakke der*
„ *wereld heeft God uitverkoren*" (1). Het ſtrijdt eindelijk tegen de dagelijkſche ervaring, welke ons dikwerf ſprekende bewijst, dat men een zeer eerlijk braaf mensch, ja zelfs een gemoedelijk Christen, en echter een zeer ſober Geneesheer wezen kan, en omgekeerd, dat met de uitſtekendſte talenten in de Geneeskunst, juist niet altoos braafheid en godsvrucht gepaard gaan; — en de broeder CAPADOSE houde het ons ten goede, wanneer wij hem met onze gewone rondborstigheid verklaren, dat, niet tegenſtaande 's mans ſtellige verzekering, van door de verkiezing der genade onder vele zoo rijk gezegend te zijn, en zijnen door het geheele werkje heerſchenden, beſlisſenden toon van eenen Godsgezant, wij nogtans, *casu quo*, het aardſche huis onzes tabernakels veel liever aan zijnen achtingwaardigen Oom, den kundigen arts CAPADOSE, hoezeer wij van zijnen overgang tot het Christendom nog niets gehoord hebben, dan aan diens Neef zouden toevertrouwen. Een gezond oordeel, een geoefend praktisch oog, en langdurige ondervinding aan het ziekbed, doen bij ons, ten opzigte van de keuze eens geneesheers, zeer veel af, en het belijden van den Christelijken godsdienst komt hieromtrent, onzes erachtens, in het geheel in geene aanmerking, dan alleen in zoo ver-

(1) 1 Cor. I: 12.

verre, als zij diegenen, welke haar belijden, niet flechts met den mond, maar in geest en waarheid, zeer naauw gezet maakt in het vervullen hunner pligten jegens God en hunne medemenfchen. De door den fchrijver zonder het minfte bewijs, in eenen *didactifchen* toon ter nedergeftelde *declamatiën* gaan wij met diep ftilzwijgen voorbij, daar dezelve alleenlijk fteunen op den voorgewenden, door den Allerhoogften aan hem verleenden profetifchen geest, welken wij in het vervolg nader onderzoeken zullen. Echter kunnen wij er niet af, van in het voorbijgaan aan te merken, dat de uitroeping des fchrijvers, als of de, den Geneesheer zoo betamende menschlievendheid voor de gevloekte geldzucht zou hebben moeten wijken, ten minfte ten opzigte der *Vaccine*, van alle waarheid ontbloot is, dewijl het eene bewezene daadzaak is, dat de Geneeskundigen, federt de invoering der koepok-inënting, een aanmerkelijk verlies en nadeel, ten opzigte van het financiële, geleden hebben, daar te voren de praktijk der natuurlijke, telkens wederkomende kinderpok-epidemiën, en naderhand de inënting der kinderpokken, hun ongelijk meer geld opbragten, en veel ruimer betaald werden dan de tegenwoordige inënting met koepokken, welke veel minder beloond, en daarenboven, uit hoofde van de ligtheid der ziekte, voor een groot gedeelte door de Heel- en Vroedmeesters verrigt wordt, zoo dat geene gevloekte geldzucht, maar de zuiverfte belangloosheid en edele menfchenmin, en de innige overtuiging van nuttig te zijn ter bevordering van de gezondheid en het le-

ven

ven van zijnen evennaasten, den Geneesheer genoopt hebben, om met opoffering van eigenbelang, ten nutte van het algemeen, werkzaam te zijn. Wanneer wijders de jeugdige, eerst federt vijf jaren *gegraduecrde* Arts, en dus nog een aanvanger in de beoefening onzer kunst, op den hem eigen beslisfenden toon beweert, dat de praktijk der Geneeskunde in een Eeuw, welke ons een BUSSERIUS, SCHARPA, PORTAL, CABANIS, TISSOT, QUARIN, FRANK, MURSINNA, LODER, KAUSCH, HUFELAND, FORMEY, SELLE, REIL, LENTIN, HORN, RICHTER, CAMPER, VAN DOEVEREN, VAN GEUNS, OOSTERDYK, THUESSINCK en BRUGMANS, benevens nog een aantal andere, door hunne fchriften teregt vereeuwigde Geneeskundigen, heeft opgeleverd, is achteruit gegaan, gevallen, ja diep gevallen! dan waarlijk weten wij niet, wat meer onze verbazing moet opwekken, of 's mans diepe onkunde in de Geneeskundige litteratuur, of, zijne verregaande onbefchaamdheid, en, of men hem meer te beklagen dan te verachten hebbe. Immers, dat men in de negentiende Eeuw, gelijk dit, helaas! altoos bij de menfchen het geval geweest is, foms van de verlichting misbruik gemaakt heeft, en dat dit ook bij het *Magnetismus* vaak het geval was, willen wij den fchrijver niet betwisten; of intusfchen het *Magnetismus*, zoo als het door CAPADOSE genoemd wordt, eene verfoeijelijke en duivelfche kunst is, daaraan twijfelen wij zeer; de Duivel is immers, volgens de Heilige Schrift, een zeer oud perfonaadje, en het hoofd der afgevallen Engelen, terwijl het

Magnetismus flechts eene ontdekking of uitvinding is van het laatst der achttiende Eeuw. Wij voor ons hebben met het *Magnetismus*, ten minfte wat deszelfs aanwending in de geneeskundige praktijk betreft, juist niet veel op, daar de ondervinding ons geleerd heeft, dat hetzelve, uit hoofde van het veelvuldig misbruik dat er van gemaakt wordt, het lijdend mensehdom veel meer kwaad dan goed gedaan heeft, zonder nogtans te willen beweren, dat het middel, onder eene behoorlijke geneeskundige leiding, in fommige zenuwziekten niet van nut zou kunnen zijn; doch in alle gevallen is het *Magnetismus* flechts eene der menigvuldige ontdekkingen onzer Eeuw, maar geenszins derzelver karakterizerend kenteeken; het heeft voorts niets gemeens met de *Vaccine*, waartegen des fchrijvers beftrijding gerigt is, en beflist eindelijk volftrekt niets ten aanzien der geneeskundige praktijk in het algemeen, daar hetzelve flechts door weinige Geneesheeren wordt uitgeoefend. Dus, Doctor CAPADOSE! indien wij den ftaat der praktijk van de Geneeskunst, in onze droevige negentiende Eeuw, uit de fchriften dezer beroemde Geneeskundigen opmaken, dan bekomen wij een allezins geruftftellend en zeer voldoende refultaat van de buitengewone vorderingen onzer edele kunst, vooral met opzigt tot derzelver praktisch gedeelte, doch nemen wij uw voor ons liggend werkje ten maatftaf, ja, dan ftemmen wij met deszelfs fchrijver volkomen in, dat de praktijk der Geneeskunst is achteruit gegaan, gevallen, diep gevallen,

len, ja, veel lager gezonken dan in die tijden, waarin domheid en vooroordeel haar in kluisters hielden vastgeklonken: immers hebben dezelve in het vak der Geneeskunst nimmer zoodanig iets voortgebragt. Men behoeft juist geen OEDIPUS te zijn, om uit deze Voorrede des schrijvers te ontwaren, dat de Heer CAPADOSE een *adept* is van de *Bilderdijksche* secte: 's mans geschrijf draagt er in alles den echten stempel van; deze menschen, veinzende, of ten minste voorgevende, door den onbedriegelijken Geest van God geleid te zijn, drijven de onbeschaamdheid tot het uiterste, en beschouwen alle andere menschen, die door geen *Bilderdijksche* bril zien, als zulken, die door den geest der duisternisse worden voortgezweept, zoodat, indien men hun slechts gelooven wil, er geen licht bestaat dan bij hunne kleine secte, onder welke Vader BILDERDIJK, en de twee profeten die van hem uitgegaan zijn, de Doctors DACOSTA en CAPADOSE, dan natuurlijk uitblinken als flonkerende starren onder het verbasterd geslacht dezer droevige negentiende Eeuw. Daar echter deze lieden van geen buitengewoon *credentiaal* voorzien zijn (want van de gaaf om wonderen te kunnen verrigten, hebben wij tot dus verre van de *Bilderdijkianen* nog niets vernomen), zoo zal het broeder CAPADOSE ons zekerlijk ten goede duiden, dat wij, indachtig aan de vermaning van den Heiligen JOHANNES: *geliefde! geloof niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten of zij uit God zijn: want vele valsche profeten zijn*

uit-

uitgegaan in de wereld (1), 's mans voorgeven, van door den Geest van God in zijne onderzoekingen geleid te zijn geweest, of zijne profetische zending aan het onbedriegelijk Bijbelwoort toetsen. Wij zullen dus den schrijver op het voetspoor volgen, en onderzoeken of de *Vaccine*, volgens zijn voorgeven, in der daad met de gezonde rede, de beginselen der ware Geneeskunst, en den godsdienst strijdig is. In dit ons onderzoek zullen wij met de grootste onpartijdigheid en waarheidsliefde te werk gaan, en om alle verdraaijing van 's mans woorden voor te komen, zoo zullen wij eerst des schrijvers argumenten, zoo als dezelve door hem worden voorgesteld, zoo veel wij kunnen, woordelijk opgeven, en daarna derzelver wederlegging laten volgen. Daar ik den heer CAPADOSE nooit gezien heb, zoo kan men mij ook onmogelijk verdenken van iets personeels tegen hem te hebben; indien dus mijn stijl en schrijfwijze soms, mijns ondanks, hier en daar een weinig te scherp mogt zijn uitgevallen, zoo dragen er de menigvuldige onbewezene declamatiën, en hevige, hoogst onbescheidene uitvallen de schuld van, welke de schrijver zich jegens zijne kunstbroeders in het algemeen, en in het bijzonder jegens de meest beroemde en algemeen hoogst geachte Geneeskundigen, zoo in dit Land als elders, veroorloofd heeft. Voor het overige zullen wij, in deze onze wederlegging, zoo veel de menschelijke zwakheid toelaat, dien geest van

(1) Eerste Zendbrief, Hoofdst. IV: 1.

van zachtmoedigheid en verdraagzaamheid trachten te bewaren, welke den waren Christen kenschetst, indachtig aan de vermaning van den Heiligen PAULUS: *met zachtmoedigheid onderwijzende diegenen, die tegenstaan*, of *hun God te eeniger tijd bekering gave tot erkentenis der waarheid* (1).

(1) 1 TIMOTH., Hoofdst. II: 25.

EER-

EERSTE HOOFDSTUK.

(Getiteld: *De Vaccine met de beginſelen der ware Geneeskunde ſtrijdende.*)

De Heer CAPADOSE begint zijne beſtrijding der *Vaccine* zeer zedig en nederig, met een overzigt der praktiſche Geneeskunst, hij verdeelt derzelver beoefenaars in vier hoofdklasſen:

1.° Volſlagene *theoristen* of *ſystematici*, die hunne rede en hun verſtand als den maatſtaf van alle waarheid aannemen, en dit beginſel als de proefſteen van het geen men in de Geneeskunst al of niet gelooven moet, beſchouwen;

2.° Algeheele *empyrici*, alleen de ondervinding, zonder beredenering, zamenhang, of achtgeving op omſtandigheden raadplegende;

3.° De talrijkſte klasſe, die der zoogenoemde middenhouders tusſchenbeide, *routiniers* (*esprits forts*), die ſlechts gelooven wat zij zien, en al wat buiten hun bereik is voor kwakzalverij houden;

En eindelijk, eene 4.° klasſe van zoodanige Geneesheeren, de eenige, welke dien voortreffelijken naam waardig zijn, welke de *empyria rationalis* toegedaan zijn, en de rede met de ondervinding vereenigen. „Zoodanig een Geneesheer," zegt den Heer

CA-

CAPADOSE, „beschouwt den mensch als een zoowel „ ligchamelijk als zedelijk vervallen schepsel, niet al„ leen vatbaar voor, maar zelfs onderworpen aan alle „ invloeden, hetzij geestelijke hetzij stoffelijke; geen „ van deze sluit hij uit, maar onderzoekt ze alle naauw„ keurig. Zoodanig een Geneesheer is ook niet van „ meening, ziekten te moeten behandelen, maar alleen „ zieken. Hij werkt niet op de teering, waterzucht „ of borstontsteking, maar op dezen of genen tee„ ringachtigen, waterzuchtigen, of aan borstontste„ king krankliggenden. Eindelijk, zoodanig een „ Geneesheer tracht nimmer de natuur te dwingen, „ maar in ieder ziekteverschijnsel eene poging tot „ herstel van het verbroken evenwigt als grondoor„ zaak erkennende, zal hij den kring zijner werk„ zaamheden bepalen bij het zoo veel mogelijk weg„ ruimen der hinderpalen, welke de weldadige po„ gingen belemmeren, en alle vrije ongestoorde wer„ king der natuur tegengaan; in één woord, gelijk „ het hem betaamt zich in den godsdienst als dienst„ knecht van zijn Almagtigen Meester te erkennen, „ zoo beschouwt hij zich ook in de Geneeskunst als „ dienaar van die inwendige geneeskracht, die wij „ uit genade ontvangen hebben, en gewoon zijn de „ *werking der natuur* te noemen." Uit deze voorloopige bepalingen gevoelt men reeds, dat de heer CAPADOSE zich met zijne theorie onder deze vierde hoofdklasse rangschikt, en dat dezelve dus tot eenen maatstaf ter toetsing der *Vaccine* moet verstrekken.

Natuurlijk vraagt ieder onpartijdige, 1.° waartoe dit begin? *cui bono* deze rangschikking in een werkje,

je, hetwelk immers niet ten doel heeft de Genees-kundigen te klasfificeren, maar de *Vaccine* te be-ftrijden? 2.° Is de heer CAPADOSE, een jonge Arts; welke fleehts federt vijf jaren gegradueerd zijnde; niet geacht kan worden eene volledige kennis in het praktifehe gedeelte eener kunst te bezitten, waarvan de Vader der Geneeskunst zelve zegt: *brevis vita, ars longa*, — wel een bevoegd kunstregter, om al zijne kunstbroeders zoo maar voetftoots te rang-fchikken, en over dezelve zulk eene beflisfende uit-fpraak te doen? Ten opzigte van het eerfte, merkt de fchrijver der *Voorloopige aanmerkingen* op deze beftrijding der *Vaccine*, wiens woorden wij hier de onze maken, zeer juist op: „dat, wanneer iemand „ dergelijk eene voorftelling van middelen of begrip-„ pen doet, hij dan natuurlijk wel zorgt, datgene, „ waarop hij zal te huis komen, daartoe gepastelijk „ uit te rusten, maar dat men niet behoort te ver-„ geten, dat het bij deze uitrusting niet zoo zeer „ om deszelfs voortreffelijkheid, noch volkomene „ waarheid te doen is, maar wel bijzonder om ge-„ fchiktheid tot het voorgeftelde oogmerk; dat is, „ men maakt *a priori* het vonnis op, dat men *a pos-„ teriori* denkt te vellen; gelukkig echter, voelt de „ Lezer dit ligt bij de toepasfing, en befluit dan „ nog, het vroeger geftelde nader te toetfen" (1). Ten aanzien van het tweede, is de bloote lezing genoegzaam om een ieder te overtuigen, dat de fchrij-

(1) *l. l.* bladz. 10 en 11.

fchrijver voor deze taak niet berekend is, en deze verdeeling van de beoefenaars der Geneeskunst, in vier hoofdklasfen, alleen ter liefde van zijn ftelfel zoodanig geplooid en gewrongen heeft. Volflagene *theoristen*, in den zin zoo als de fchrijver dezelve in zijne eerfte klasfe befchrijft, hebben wij onder de praktiferende Artfen nooit aangetroffen, en vermeenen uit den aard der zake, aan hun aanwezen te mogen twijfelen; maar wel *fystematici*, dat is, menfchen, die door den bril van hun geliefkoosd *fystema* de zaak befchouwen, en al de bij het ziekbed voorkomende verfchijnfelen volgens hetzelve trachten te verklaren.

Eveneens is het gelegen met opzigt tot des fchrijvers tweede hoofdklasfe, van algeheele *empyrici*, welke niet dan ondervinding, zonder beredenering, zamenhang of achtgeving op omftandigheden, zouden raadplegen: zoodanige praktifche Artfen beftaan er niet, dan in de verbeelding van den fchrijver, maar wel beftaat de talrijkfte klasfe der Geneeskundigen uit de zoogenoemde middenhouders of *routiniers*; doch, fchoon wij erkennen, dat zoodanigen in den volften zin, den voortreffelijken naam van *Geneesheer* niet verdienen, zoo is echter, ten gelukke van het lijdend menschdom, de ftelling van den heer CAPADOSE, dat deze zoo talrijke klasfe van Kunstgenooten in het geheel geen acht zoude geven op de verfchillende omftandigheden, waarin zich de kranke bevindt, noch op het geflacht, den ouderdom, levenswijze, temperament, enz., geheel bezijden de waarheid: wij zijn dikwerf aan het ziekbed van het tegendeel oog- en oorgetuigen geweest, en dur-

ven onzen jongen Kunstgenoot gerustelijk verzekeren, onder deze klasſe een aantal goede bruikbare *practici*, voor gewone gevallen, te hebben aangetroffen.

De natuurlijke, op de ondervinding gegronde verdeeling des Kunstoefenaars, is in drie hoofdklasſen, *ſystematici* of *theoristen*, *empyrici* of *routiniers*, en eindelijk, in de zodanigen, welke de rede met de ervaring vereenigen, en dus eene rationale *empyrie* uitoefenen; doch deze verdeeling kwam den heer CAPADOSE, in zijne beſtrijding der *Vaccine*, niet te ſtade, hij zag zich dus genoodzaakt, de *empyrici* in twee ſoorten te ſplitſen, en zijne *empyria rationalis* alleen te laten uitoefenen door beſcheidene vrome mannen, die zinnelijke waarneming met geloof aan vele onzigtbare krachten onder het beſtuur der rede vereenigende, het eenig veilig midden houden. Doch de heer CAPADOSE zal met ons moeten toeſtemmen, dat zijne ter ſtaving van een geliefdkoosd ſtelſel uitgedachte klasſificering der Geneeskundigen, bij nader onderzoek, geen ſteek kan houden, want onder welke klasſe, vragen wij hem, moeten dan de beroemdſte Geneeskundigen onzer Eeuw, welke alle, geen uitgezonderd, de *Vaccine* uitoefenen, en ijverige voorſtanders dier kunstbewerking zijn, gerangſchikt worden? In de derde hoofdklasſe, onder de *esprits forts*, welke, volgens den ſchrijver, de nadeelige ſtrekking der beide eerſte klasſen in zich vereenigen, zal wel de heer CAPADOSE hen niet willen plaatſen; zij behooren dus onbetwistbaar tot de vierde klasſe, dat is, zij beoefenen eene *empyria rationalis*, en

dus

dus vervalt de geheele rangſchikking van den heer CAPADOSE. Het is zoo, de Doctor heeft, met oogmerk om deze Geneeskundigen uit zijne vierde klasſe te weren, zekere kenmerken voor dezelve vastgeſteld, welke op de meest beroemde Artſen dezer Eeuw welligt niet *applicabel* zijn zouden, doch ongelukkig zijn deze kenmerken op een zandgrond gebouwd, zoodat het uitoefenen eener *empyria rationalis* zeer wel gepaard kan gaan met het in twijfel trekken van deszelfs gegrondheid: want het zal wel geen betoog behoeven, dat men eene *empyria rationalis* uitoefenen kan, zonder daarom met den ſchrijver den mensch als een, zoowel ligehamelijk als zedelijk vervallen ſchepſel, onderworpen aan alle invloeden, hetzij geestelijke, hetzij ſtoffelijke, te beſchouwen; immers bij den, van gezonde ouders geboren landman, wiens ligehaamskrachten door zijne matigheid en kuischheid onderhouden en vermeerderd worden, is de mensch, niet in een geestelijken, maar in een geneeskundigen zin beſchouwd, toch zulk een ligchamelijk vervallen ſchepſel niet, en als hij maar volgens de vermaning van den Heiligen PAULUS, in deze Eeuw *matig*, *regtvaardig*, en *godzalig* leeft, dan kunnen immers de geestelijke invloeden toch zoo veel kwaad niet; wij ten minſte, zijn veel meer bedacht voor de nadeelige ſtrekking van *Venus* en *Bacchus*, en voor de rampzalige gevolgen, welke derzelver *exces* dikwerf voor het ligehaam en de ziel des lijders na zich ſlepen, dan voor den vereenigden invloed van alle onzigtbare krachten te zamen. Dat men voorts de *empyria rationalis* uitoefe-

nende, geene *ziekten*, maar alleen *zieken* genezen zoude, en dat men de Natuur nimmer dwingen moet, maar in ieder ziekteverſchijnſel eene poging ter herſtelling van het verbroken evenwigt, als grondoorzaak zoude moeten erkennen, zijn beide dwalingen, welker aanwending aan het ziekbed van den lijder veel nadeel zoude te weeg brengen, ja, niet zelden den dood veroorzaken. Is niet de *therapeia generalis* de grondſlag aller rigtige uitoefening der Geneeskunst, en kan men wel ooit op de benaming van een regtſchapen Arts aanſpraak maken, zonder dezelve grondig te verſtaan? Komt het wezen der ziekte en derzelver grondvorm niet altoos in de eerſte plaats bij den Geneesheer in aanmerking? En is het dus wel juist, om dat de behandelingswijze naar de omſtandigheden des lijders, waarin dezelve valt, natuurlijk moet gewijzigd worden, te zeggen dat men geene *ziekten* geneest, maar alleen *zieken?* — Neen, jeugdige Kunstgenoot! de Geneesheer geneest niet alleen zieken, maar ook ziekten, en de grootſte voorſtanders der *vires naturæ medicatrices* hebben nimmer in ieder ziekteverſchijnſel eene poging ter herſtelling van het verbroken evenwigt, als grondoorzaak erkend. Wij raden onzen Kunstbroeder, hierover de *Pathologie* van den onſterfelijken GAUBIUS, *a* § 81 *ad* 97, eens na te lezen, ten einde hem van zijne doling in dezen te overtuigen; ja, wij durven gerustelijk verzekeren, dat de Geneesheer, die zich in een aantal van ziekten, en onder anderen in de rot- en zenuwkoortſen, en bij kwaadaardige intermitterende

koort-

koortſen, waarvan, indien dezelve niet onverwijld door de kunst op de krachtdadigſte wijze geſtuit worden, een enkel *accès* ſoms dodelijk is, vooral bij den (om des ſchrijvers geliefkoosde uitdrukking te bezigen), zoo wel ligchamelijk als zedelijk vervallen ſtedeling, alleen als een dienaar van die inwendige geneeskracht der Natuur zou willen beſchouwen, vaak door den meester ellendig zou te leur geſteld worden, de dood des lijders zou niet zelden het gevolg van zoodanig eene handelwijze zijn, en onze kunstbroeder Dr. CAPADOSE zal in het vervolg van tijd, bij meerdere ondervinding aan het ziekbed, met ons moeten toeſtemmen, dat het *in medio tutisſime ibis*, ook te dezen opzigte voor den waren Arts de veiligſte weg is, en dat, even als er bij het ziekbed gevallen zijn, waarin men, vooral bij jonge lijders, veilig alles aan de genezende krachten der Natuur kan overlaten, en de Geneesheer zich dus alleen behoort te bepalen tot het zoo veel mogelijk wegnemen der hinderpalen, welke de weldadige pogingen der Natuur belemmeren, er andere beſtaan, waarin deze *virès naturæ medicatrices*, door derzelver onſtuimige werking, den lijder ten grave zouden doen dalen, bijaldien deze krachten door de wijze leiding des Geneesheers niet behoorlijk beſtuurd, en in derzelver loop beteugeld wierden; ja, dat de Geneesheer in vele gevallen van dezelve *per ſe* niets te hopen heeft, en verre van derzelver dienaar te zijn, in tegendeel verpligt is, de meestvermogende vlugtige en vaste prikkels te bezigen, om de bijna uitgedoofde levenskracht weder

op te wekken, en hierdoor ook niet zelden ſlaagt, om den reeds verloren gerekenden lijder nog uit de kaken des doods te rukken. Het blijkt dus klaar, dat des ſchrijvers klasſificatie der beoefenende Geneeskunst geenszins dienen kan, noch ten onderzoek van het ſtelſel des *Vaccinatores*, noch ter toetſing van de gronden, waarop de kunstbewerking ſteunt. Doch daar, gelijk zulks door den kundigen ſchrijver der *Aanmerkingen op de Vaccine* zeer juist is aangemerkt, het toch, in weerwil van alle ſtelſels, op de bijzondere, vooral buitengewone gevallen, en derzelver beoordeeling aankomt (1), zoo zullen wij ons bij deze voorloopige bepalingen des ſchrijvers thans niet verder ophouden, maar op zijne plaats toezien, of het door hem beredeneerde wezenlijk ſteek houden kan.

De Heer CAPADOSE gaat vervolgens over tot het onderzoek der gronden voor de *Vaccine*, en brengt dezelve tot twee ſoorten: zij zijn namelijk, of zoodanige, die uit eene vergelijking der *Vaccine* of inënting met de gewone pokſtof beſtaan, door den ſchrijver *negative bewijzen* genoemd; of, zij betogen het ſtellig voordeelige dier kunstbewerking, en zijn dus *poſitive* argumenten; en hij behandelt daarna ieder derzelve afzonderlijk. Zeer juist zegt de ſchrandere ſchrijver der *Aanmerkingen* hieromtrent: „ Indien het louter om de waarheid, om onderzoek „ naar het nuttige of ſchadelijke der *Vaccinatie* te „ doen

(1) *l. l.*

„ doen is, dan begrijpen wij niet, waartoe dit gan-
„ ſche gedeelte dient. Want, de ſchrijver is zoo
„ wel tegen de eene als tegen de andere, en hij
„ noemt de bewijzen, welke uit deze vergelijking
„ ooit zouden kunnen worden afgeleid, *negative*,
„ dat namelijk de koepok-inënting in alle gevallen
„ nog beter zou zijn dan de *inoculatie*, en dit zelfs
„ ontkent hij. Maar, is het te doen om de *para-*
„ *doxe* leer der *Bilderdijkſche* ſchool in dit opzigt
„ te doen zegepralen, dan is het geheel wat anders.
„ Hoe meer ſchijnbewijzen dan, hoe beter! Hoe
„ meer blijk dat de voorſtanders der eerſte uitvin-
„ ding, bij het opkomen van de tweede, hun best
„ gedaan hebben, om het eerst omhelsde in de
„ ſchaduw te plaatſen, en met velerlei zwarigheden
„ te drukken, hoe meer zulk ſchijnbewijs van de
„ voorbarigheid, wispelturigheid en onwaardigheid
„ dezer lieden getuigt, om er nooit zijn vertrouwen
„ op te ſtellen! Hoe meer gereede aanleiding, om
„ het natuurlijke en de waarſchijnlijke geldigheid van
„ de oude boven de tegenwoordige voorbehoeding
„ te doen uitkomen, hoe meer gelegenheid om de
„ *Vaccine* te havenen en ten toon te ſtellen" (1).
Intusſchen leveren dergelijke wapenen ſchier altoos
een onfeilbaar kenmerk op van de zwakte der partij,
waardoor zij gebezigd worden, en van gebrek aan
meer afdoende bewijsredenen, en de waarheid, welker
naſporing toch het doel van ieder onpartijdig onder-
zoek

(1) *l. l.* bladz. 11 en 12.

zoek behoort te zijn, verre van door zulk eene schrijfwijze bevorderd te worden, wordt er doorgaans door benadeeld; het eenige goed dat er uit voortspruit, is, dat zij ieder onbevooroordeelden reeds voorloopig het onvoldoende, ja zelfs het onbeduidende van 'smans bezwaren doet inzien. Immers is het niet twijfelachtig, of bijna alle Geneeskundigen, en het verlichte gedeelte van het menschdom in het algemeen, die alle de inënting met de kinderpokken waren toegedaan, zouden ook altoos voorstanders van de *inoculatie* gebleven zijn, bijaldien de ontdekking der *Vaccine* er niet ware tusschenbeiden gekomen, en indien niet de zwarigheden, tegen de *inoculatie* met de kinderpokken geopperd, dat namelijk, door deze kustbewerking, het gevaar van te sterven of geschonden te worden, wel is waar, grootendeels verminderd, maar niet geheel weggenomen, en dat de besmetting der kinderpokken op deze wijze soms overgebragt en voortgeplant wierd, dáár, waar zij in het geheel niet bestond: bezwaren, welke uit den aard der zaak, waarschijnlijk voor altoos zouden belet hebben, dat dezelve algemeen wierd, — voornamelijk de Geneeskundigen genoopt hadden, om de *inoculatie* der kinderpokken met die der *Vaccine* te verwisselen. Doch genomen, de schrijver ware in staat in der daad aan te toonen, dat sommige voorstanders der *Vaccine* de gewone inënting te sterk in de schaduw geplaatst, en door een te grooten ijver vervoerd, de *Vaccine* te hoog hadden opgevijzeld, dit moge hem dan bekwame gelegenheid verschaffen, om zijne gal uit te braken,

ken, zijne driften bot te vieren, en zoodanige geneeskundigen eens ter deeg aan de kaak te ſtellen, doch de goede zaak, het onderzoek der waarheid, zal er zekerlijk niets bij winnen, neen, geene perſonaliteiten, geene afgetrokkene *theoretiſche* beſpiegelingen, geene uit haar verband gerukte heilige ſchriftuurplaatſen, maar een onpartijdig onderzoek, wat de ervaring van het vierde gedeelte eener Eeuw, ons te dezen opzigte geleerd hebbe, een bedaard wikken en wegen der praktiſche gronden, waarop deze kunstbewerking rust, kunnen ons hieromtrent alleen tot een veilige gids verſtrekken, en tot een beſlisſend reſultaat geleiden. Doch, offchoon deze zoogenoemde *negative* argumenten ter beſlisſing van de zaak in verſchil eigenlijk niets afdoen, zoo zullen wij echter, te meer, daar de ſchrijver uit de vergelijking der *Vaccine* met de *inoculatie* eenige grieven tegen de *Vaccinatie* tracht te berde te brengen, en ook in het vervolg bij zijne zoogenoemde wederlegging der *poſitive* gronden voor de *Vaccine* telkens hierop terug komt, deze zijne bewijsgronden een voor een naauwkeurig overwegen.

Alvorens de ſchrijver de beſtrijding der *Vaccine* aanvangt, merkt hij in het voorbijgaan in eene noot aan: dat VOLTAIRE, die groote apostel van het ongeloof, tevens een groot voorſtander der *inoculatie* geweest is; de kracht van dit bewijs, en wat de heer CAPADOSE hieruit wil afgeleid hebben, betuigen wij intusſchen niet te begrijpen; immers is het hier de questie niet omtrent den perſoon van den *defendens*, of hij namelijk een braaf of ſlecht zedelijk karakter bezit, maar of de

 zaak,

zaak, welke hij beweert, waarachtig of valsch is. Nu was VOLTAIRE, buiten tegenfpraak, een der grootfte vernuften zijner Eeuw, en die in zijn tijd door zijne uitftekende talenten de bewondering van allen, welke als lezende of fchrijvende leden tot het letterkundig publiek behoorden, wegdroeg, en bij gevolg een zeer bevoegd perfoon, om over de waarde of onwaarde der *inoculatie* te oordeelen; dat overigens VOLTAIRE vaak van zijne uitftekende bekwaamheden misbruik gemaakt heeft, en onderfcheidene zijner fchriften niets dan een zamenweeffel van logens, van lasteringen en drogredenen tegen de Heilige Schriftuur behelzen, is helaas! een dier menigvuldige bewijzen, dat de mensch, zonder zedelijke of godsdienftige beginfelen, vaak van de hem door de Goddelijke Voorzienigheid zoo mildelijk gefchonkene verftandelijke vermogens, het fchromelijkst misbruik maakt, — doch zijn daarom zijne zoo fraaije treurfpelen, zijne mannelijke verdediging van den ongelukkigen CALAS, zijne *Henriade*, zijne Gefchiedenis van KAREL *den twaalfden*, geen blijvende meesterftukken van vernuft en fmaak, en was het niet juist zijn fchrander vernuft, hetwelk hem tot zulk een gevaarlijken verleider voor de ligtzinnige jeugd gemaakt heeft? Dat dus een man, met zulke buitengewone talenten begaafd, een ijverig voorftander der *inoculatie* geweest is, levert waarlijk geen bewijs tegen deze kunstbewerking op.

Voorts vindt Doctor CAPADOSE het onbegrijpelijk, dat zoo vele geleerde en kundige mannen tot de naauwelijks geloofbare dwaling gekomen zijn, om de inënting

der

der kinderziekte als een voorbehoedmiddel derzelve aan te merken, en noemt vervolgens onder de verdedigers dezer dwaling den grooten CAMPER en TISSOT! Indien hier het oogmerk van den heer CAPADOSE is, om deze beroemde Geneeskundigen, nog eens, zoo vele jaren na hun dood, als voorſtanders van een ongerijmde dwaling, bij het Geneeskundig Publiek ten toon te ſtellen, dan is de man het ſpoor zeer bijster, want deze beroemde Geneeskundigen wisten zeer wel, hetgeen trouwens aan een ieder, die zijne vijf gezonde zinnen heeft, bekend is, dat in den door den ſchrijver bedoelden zin, de *inoculatie* geen voorbehoedmiddel derzelve is, en er ook, voor zoo veel wij weten, geen Geneeskundige beſtaat, die dit ooit beweerd heeft; maar de jeugdige ſchrijver wete, gelijk dit aan allen, die geene vreemdelingen zijn in de Geneeskundige litteratuur, bekend is, dat het onder de Geneeskundige ſchrijvers een aangenomen ſpreekwijs is, om, wanneer men door de inënting eene anders doorgaans hoogst gevaarlijke, vaak dodelijke ziekte zoodanig modificeert, dat zij meestal zonder gevaar afloopt, dit een voorbehoedmiddel tegen de ziekte in verſchil te noemen. Van daar, dat ſommige *Engelſche* Geneeskundigen de inënting der mazelen als een voorbehoedmiddel tegen deze ziekte hebben getracht in zwang te brengen; en dat SAMOILOWITZ, en andere *Rusſiſche* Artſen, de inënting der pest als een behoedmiddel tegen deze ziekte hebben aangeprezen. Dan, ter zake:

In

In de eerfte plaats, beftrijdt de heer CAPPADOSE het denkbeeld, dat de *Vaccine*, of het gevolg der inënting met koepokftof, eene ligte en geringe ziekte is; hij ftemt, wel is waar, toe, dat dezelve dadelijk weinige ziekteverfchijnfelen oplevert, doch beweert, dat zij in de gevolgen des te gevaarlijker, ja, verderfelijker is, hoe minder men zulks op het oogenblik van haar vermoeden zoude. De fchrijver poogt deze zijne ftelling hierdoor te ftaven: 1.° dat het gevaarlijke eens middels, in de omgekeerde reden ftäat met zijne hoeveelheid; 2.° die zelfde verhouding plaats heeft tusfchen de geringe zigtbare uitwerkfelen en de inwendige doordringende werking; 4.° (het derde bewijs is ons de heer CAPADOSE fchuldig gebleven) dat men, namelijk, volgens den beroemden HOFFMAN, geene ziekte kan uitroeijen zonder een zwaren worftelftrijd der Natuur, welke niet blijkende, juist van het gevaar getuigt; en eindelijk, dat hij, volgens art. 5, 6 en 7, historisch vermeent te kunnen bewijzen, dat er fomtijds aan de gevolgen der koepok-inënting geftorven zijn. — Maar wij nemen de vrijheid, onzen jeugdigen Collega onder het oog te brengen, dat vooreerst zijne ftelling niet algemeen doorgaat, daar zij niet eens van alle geneesmiddelen waar is; zoo genezen, b. v., kleine giften der *Cinchonine*, en der *Sulphas kininæ*, dikwerf zeer fpoedig de kwaadaardigfte afgaande koortfen; en geen Geneeskundige echter zal beweren willen, dat deze middelen eenigzins gevaarlijk zijn, en, alhoewel wij de gegrondheid zijner eerfte aanmerking, volgens welke elk geneesmiddel te gevaarlij-

lijker is, naar mate men er minder van noodig heeft, als eene op goede *Pathologiſche* gronden ſteunende daadzaak, voor een oogenblik gelden lieten, en, bij gevolg ook volkomen met hem inſtemden, dat men in de praktijk der Geneeskunde, bij het inwendig gebruik der vergiften, altoos met de uiterſte omzigtigheid behoort te werk te gaan, te meer, dewijl niet altoos des lijders vatbaarheid voor den gebezigden prikkel *a priori* met zekerheid te berekenen is, en een zeer gering onderſcheid der *doſis* vaak beſlisſende is, of het aangewendde middel als een gif, of wel als een krachtdadig middel werken zal, — zien wij echter nog, met opzigt tot de *Vaccine*, de geldigheid van zijn bewijs niet in, want men loopt immers geen gevaar, om door middel van het *lancet* te veel koepokſtof in het menſchelijk ligchaam te brengen; ja, zelfs de betrekkelijke mindere of meerdere hoeveelheid der gebezigde *Vaccine*-ſtof ſchijnt hier van geen belang te wezen (1), daar, al *vaccineert* men

(1) De heer CAPADOSE heeft hier, gelijk doorgaans in zijn werkje, de begrippen van vergiften en ſmetſtoffen ellendig onder elkander verward, want eigenlijk geſproken, is de *Vaccine* geen vergif, maar even als de menſchenpokken, de mazelen, het venusſmet, enz., eene eigenaardige ſmetſtof, welke door eene eigendommelijke werking, van een ziek dierlijk ligchaam geboren, de geſchiktheid heeft, om zich door mededeeling aan een gezond, daarvoor vatbaar ligchaam, voort te planten, in hetzelve een gelijkſoortige ziekte te weeg brengende, als die waardoor de ſmetſtof gevormd werd, en bij welke eene betrekkelijke mindere of meerdere hoeveelheid der aangebragte ſmetſtof, ten aanzien van deszelfs mindere of meerdere uitwerkſelen, volſtrekt niets afdoet.

men ook op twee, vier, acht of meerdere plaatſen, de ziekteverſchijnſelen echter daardoor niet vermeerderd worden; en dit laat zich ook reeds duidelijk begrijpen, wanneer men in aanmerking neemt, dat de uitwerking hier niet alleen afhangt van de gebezigde hoeveelheid koepokſtof, maar in de zamengeſtelde reden ſtaat van de aangewende ſpecifieke prikkel en de eigendommelijke terugwerking van het hier door geprikkeld menſchelijk ligchaam op dezelve. Zoo lang dus de heer CAPADOSE niet in ſtaat is, om ons door behoorlijk geſtaafde waarnemingen te overtuigen, dat de door de *Vaccine* veroorzaakte, eigenaardige ſtemming en bijzondere wijziging des menſchelijken ligchaams, ten gevolge van welke de vatbaarheid voor de kinderpokken wordt weggenomen en vernietigd, tot gevaarlijke ziekten van een anderen aard bijzondere voorbeſchikking geeft, of wel dezelve dadelijk bewerkſtelligt (en deze bewijzen hebben wij in dit geſchrift vergeefs gezocht), zoo houden wij ook, en alle Kunstgenooten met ons, 's mans voorgeven en gewaande vrees voor de toekomst voor herſenſpoken en voor kasteelen in de lucht, en dus in de praktijk van nul en geener waarde.

2.º Dat er insgelijks eene omgekeerde evenredigheid beſtaan zou tusſchen de zigtbare uitwerkſels en de inwendig doordringende werking, is eene ſtelling des ſchrijvers, waarvan de *theorie* in het algemeen door de ervaring wordt gelogenſtraft, ten minſte, wat de vergiften en ſmetſtoffen betreft: de vergiftiging door het rottenkruid, door de bijtende kwik, door vergiftige pijlen en het ſlangen-

ver-

vergif, ftrekt hiervan tot zoo vele fprekende bewijzen. Wij voelen intusfchen zeer wel, wat des fchrijvers bedoeling is: het koepokgif moet heten, onbemerkt aan het levensbeginfel te knagen, en alles tot verderf voor te bereiden; doch ongelukkig ontbreken den fchrijver bewijzen tot ftaving zijner meening; daarenboven is de werking der vergiften van dierlijken oorfprong doorgaans vrij fnel. Het flangenvergif wordt evenzeer als de *Vaccine*, plaatfelijk aangebragt, zijne gevolgen nogtans zijn zoo plotfelijk, dat de dood en de toegebragte wonde elkander binnen weinige minuten vervangen, en zelden gaat 'er een enkel jaar voorbij, dat niet hier of daar fommige menfchen, ten gevolge van de dollenhondsbeet, het flagtoffer van de zoo geduchte watervrees worden. Het denkbeeld derhalve van een dierlijk vergif, dat meer dan een vierde eener Eeuw zou noodig hebben, ter voorbereiding van deszelfs nadeelige uitwerkfelen op het menfchelijk ligchaam, is eene *abfurditeit*, en wederlegt zich zelve.

4.° Des fchrijvers vierde argument, zijnde eene latijnfche vertaling van den beroemden HOFFMAN, dat men geene ziekte kan uitroeijen zonder een zwaren worftelftrijd der natuur, welke niet blijkende, juist van het gevaar getuigt, is ééne van die ellendige uitvlugten, waartoe men bij gebrek van betere bewijzen, uit nood zijne toevlugt neemt; immers is het louter onzin, en de ongerijmdheid zelve, om den beroemden HOFFMAN, die de koepokken niet kende, en die zeer waarfchijnlijk naar 's mans helderen blik in de Geneeskunde af te meten,

ten,

ten, indien hij dezelve gekend had, een groot voorſtander der *Vaccine* zou geweest zijn, nog zoo vele jaren na zijn dood tegen de koepokken te velde te laten trekken; daarenboven komt deze geheele aanhaling hier in het geheel niet te pasſe, want de zaak in verſchil is immers niet de uitroeijing eener reeds aanwezig zijnde ziekte te bewerkſtelligen, maar alleen, de vatbaarheid voor de kinderziekte, door de *Vaccine*, uit te roeijen en weg te nemen.

Eindelijk, met opzigt tot de onder n.° 5, 6 en 7, bijgebragte hiſtoriſche bewijzen, dat namelijk, de *Vaccine* geenszins eene ligte en geringe ziekte is, omdat er ſomtijds aan de gevolgen der *Vaccine* geſtorven zijn, deze zijn van dien aard, dat zij zichzelve wederleggende, eigenlijk geene wederlegging behoeven, want op zijn hoogst genomen, is er van de vijftig duizend *gevaccineerden* na de *Vaccinatie* ÉÉN geſtorven; wie nu, die in aanmerking neemt den leeftijd der *gevaccineerde* voorwerpen, en het *post hoc, ergo propter hoc*, van elkanderen heeft leeren onderſcheiden, zal hieraan eenig gewigt hechten? Niemand van gezonde herſenen zal toch van de *Vaccine* willen vorderen, dat zij de ingeënte voorwerpen *invulnerabel* make, of onvatbaar om daarna door andere ziekten ten grave te kunnen dalen!

Ten tweeden, beweert de heer CAPADOSE, dat de *Vaccine* ſomtijds zigtbare kwade gevolgen heeft, daar volgens het rapport van het Koninklijk Heelkundig Genootſchap te *Londen*, er van de 164,381 *gevaccineerden*, 66 huiduitſlag, en 24 ontſteking aan den arm hebben ondervonden. Wij antwoorden, dat

dit

dit bewijs behoort gerangſchikt te worden onder die ſoort van ſchijnbewijzen, welke nimmer, dan door Advocaten van kwade zaken, bij gebrek van betere gronden worden opgenomen, en waarvan dus ieder regtſchapen Geneesheer zich zekerlijk zou geſchaamd hebben gebruik te maken, want het wederlegt zich zelve, en ieder onpartijdige zal met ons dadelijk inſtemmen, dat ſlechts 90 gevallen onder een getal van 164,381 *gevaccineerden*, juist het tegendeel bewijzen van hetgeen de ſchrijver wil betogen, en dat zij ten duidelijkſte aantoonen, dat de *Vaccine per ſe* geenerlei kwade uitwerkſelen oplevert, en dat die enkele gevallen, waarin dezelve na de *Vaccine* zijn waargenomen, als uitzonderingen van den algemeenen regel zijn aan te merken, en dus, daar men zekerlijk van het *post hoc* tot het *ergo propter hoc* niet beſluiten kan, deze toevallen ook niet aan de koepokken, maar aan bijzondere, in het ligchaam der ingeënte voorwerpen te dien tijde aanwezig zijnde, ziekteoorzaken moeten worden toegeſchreven. — De waarheid hiervan is zoo blijkbaar, dat de heer CAPADOSE, hoe vooringenomen ook tegen de *Vaccine*, dit zelf ſchijnt gevoeld te hebben, want na zich in verſchillende bogten te hebben gewrongen, vindt de ſchrijver zich eindelijk verpligt zijne toevlugt te nemen tot een ander bewijs, dat, naar zijn voorgeven, van belang is, de ſtem namelijk des Volks, en het vooroordeel van het Gemeen, tegen de *Vaccine*. Wij willen niet ontveinzen, dat ons dit bewijs bevreemd heeft, bijzonder in den mond van een Geneesheer, en van een onlangs tot

 het

het Christendom bekeerd *Israëliet*: immers behoorde het hem als Geneesheer niet onbekend te zijn, dat het dom gemeen zich altoos tegen alle, ook het meeste nut aan het lijdend menschdom toebrengende uitvindingen verzet hebbe; het gebruik der heilzame koortsbast, in de tusfchenpozende koortfen, heeft daarvan langen tijd een doorflaand bewijs opgeleverd; en als Christen kon het hem immers uit de lijdensgefchiedenis van den Heiland niet onbekend zijn, dat hetzelfde *Joodfche* Gemeen, hetwelk nog onlangs *Hozanna!* geroepen had, korten tijd daarna met een dolle drift van den *Romeinfchen* Landvoogd den kruisdood van den Zaligmaker begeerde, en als het ware afdwong. Dit fchijnbewijs tegen de *Vaccine* dient dus alleen, om de zwakheid harer beftrijders in een helder daglicht te ftellen, en ons daardoor meer en meer van derzelver nuttigheid te overtuigen.

Ten derden. Dit is eigenlijk een aanval des fchrijvers, tegen eene verhandeling van den in de beoefening der Geneeskunde grijs geworden Arts, den beroemden A ROY; deze Geneeskundige namelijk, heeft in eene voortreffelijke verhandeling over de voorbehoedmiddelen tegen de kinderziekte, gehouden als Voorzitter van het *Amfterdamfche* Genootfchap, ter bevordering der koepok-inënting voor minvermogenden, beweerd, en zoo wij vermeenen, ook grondig betoogd: „ dat de ingeënte kinderpokken foms de „ natuurlijke befmetting konden doen geboren wor„ den, en men dus door de inënting der kinderpok„ ken de verfpreiding der ziekte, welker uitroei-

jing

„ jing men bedoeld had, veeleer alomme bevorder-
„ de; dat wel is waar, door eene algemeene inën-
„ ting, het gevaar der besmetting als van zelf zou
„ worden weggenomen, doch dat aan het in werking
„ brengen van dezen maatregel zeer vele en bijna
„ onoverkomelijke hinderpalen in den weg staan,
„ ja, dat deze maatregel hem zelve eenigermate
„ ongeoorloofd en onuitvoerlijk toescheen, omdat
„ men niemand zou kunnen dwingen, zich door de
„ inënting voor de natuurlijke ziekte te laten bevei-
„ ligen, daar men niet verzekeren kan, dat hem het
„ ongeluk niet zou kunnen treffen, van door dezel-
„ ve zijn leven te verliezen, en niemand ons de
„ vrijheid geeft om over het leven en de gezondheid
„ van een eenigen, ten beste van duizend anderen,
„ naar welgevallen te beschikken, zijnde dit een
„ regt, hetwelk alle goddelijke en menschelijke wet-
„ ten verbieden." Vervolgens worden hier nog door
den heer A ROY, de woorden van Professor
REMER aangehaald, „ dat namelijk eene geweldige,
„ op bevel der Overigheid ingevoerde, algemeene
„ inënting der kinderpokken onuitvoerlijk is, en als
„ eene despotische wreedheid zou moeten worden
„ beschouwd." Uit dit beredeneerde nu, trekt de
heer CAPADOSE de gevolgtrekking, dat de *Vaccinateurs*, die te voren ijverige voorstanders der inënting met de kinderpokken geweest zijn, hierin volgens hun eigen getuigenis, onbedacht zijn te werk
ge-

(1) *l. l.* Bladz. 50, 51 en 70.

gegaan; en zij dus nu ook, even als te voren, ten nadeele van des menfchen leven en gezondheid; voor wier behoud zij geroepen zijn te zorgen, hunne nieuwe kunstbewerking zouden kunnen aanwenden en doordrijven; vindende de heer CAPADOSE het voorts onverklaarbaar, dat die zoo geachte Geneesheer eenige bladzijden verder zegt: „O! dat eenmaal „ alle Koningen en Vorsten zich genegen toonen, „ om tot het groote doelwit eener algemeene koe- „ pok-inënting gezamenlijk mede te werken, op- „ dat deze verfchrikkelijke plaag, zoo als weleer de „ pest, verbannen worde!" (1). Hoezeer het ons gemakkelijk zou vallen, deze grondftelling des fchrijvers met ftilzwijgen voorbij te gaan, omdat het geen betoog behoeft, dat de *Vaccinatores* in het algemeen niet kunnen gehouden worden verantwoordelijk te zijn voor alle gevolgen, welke meer of min regtftreeks zouden kunnen afgeleid worden uit hetgeen de een of ander voorftander der *Vaccine*, bij zekere gelegenheid gefteld of beweerd heeft, zoo aarzelen wij echter geen oogenblik, om de woorden van onzen hooggeachten Kunstbroeder, A ROY, de onze te maken, en het ongerijmde van des fchrijvers gevolgtrekking uit dezelve ftaande te houden; wij beiden, de heer A ROY en ik, waren voorftanders der inënting met de kinderziekte, en befchouwden deze uitvinding als een gezegend middel in den weg der Voorzienigheid, om de ijsfelijke flagtingen, door de

(1) *l. l.* Bladz. 73.

de kinderpest vaak aangerigt, eenigermate te leenigen, en voor hen, die van dit gezegend middel gebruik wilden maken, de kinderpokken doorgaans tot eene zachte, zelden tot eene gevaarlijke, en zeer zeldzaam tot eene dodelijke ziekte te maken, doch met dat alles was en bleef deze uitvinding altoos met zeer vele moeijelijkheden gepaard, vooreerst, omdat men deze inënting niet in het werk konde ſtellen, dan in tijden van beſmetting, wilde men geen gevaar loopen van door dezelve eene kinderpok-epidemie te weeg te brengen, en dus door de kinderziekte verder te verſpreiden, in plaats van groot nut te doen, integendeel onheil te ſtichten; men kon, wel is waar, door het afzonderen van het *geïnoculeerde* voorwerp van alle perſonen, die de kinderziekte nog niet gehad hadden, en door de oppasſers ſtriktelijk allen omgang met andere perſonen te laten vermijden, alle beſmetting voorkomen, doch, met hoe vele moeijelijkheden van allerlei aard had de Geneeskundige dan niet te kampen! Daarenboven ſtrekte zich de weldaad der *inoculatie* doorgaans alleen tot den beſchaafden ſtand uit; de meest talrijke klasſe der armen, offchoon dezelve *gratis* konden *geïnoculeerd* worden, maakte ſlechts zeldzaam van dit middel gebruik; enkele ſterfgevallen, welke ſoms door de *inoculatie* veroorzaakt wierden, ſchrikten er vele menſchen van af, en de Overheden vonden geene vrijheid, om de arme menſchen, aan welke toch in enkele gevallen het ongeluk zou kunnen bejegenen, van hierdoor hun kroost te verliezen, er toe te noodzaken, gelijk ook deze maatregel uit dien

 hoof-

hoofde, door onzen Kunstbroeder A ROY als onregtmatig en onchristelijk verworpen wordt; dat echter vervolgens dezelfde Geneesheer zijn wensch uit, omtrent het in het werk ftellen eener algemeene koepok-inënting, ter volkomen uitroeijng der kinderziekte, bewijst in geenen deele, zoo als de heer CAPADOSE verkeerdelijk waant, de ijdelheid en onbetamelijkheid van dezen wensch, veel min, dat de Geneeskundigen te voren onbedachtzaam, en ten nadeele van des menfchen leven en gezondheid zouden zijn te werk gegaan; de koepokken waren hun toenmaals onbekend, en dus gebruikten zij, niet ten nadeele, maar ten behoud van de aan hen toevertrouwde evenmenfchen, het beste hun bekende middel, de inënting namelijk der kinderpokken. Voorts fpreekt het van zelve, dat, offchoon het Gouvernement het regt niet heeft om eene algemeene kinderpok-inënting te bevelen, immers niet doorgaans (want als er geene koepokken bekend waren, zouden wij in het bangfte gevaar eener ijsfelijke pokëpidemie, dat juist zoo ftellig niet durven verzekeren), om dat men geene vrijheid heeft om over het leven en de gezondheid van één eenigen, ten beste van duizend anderen, naar welgevallen te befchikken, deze tegenwerping natuurlijk ophoudt te beftaan met opzigt tot de *Vaccine*, wijl daaraan geen mensch fterft, en dat dus een braaf, gemoedelijk en Christelijk Geneesheer, — en als zoodanig hebben wij uit verfchillende confultatiën, welke wij in onze praktijk van tijd tot tijd met hem gehad hebben, den heer A ROY leeren kennen, — zeer wel eerst een voorftander der

ge-

gewone inenting kon zijn, en echter naderhand de *Vaccine* verre boven deze kon verheffen, vloeit uit den aard der zaak, en bewijst volstrekt geene de minste onbedachtzaamheid of ligtzinnigheid. Intusschen draaft de heer CAPADOSE hierop wakker door, en de aangehaalde woorden van Profesfor REMER op de *Vaccine* toepasfende, roept hij uit. „De „ maatregelen, die nu reeds beginnen in het werk „ gesteld te worden, met aandacht overdenkende, de „ afschuwelijke middelen overwegende, die een el„ lendeling de onbeschaamdheid heeft voor te stellen, „ om ieder van Gouvernementswege te dwingen, „ zijne kinderen te laten *vaccineren*, de gansche ge„ schiedenis der *Vaccine* van haren oorsprong tot „ den huidigen dag overziende, zoo kunnen wij ons „ REMER's juiste aanmerking niet zonder huivering „ voor den geest brengen. Ja, despotieke wreedheid „ staat ons hier te wachten, en o dat ik mij bedriege! „ wie weet, tot welke uitersten deze zal worden „ gebragt, en hoe menige baldadige verguizing van „ pligt en geweten, die zich tegen het werk des „ boozen geests verklaren zullen, met het bloed „ van onnozele flachtoffers moet bezegeld worden! „ Doch Hij leeft, die ook deze plaag verhoeden „ kan!" — Daar de heer CAPADOSE in het vervolg weder op dezelfde stelling terug komt, en deze dus niets oplevert, waarvan de wederlegging niet later meer geschikt hare plaats vindt, zoo zouden wij, om alle nuttelooze herhalingen te vermijden, het bij de afwering van des schrijvers onregtmatigen aanval tegen den heer A ROY hebben laten berusten, ware

het niet, dat wij het bij nadere overweging raadzaam geoordeeld hadden, deze uitdrukkingen des schrijvers over te nemen, zoo omdat 's mans declamatiën een doorslaand bewijs opleveren, door welk een geest de heer CAPADOSE in deze zijne onderzoekingen is geleid geworden, en hoe weinig 's mans geschrijf strookt met den zachten en nederigen geest van het Evangelium des Vredes, als om den jongen Arts onze diepe verontwaardiging te betuigen over de onhebbelijke en onheusche wijze, waarop hij de meest geachte en beroemdste Geneeskundigen behandelt. Het is zoo, de schrijver zegt in zijn geschrift, dat hij vermeend heeft de namen der personen, welker woorden hij aanhaalt, welvoegelijkheidshalve te moeten verzwijgen, omdat zijn doel is, de *Vaccine* te bestrijden, en geenszins de bijzondere personen, die over dezelve geschreven hebben, waarvan er velen zijn die de achting van ieder regtschapen man waardig zijn; in hoe verre intusschen dit verzwijgen van den naam, bij zulk eene klaarblijkelijke uitduiding, een bewijs van achting kan opleveren, betuigen wij niet te verstaan; of zou de schrijver welligt eenige vrees gekoesterd hebben, dat de heeren A ROY en VAN DER BREGGE, door zijn geschrift in hunne achting bij het Publiek zouden benadeeld geweest zijn, indien hij openlijk hunne namen genoemd had? Nog veel meer gaat het ons begrip te boven, hoe personen, welke door den geest der duisternisse voortgezweept, alle menschlievendheid, ja, hunne teederste betrekkingen, aan de gevloekte geldzucht ten prijs geven, en welke eene allerverderfelijkste kwakzalverij

uit-

uitoefenen, bij mogelijkheid de achting van ieder regtschapen mensch waardig zijn kunnen; dat dit intusschen flechts *verba et voces* zijn, blijkt onder anderen uit des fchrijvers onbefchaamdheid, om den Hoogleeraar VAN DER BREGGE met den titel van *ellendeling* te durven beftempelen, omdat deze in zijne Verhandeling ter feestviering van JENNER geoordeeld heeft, als het beste middel ter uitroeijing der kinderziekte, de algemeene inënting der koepokken door de Wet aan te bevelen (1). Wat eindelijk de fchrijver droomt van aanftaande Despotieke wreedheid, van baldadige verguizing van pligt en geweten, welke met het bloed van onnoozele flachtoffers moet bezegeld worden, hieraan betuigen wij geen zin ter wereld te kunnen hechten, daar het een ieder bekend is, dat wel verre dat er volftrekte dwangmiddelen, ten aanzien der *Vaccine*, door het Gouvernement zouden zijn ingevoerd, integendeel het verwaarloozen van de onder de voormalige *Franfche* regering ook hier te Lande ingevoerde verpligting, om geene andere dan *gevaccineerde* kinderen op eenige fchool of inftituut toe te laten, een der hoofdoorzaken geweest is, waarom er in het jaar 1822, volgens des fchrijvers eigene opgave, negen honderd flagtoffers der kinderpokken te *Amfterdam* zijn ten grave gedaald, wier aller leven men intusfchen door de inënting met de *Vaccine* had kunnen behouden. Welligt voorziet onze *Vates* in de toekomst,

(1) *l. l.* bladz. 34.

komst, dat er vroeg of laat in *Neêrlands Israël* een andere HERODES zal opſtaan, welke onnoozele kinderen, wier ouders hen niet willen laten *vaccineren*, zal doen ſlagten. Hoe intusſchen deze uitroeping des ſchrijvers ſtrookt met den eerbied, welken men aan den Monarch verſchuldigd is, en hoe dezelve rijmt met den zoo duidelijken letter der Heilige Schrift: *alle ziele zij der magten, over haar geſteld, onderworpen* (1); *vreest God, eert den Koning* (2)! moge de heer CAPADOSE zelve verantwoorden.

Ten vierden. Onze geachte Kunstgenoot A ROY, heeft in zijne Verhandeling over de voortreffelijkheid der *Vaccine* boven de oude inënting met kinderpokken, onder andere beweerd: „Dat men insgelijks „niet aan alle menſchen in alle tijdperken van „hun leven, de kinderziekte door inënting durft „mededeelen, maar dat er ſommige omſtandigheden kunnen plaats hebben, die de inënting voor „eenigen tijd doen uitſtellen, terwijl ondertusſchen „zoodanige perſonen op het onverwachtst kunnen „beſmet worden, vooral, wanneer de ziekte algemeen heerſchende is; doch dat deze bedenkelijkheden bij de koepokken geen plaats hebbende, men „dezelve aan alle voorwerpen kan mededeelen: en „geen leeftijd, geene ſaiſoenen, geene natuurlijke „ongeſteldheden iemand van de koepokken weerhoude-

(1) PAULUS, Rom. XII: 1.

(2) PETRUS, eerſte Zendbrief, Hoofdſt. II: 17.

„ den moeten, vooral wanneer het gevaar van de „ befmetting der kinderpokken daar is" (1). Dit nu houdt de heer CAPADOSE „ voor eene *abfurditeit*, „ en de wijze, waarop de koepok-inënting werkelijk „ plaats heeft, voor eene der fchadelijkfte kwakzalve- „ rijen, voor den Geneesheer befchamende, en „ vernederende voor de wetenfchap zelve." Zie daar dus een LETTSOM, WOODVILLE, ODIER, LENTIN, HUFELAND, HORN, THEMMEN, A ROY, THUESSINK, VAN STIPRIAAN LUISCIUS, VROLIJK, VAN DER BREGGE, met één woord, ons allen *Vaccinatoren*, als met eén enkelen flag zijner wichelroede, door onzen *Vates* uit den rang der Geneeskundigen in het gilde der meest fchadelijke kwakzalvers verplaatst! Dit zal mogelijk wat hard klinken (zeer zacht klinkt het zeker niet), dus vervolgt de heer CAPADOSE, doch ftil! de Doctor zal het bewijzen; de *Vaccine*, zegt de man, is de groffte *empyrie* of kwakzalverij, lijnregt ftrijdig tegen alle wetten van zuivere Natuurkunde, Ziektekunde, en Geneeskundige ervaring, en bij gevolg zijn alle de *Vaccinatoren* menfchen, die eene der fchadelijkfte kwakzalverijen uitoefenen, welke de wetenfchap onteert, en waarover de ware Geneesheer, Doctor CAPADOSE, zich fchaamt. Het komt er nu alleen maar op aan, dat de Doctor ons de bewijzen levere, dat deze zijne beflisfende uitfpraak ten opzigte der VACCINE, op vaste zuilen van *Phyfiologifche*, *Patho-*

(1) *l. l.* bladz. 71.

thologifche en *Therapeuthifche* kennis gegrond is. Wenden wij ons dus met den fchrijver tot de bewijzen zelve: de *Phyfiologie* leert, zegt de Doctor, dat er geen twee perfonen gevonden worden, die elkander in der daad volkomen gelijk zijn, en dat dit verfchil te aanmerkelijker is, naar mate van de verfchillende omftandigheden, waarin ieder hunner verkeert; voorts tot ftaving van deze zijne ftelling de § 12 van de *Pathologie* van GAUBIUS aanvoerende, waarin die beroemde man zegt, dat de algemeene kennis (*therapeia generalis*) niet voldoende is, maar dat dezelve moet toegepast worden op ieder mensch, in zoo verre zij in ouderdom, levenswijze, geflachten, enz., van elkander verfchillen, en dat, gelijk de *Phyfiologie* ons leert, dat ieder mensch eene hem eigene gezondheid bezit, zoo ook de *Pathologie*, dat ieder zieke eene hem eigene ziekte heeft; en eindelijk, dat ook de ware *therapie* op dezelfde gronden rust, daar zij ons leert, dat ieder middel, hetwelk ter beftrijding eener bepaalde ziekte nuttig is, niet onverfchillig op alle *individu's* op dezelfde wijze kan of mag aangewend worden, dat zij daarom teregt alle zoogenaamde *fpecifica* verwerpt, en dat bij gevolg, evenmin als men eenig geloof zou hechten aan een Geneesheer, welke voorgaf de vatbaarheid voor de koorts te vernietigen door eene bepaalde *dofis*, b. v., vier of vijf drachma's kina-extract 's morgens te doen gebruiken, en dit middel aan alle perfonen zonder eenig onderfcheid wilde toegediend hebben, maar wij ons veeleer fchamen zouden, den kwakzalver, die ons deze methode aanprees, met

den

den naam van Collega te vereeren, — JENNER, de onvoorzigtige en roekeloze JENNER, zulks even weinig verdient ten aanzien van zijn voorgeven, dat een enkele druppel van de *Vaccine* genoegzaam is, om de vatbaarheid voor de kinderziekte bij alle voorwerpen zonder onderſcheid uit te roeijen; en hij beſluit uit dit beredeneerde, dat uit hoofde van de ſpecifieke, individuele geſteldheid, er geen algemeen genees- of voorbehoedmiddel beſtaan kan, hetwelk veilig op alle voorwerpen kan aangewend worden, en dat dus de echte geneeswijze, dat is te zeggen, die van Doctor CAPADOSE, beide inëntingswijzen voor hoogstverderfelijke kwakzalverij verklaart; eindigende de Doctor deze zijne ſtelling met een paar *Latijnſche* aanhalingen van den grooten HOFFMAN, waarin die beroemde Geneeskundige teregt betoogt, dat er geene univerſele of algemeene geneeswijzen beſtaan kunnen. — Zie daar, lieve Lezer, 's mans bewijzen, welke wij, om allen ſchijn van partijdigheid of verdraaijing voor te komen, zoo veel mogelijk met zijne eigene woorden geleverd hebben. Hetzij ons nu geoorloofd, om met alle beſcheidenheid tegen den hoogwijzen en buitengewoon verlichten heer Collega eenige aanmerkingen in het midden te brengen, en het door hem beredeneerde aan de gezonde rede en ervaring te toetſen.

De gronden van den Doctor zijn, dat er geene twee perſonen gevonden worden, die in alles elkander volkomen gelijk zijn, en dat daarom de groote GAUBIUS ons leert, dat eene algemeene kennis niet voldoende is, maar dat dezelve moet toegepast worden op ieder mensch, in zoo ver

zij

zij in ouderdom, geflacht en levenswijze, enz., van elkander verfchillen. Volkomen toegeftaan, *fed quid inde?* Doch hetgeen de heer CAPADOSE ons vervolgens zegt, dat ieder mensch eene hem eigene gezondheid, en dat iedere zieke eene hem eigene ziekte heeft, ftrijdt tegen de gezonde rede en ervaring; als welke ons leert, dat er maar ééne ftandaardgezondheid, één *normaal-ftaat* beftaat, dat dezelve, wel is waar, in ieder voorwerp foortelijk gewijzigd is, doch dat alle deze wijzigingen echter altoos de algemeene karakterteekenen van den normaalftaat of van gezondheid bezitten moeten, wijl anders de normaal-ftaat zou ophouden, en door een *abnormalen* ftaat of door ziekte vervangen worden. Voorts verkeert Doctor CAPADOSE in een verkeerd denkbeeld (de jeugdige Collega heeft waarfchijnlijk nog niet zeer vele zieken gezien), indien hij zich verbeeldt, dat ieder zieke eene hem eigene ziekte heeft; neen, heer CAPADOSE! ook de zieke natuur heeft hare vaste wetten; er zijn vaste bepaalde ziektenvormen, welke, wel is waar, door de individuele omftandigheden der lijders gewijzigd zijn, en daarom ook niet in alle gevallen op dezelfde wijze moeten behandeld worden; doch nimmer kunnen de individuele gefteldheden het wezen der ziekte of derzelver grondvorm veranderen: ware dit het geval, kon de individuele gefteldheid van den patient het wezen der ziekte veranderen, dan zou het er voorwaar met de kunst allerellendigst uitzien, want dan zou er geene zekerheid meer in de Geneeskunde zijn; immers beftaat, volgens den beroemden GAUBIUS, de

ze-

zekerheid in de Geneeskunde hierin, dat de menschelijke natuur, onder dezelfde of gelijke omstandigheden geplaatst, ook altoos op dezelfde of gelijke wijze werkt en lijdt (1). In hetgeen wijders de schrijver zegt ten aanzien der *therapeia*, met opzigt tot de zoogenaamde *specifica* of universele geneesmiddelen, zijn wij het met hem volkomen eens, wat den tekst betreft; doch de toepasfing is valsch: voor eerst, omdat de koorts zeer verschillende oorzaken hebben kan, waaronder sommige, waartegen het aanwenden der kina schadelijk zijn zou; ten tweeden, omdat een Geneesheer, die al zijne zieken, welke in de termen vielen van kina noodig te hebben, dezelfde hoeveelheid van dit geneesmiddel wilde voorschrijven, zekerlijk tegen alle regels der echte geneeskunst zondigen zou, vermits de gezonde rede en ervaring hem leeren, dat de gifte moet geëvenredigd zijn naar de verschillende individuele gesteldheid des lijders, en dat de uitwerkselen van een geneesmiddel altoos staan in de zamengestelde rede van de aangewende soortelijke prikkel, en de specifieke vatbaarheid des lijders voor hetzelve. Doch hoe het iemand van gezonde hersenen, die eenige aanspraak op den naam van een beoefenaar der echte Geneeskunde maken wil, indien hij inderdaad ter goedertrouw te werk gaat, in het hoofd kunne komen, om zulks op de inënting der kinderpokken of der *Vaccine* te willen toepassen, betuigen wij naauwelijks te kun-

(1) *l. l.* § 20.

kunnen begrijpen. Immers moet het uit den aard der zaak, volgens den bovenaangehaalden, in de praktifche ervaring gegronden regel van den grooten GAUBIUS, dat de menfchelijke natuur onder gelijke omftandigheden geplaatst, ook altoos gelijke refultaten oplevert, noodwendig volgen, dat de aanwending van het *miasma variolofum*, of van dat der *Vaccine*, of van eenige andere fmetftof, op het menfchelijk ligchaam geappliceerd, — onverfchillig of het *individu*, waarop hetzelve wordt aangewend, oud of jong, fterk of zwak, gezond of ziek zij, indien er flechts bij het aanwendende voorwerp de vereischte vatbaarheid aanwezig zij (want anders werkt het *miasma* niet, en de uitwerking is nul), — altoos eigenaardige verfchijnfels oplevert. Leeren daarenboven beide de gezonde rede en ervaring den wijsgeerigen Arts niet, dat geene vooraf gemaakte befchouwingen, geene theoretifche befpiegelingen; maar alleen voortgezette naauwkeurige waarnemingen, hem den waren aard en de werking der fmetftoffen op het menfchelijk ligchaam doen kennen, en dat er in de Natuur veel, onbefchrijfelijk veel is, hetgeen wel niet tegen het gezond verftand ftrijdt, maar toch des menfchen beperkt vernuft oneindig te boven gaat, en hetgeen wij echter op het klaar en duidelijk getuigenis onzer zinnen als bewezene waarheid moeten aannemen, ja, hetgeen door de dagelijkfche ondervinding als zoodanig erkend wordt, hoezeer wij niet altoos in ftaat zijn het waarom, en de wijze hoe, duidelijk uit elkander te zetten? Wel nu, dat zelfde klaar en duidelijke getuigenis onzer zinnen, de onder-

ondervinding, de beste leermeesteresse in het ondermaansche, heeft ons geleerd, dat eene sedert verscheidene Eeuwen het menschdom teisterende besmetting dat eigenaardige heeft, dat zij, zeer enkelde gevallen uitgezonderd, denzelfden persoon maar éénmaal aantast. Na jaren zoekens en overdenkens, om dit kwaad te stuiten of te verzachten, bragt eindelijk in het jaar 1721, Mevrouw MARIA WORTHLY MONTAGUE de in *Circassië* uitgevonden inënting, om de schoonheid der vrouwen voor het *Serail* te bewaren, naar *Engeland* over, en spoedig leerde de algemeene ervaring, dat, wanneer men, met inachtneming van de vereischte omstandigheden en hulpmiddelen, de smetstof inëntte, of dezelve door middel van het lancet in eenig uitwendig deel des ligchaams wierd aangebragt, de ziekte doorgaans goedaardig was, er zeldzaam zamenvloeijende pokjes opvolgden, en deze bewerking zeer zelden dodelijke gevolgen had. „ Doch sedert onheugelijke tijden had men „ niet alleen in sommige deelen van *Engeland*, „ maar ook in *Jutland* en andere gewesten onder„ vonden, dat er onder de melkkoeijen eene zekere „ ziekte aan de tepels en uijers in bijzondere jaar„ getijden heerschte, waardoor de melkers, die geene „ kinderziekte gehad hadden, op verscheidene plaat„ sen der handen zekere zweeren kregen, die een „ geregelden loop hadden, en eindelijk op een vas„ ten tijd opdroogden; deze zweeren aan de tepels „ der koeijen werden door de landlieden de *koepok*„ *ken* genoemd, en men had door de ondervinding „ geleerd, dat de melkers, die deze zweeren eens

 „ ge-

„ gehad hadden, daarvoor verder niet vatbaar wa-
„ ren, en nimmer door de kinderziekte wierden aan-
„ getast; zelfs is het, volgens het getuigenis van
„ den heer DE KONING, sedert meer dan honderd
„ jaren bij de *Jutsche* boerinnen de gewoonte ge-
„ weest, om met hunne jonge meisjes de koeijen,
„ aan deze zweeren zukkelende, te gaan bezoeken,
„ om haar door dezelve te laten besmetten, en daar-
„ door, zoo als zij zeiden, mooije dochters te heb-
„ ben, en voor te komen, dat zij door geene kinder-
„ ziekte misvormd of geschonden konden worden" (1).
En deze daadzaken, welke eene zekere overeenkomst of *analogie* tusschen beide de smetstoffen schenen aan te duiden, bragten den scherpzienden JENNER op het laatst der achttiende Eeuw op den voor het menschdom gelukkigen inval, om met deze stof inteënten; en de heilzame *Vaccine*, hoe dikwijls het menschelijk ligchaam doorgegaan, wordt echter bevonden hare kracht en eigendommelijke werking te behouden, en verzekert haren daardoor beroemden ontdekker eenen onsterfelijken naam. — Wat toch vermogen de boven wederlegde, door Doctor CAPADOSE zoo verkeerdelijk bijgebragte *theoretische* bespiegelingen tegen deze beslissende daadzaken? Immers niets. — De *Vaccine* werkt op eene specifieke, op eene aan hare eigendommelijke smetstof eigene wijze op het ingeënte voorwerp, en, het zij mij geoorloofd, mij hier van de woorden van mijn waarden ouden Academie-vriend,

(1) P. H. TEMMEN, *Inleiding der verhandeling*, 1 Nov. 1804, bl. 13.

vriend, den Hoogleeraar VROLIJK te bedienen, „ geeft aan het gansche ligchaam die bijzondere stemming, welke het ongeschikt maakt ter opneming „ van eene andere smetstof, de vatbaarheid benemende, om door dezelve te worden aangetast. „ Daar toch tot het ontwaren van eenen prikkel niet „ alleen een levend bewerktuigd deel; maar ook „ eene bijzondere stemming in dat deel vereischt „ wordt, kan het niet meer vreemd schijnen, dat „ door het ligchaam anders te wijzigen, de vatbaarheid voor tegenwerking op bepaalde prikkels verloren gaat; zulk een prikkel, wiens vermogen op „ het menschelijk ligchaam, na de werking van het „ koepokgif, geheel vernietigd raakt, is de smetstoffe der kinderziekte" (1). Dat nu deze uitwerking, zoo als zulks door den grooten REIL zeer juist is aangemerkt, en wij boven reeds bewezen hebben, dezelfde is bij jonge en oude, sterke en zwakke, gezonde en zieke voorwerpen, sluit niet alleen niets ongerijmds in, maar is overeenkomstig de algemeene natuurwetten, want volgens den specifiek verschillenden aard van het aangewend *miasma*, wordt er in alle gestellen een eigendommelijk soortelijk product voortgebragt; de prikkel der pokken brengt daarom altoos pokken, die der mazelen altoos mazelen voort, offchoon de uitwerkselen van het aangewend *miasma* echter, blijkens de ervaring, door den individuelen toestand en de specifique *irritabiliteit* van

(1) VROLIJK, *Redevoering*, 1806, bladz. 7.

van het besmette voorwerp eenigermate gewijzigd worden; van daar de pijnlijke aandoeningen in de okselklieren, als kenmerk der vreemde stoffe, welke het vaatgestel prikkelt, bij sommige gevaccineerden; bij anderen eene vrij aanmerkelijke koorts; bij een derden eene algemeene uitbotting van een schielijk verdrogenden uitslag, terwijl bij een vierden een lastige uitslag op de huid, welke somwijlen als gevolg der koepokinënting nog eenigen tijd voortduurt, en eindelijk bij een vijfden bijna geene koorts wordt waargenomen; wordende er echter tot derzelver wezenlijkheid altoos meer of min eene prikkeling van het zenuwgestel en koortsachtige bewegingen vereischt, daar plaatselijke pokken, zonder soortelijke koepokkoorts, niet voor de kinderpokken behoeden (1). Is er echter bij de kinderen nog geene vatbaarheid voor deze smetstof voorhanden, dan ontstaat er ook geene *reactie*, en de *Vaccine* vat niet; en is de *reactie* van het gevaccineerde voorwerp te zwak, of wel, wordt de werking der *Vaccine* door eene andere in het ligchaam plaats hebbende ziekelijke stemming in derzelver loop gestremd, dan is dezelve soms niet voldoende ter altoosdurende vernietiging, of ter geheele wegneming van de vatbaarheid voor de smetstoffe der kinderpokken, en dan ontstaan er of valsche koepokken, of wel de koepokstof werkt niet uit, zij vormt als het ware eene middensoort tusschen valsche en echte koepokken, en het

(1) *Proeven en waarnemingen over de Inënting der Koepokken*, door R. DIBBETZ en C. G. ONTYD; 's Hage, 1800.

het zijn, volgens onze vrij uitgebreide ervaring in dit opzigt, gedurende een tijdvak van ruim drie en twintig jaren, juist die voorwerpen, bij welke, — de vatbaarheid voor de kinderziekte wel voor een tijd uitgedoofd, maar niet geheel uitgeroeid zijnde, in het vervolg bij hevige *epidemien* der kinderpokken, de zoogenaamde *mitigated ſmallpox* ontſtaan, waarom het wenſchelijk ware, dat de inënting met de *Vaccine* alleen aan Geneeskundigen wierd toevertrouwd, en dat men tevens bij alle gevaccineerde voorwerpen zorgvuldig oplette, of bij hen in de daad al de vereischte teekenen van ware koepokken plaats hebben, en of het beloop der *Vaccine* regelmatig is.

Wij vertrouwen, dat deze teregtwijzing genoegzaam zal zijn, om den jeugdigen Collega het onberadene en roekelooze van zijne hoogst onbeſcheidene uitvallen tegen de *Vaccine* en derzelver Beoefenaars levendig te doen beſeffen; omgekeerd zouden wij thans ten volle geregtigd zijn, om hem zijn onheusch gedrag, zijne diepe onkunde in het praktisch gedeelte van het door hem behandeld *thema*, en zijne drieste onbeſchaamdheid te verwijten, maar op deze wijze zouden wij ons tot zekere hoogte met den ſchrijver gelijk ſtellen; daarenboven is het in het geheel ons oogmerk niet te ſchelden en te lasteren, maar alleen, om de zaak der waarheid tegen onbeſchaamden laster en logentaal te handhaven. Wij zullen dus deze aanmerkingen beſluiten met onzen jeugdigen Kunstgenoot, ten einde in het vervolg het begaan van dergelijke ongerijmdheden te vermijden, te

raden, de *Institutiones pathologicae* van den beroemden GAUBIUS vlijtig te bestuderen, hem vooral opmerkzaam makende op § 20, als welke eene volkomene wederlegging van de door hem in deze vierde grondstelling aangevoerde schijnbewijzen bevat. „*Natura humana, statis a creatore legibus finita, per similia individua sese multiplicans, omni tempore eadem, sub iisdem conditionibus, eodem semper modo agit ac patitur. Quidquid ergo de ejus oeconomia integra vel afflicta, prudenti sensuum ministerio clare cognoscitur, id firmum ratumque censendum, nec quidquam eo certius in Physicis. Par ratio est illorum, quæ de potestatibus rerum externarum in hominem agentium fideli observatione comperta habemus: Quæcunque porro ex observatis, ad congrua demonstrationis principia applicatis, casti operatiocinii legitime deducta sunt, quamquam per se in sensus non cadunt, non minorem profecto fidem merentur.*"

Ten vijfden, beweert de heer CAPADOSE, dat de sterflijsten sedert de invoering der *Vaccine* eer vermeerdering dan vermindering zouden ondergaan hebben; ter staving hiervan, haalt hij er drie van groote steden aan: in *Weenen*, zegt de schrijver, bedroeg de sterfte van 1789 tot 1807, en dus in achttien jaren, 271,008, of jaarlijks 15,056. In *Parijs*, van 1723 tot 1763, en dus in veertig jaren, 755,052, of jaarlijks 18,876. In *Montpellier*, van het jaar 1771 tot 1792, en dus in een en twintig jaren, 23,566, of jaarlijks 1122. Deze lijsten nu, dus vervolgt onze schrijver, zijn gemaakt in die tijdperken, toen de *Vaccine* in de opgenoemde steden

nog

nog niet in gebruik was; terwijl de latere lijsten, ſedert de invoering der *Vaccine*, juist een *plus* van geſtorvenen opleveren; daar er in *Weenen*, van het jaar 1807 tot 1812, en dus in vijf jaren, 82,353, of jaarlijks 16,470; in *Parijs*, van het jaar 1807 tot 1817, en dus in tien jaren, 214,914, of jaarlijks 21,491; en eindelijk in *Montpellier*, van het jaar 1792 tot 1806, en dus in veertien jaren, 21,372, of jaarlijks 1526 geſtorven zijn. Wij merken hierop aan, dat de ſchrijver, ten opzigte van een dier groote ſteden, *Weenen* namelijk, deerlijk den bal mis ſlaat, terwijl de *Vaccine* daar niet eerst in het jaar 1807, maar reeds in het jaar 1800 is ingevoerd; maar ook die der twee overige ſteden doen, bij rijpere overweging, niets af ten nadeele der *Vaccine*, dewijl men er met geene mogelijkheid eenig gegrond reſultaat uit trekken kan, indien niet te gelijk met de ſterflijsten, tevens die der geborenen, alsmede een naauwkeurige ſtaat der bevolking dier ſteden in beide voornoemde tijdperken, en van den aard der ſterfgevallen, ter onderlinge vergelijking worden overgelegd; de Doctor zelf ſchijnt dit gevoeld te hebben, want hij geeft toe, dat hieruit geen naauwkeurig noch ſtellig bewijs kan worden afgeleid, en men ontwaart zeer duidelijk, dat het hem alleen te doen is om de ſchrijvers, die zich met het vervaardigen van burgerlijsten hebben onledig gehouden, ten einde daardoor den invloed der *Vaccine* te bewijzen, of van onkunde, of van kwade trouw hieromtrent te beſchuldigen, want dat er volgens BREMER, vóór het invoeren der *Vaccine*, jaarlijks in

ropa 400,000 zielen aan de natuurlijke kinderpokken ſtierven, terwijl Doctor LETTSOM dit getal op 210,000 brengt, en beweert, dat de *Vaccine* jaarlijks 800,000 perſonen het leven behoudt, hetgeen, volgens de uitſpraak van Doctor CAPADOSE, het toppunt van dwaasheid is. Deze beſlisſende toon, deze honende uitdrukking, door een jong Geneesheer gebezigd jegens een man, die gedurende mijn verblijf in *Londen*, in de jaren 1797 en 1798, voor de voornaamſte Geneesheer van de Hoofdſtad van *Groot-Brittanje* gehouden werd, en de meest mogelijke algemeene achting genoot, is zekerlijk beneden alle kritiek, en ieder ander Geneeskundige zou zich wel gewacht hebben, om een Geneesheer van zoo vele jaren en *reputatie* op die wijze te behandelen, doch Doctor CAPADOSE is het declameren en ſchenden jegens zijne Kunstbroeders zoo gewoon, dat ſoortgelijke uitdrukkingen bij hem als het ware onbemerkt uit de pen vloeijen, en doorgaans de plaats van bondige bewijsredenen vervangen.

Dat wijders berekeningen van dien aard zeer moeijelijk zijn, en terwijl ieder een dezelve volgens zijne eigene denkbeelden vervaardigt, de opgegeven getallen natuurlijk dikwerf zeer uiteen loopen, en uiteen moeten loopen, is eene door de ondervinding geſtaafde waarheid; doch dat derzelver opſtellers hieromtrent ter kwader trouw zouden zijn te werk gegaan, is louter laster van den heer CAPADOSE, en offchoon dezelve eenigzins overdreven zijn mogen, hetgeen wij zeer gaarne gelooven willen, zal niemand echter, gelijk de heer CAPADOSE, onbeſchaamd genoeg

noeg zijn, om dezelve het *toppunt van dwaasheid* te noemen, daar het toch uit beide berekeningen, hoezeer uiteen loopende, ontegenzeggelijk blijkt, dat de *Vaccine* een zeer weldadigen invloed heeft uitgeoefend op het verminderen van de door de kinderpokken in de eerste levensjaren veroorzaakte sterfte onder de kinderen; en heeft niet daarenboven de Hoogleraar VROLIJK, uit de naauwkeurigst mogelijke bronnen overtuigend betoogd den weldadigen invloed der koepok op de sterfte der kinderen te *Londen*, te *Genève*, te *Weenen*, en eindelijk ook te *Amsterdam*, des schrijvers verblijfplaats (1)? De waarheid hiervan is zoo baarblijkelijk, dat de heer CAPADOSE zelve niet durft ontkennen, dat er thans minder kinderen sterven dan vóór de *Vaccine*, doch hij vreest voor de uitwerksels in lateren tijd; daar de schrijver evenwel als grond voor deze vrees geene bewijzen te berde brengt, zoo zal wel niemand van een dagelijksch verstand en eenige algemeene kundigheden zich door vrees voor hersenspoken laten afschrikken, om zijn teedergeliefd kroost voor een dreigend wezenlijk gevaar te behoeden. Immers zal wel geen Geneeskundige met den schrijver de verbazende sterfte, die er doorgaans in de vondelingshuizen der groote steden plaats heeft, bij de onder de lagere klasse schier algemeen heerschende bedorvenheid en zedeloosheid, aan de invoering der *Vaccine* willen toeschrijven, of beweren, dat dezelve daarmede in ver-

(1) *l. l.* bladz. 15 tot 21.

verband zoude ſtaan; te minder, daar het tegendeel proefondervindelijk kan bewezen worden, want volgens het getuigenis van den Doctor zelve, op bladzijde 139 en 140, moet de aanvang van het jaar 1804 als het tijdſtip gerekend worden, dat de *Vaccine* in de ſtad *Dublin* werd ingevoerd, en ten bewijze van den ſnellen voortgang dier kunstbewerking geeft de Geneeskundige Commisſie een getal op van 2966, die in de drie eerſte jaren van 1804 tot 1807 reeds *gevaccineerd* waren; (in *Moscow* was insgelijks voor twintig jaren nog geene *Vaccine* bekend). De beroemde GIRTANNER leert ons, dat van de 101,000 kinderen, die ſedert het jaar 1774 in het Vondelingshuis te *Parijs* opgenomen wierden, er in het jaar 1800 ſlechts 15,000 overig waren; voorts kan men bij dien ſchrijver de buitengewone ſterfte, welke er niet alleen te *Weenen*, maar ook te *Casſel*, *Hanover* en te *Perpignan* in de vondelingshuizen plaats gehad heeft, nalezen, en tevens de hoofdoorzaken daarvan opgeteekend zien (1); zoodat, indien men reſultaten uit deze buitengewone ſterfte in de vondelingshuizen zoude willen afleiden, dezelve dan ten voordeele der *Vaccine* zouden moeten uitvallen, daar al deze daadzaken gebeurd zijn, alvorens de *Vaccine* bekend was. — Waarlijk, zoodanige ſtelling doet des ſchrijvers praktiſche talenten in de Geneeskunst weinig eer aan, en verraadt of onkunde of kwaadwillig-

(1) GIRTANNER, *Abhandlung uber die Krankheiten der Kinder*, Berlin 1794. *Eilftes Kap. von den Findelhauſern*, ſ. 78—81.

ligheid. De verdere ſtelling des ſchrijvers, dat het der Geneeskunde nimmer is te beurt gevallen, op het menschdom in het algemeen te werken, en dat zij even min de bevolking van het aardrijk als hare ontvolking of ſterfte vermeerderen of verminderen kan; dat dit alles Gods werk is, en dat daarom de ſterfte, wel is waar, met betrekking tot de zieken verminderd is, b. v., van 25 tot 37 a 38 (hoe ſtrookt dit intusſchen met den gevallen, diep gevallen ſtaat der Geneeskunst in de negentiende Eeuw?), doch dat de ſterfte met betrekking tot de bevolking ſtandvastig dezelfde blijft; dat geene menſchelijke beſchikkingen in ſtaat zijn, op het begin of op het einde van 's menſchen leeftijd eenigen invloed te hebben, en dus de mensch niets vermag, hetzij ter vermeerdering der bevolking van den éénen, hetzij ter vermindering der ſterfte van den anderen kant; dat dit alleen Gods werk is, en dat hij CAPADOSE, ook uit dat oogpunt, in den onbegrijpelijk ſnellen voortgang en de ongeëvenredigde vermeerdering der bevolking, die thans in alle oorden der wereld plaats heeft, de zaden vermeent te ontdekken van eene aanſtaande hevige *epidemie*, of ander algemeen onheil, hetwelk het evenwigt in de groote omwentelingen van Gods regering herſtellen zal. Tot dat einde nu werken, volgens den ſchrijver, het toenemend zedenbederf, door het tegenwoordig geſlacht al meer en meer kracht en gezondheid te ontnemen; het Godtergend *Magnetisme*, en eindelijk ook de zoo algemeen gewordene *Vaccine*, als middelen, waardoor het ligchaam en de ziel voorbereid worden

voor

voor dat noodlottig tijdſtip. *Nihil tam abſurdum, qiod non aliquando fuit dictum ab aliquo Philoſophorum.* Inderdaad, zoodanig eene ongerijmde en de Godheid beleedigende taal ergerde ons in den mond van een Geneesheer, en van iemand, die onlangs tot de Christelijke kerk is overgegaan, en bij wien men dus natuurlijk meer verlichte denkbeelden van het Opperwezen zoude moeten vooronderſtellen. Dat wij niets zonder de Goddelijke hulp vermogen, en dat zonder Gods bijſtand alle menſchelijke hulp ijdelheid is, daarvan zijn wij, daarvan zijn alle Christenen, ja zelfs de oude geloofsgenooten van den ſchrijver, de *Joden* (want ook het Oude Testament leert dit allerduidelijkst), ten vollen overtuigd; maar hieruit vloeit geenszins voort, dat onder Gods beſtuur de Natuur- en Geneeskundigen niet ten nutte van het algemeen kunnen, ja behooren werkzaam te zijn: in tegendeel bedient zich de Opperſte Wijsheid dikwijls van hen, en gebruikt hen in den weg zijner aanbiddelijke Voorzienigheid, als werktuigen in zijne hand, ter redding van het menschdom, en ter leeniging der rampen hunner natuurgenooten. — Is niet dit leven eene proef- en oefenſchool voor het toekomende? Beſtaat niet het hoofddoel van den Christelijken Godsdienst, in God boven alles lief te hebben, en onze evennaasten, onze medemenſchen als ons zelve te beminnen? en doen wij dan niet een Godverheerlijkend werk, wanneer wij onze talenten, die gaven, welke het den Almagtigen in zijne wijsheid behaagd heeft ons te ſchenken, ten nutte van het menschdom in het algemeen aanwenden? Kan men, zon-

zonder eene onbegrijpelijke blindheid, en zonder allen invloed aan de rede en het gezond verſtand te ontzeggen, wel ſtaande houden, dat wij menſchen onder de Goddelijke toelating geen invloed op de meerdere of minde ſterfte, en op de daaruit voortvloeijende mindere of meerdere bevolking, kunnen uitoefenen? — Wordt niet door de Geſchiedenis van alle Eeuwen des ſchrijvers gevoelen, dat deze bevolking op den aarbodem altoos en beſtendig dezelfde zoude blijven, volkomen gelogenſtraft? Ja, wij voor ons, verre van met den ſchrijver te vreezen, dat de aarde niet groot genoeg zoude zijn om nog meer menſchen te bevatten en te voeden, zijn veeleer van gevoelen dat de bevolking der wereld ſedert eenige Eeuwen aanmerkelijk is achteruit gegaan. Wat toch is de bevolking van het tegenwoordig *Italië*, van *Sicilië*, waar men ten tijde der *Romeinen* alleen vier millioenen menſchen telde? wat die van *Spanje* en *Portugal*, toenmaal met veertig millioenen menſchen bevolkt? Wat die van *Griekenland*, waarin het eiland *Creta*, thans *Candia*, alleen honderd ſteden telde? Wat die van het *Noorden*, waaruit in oude tijden zoo meenigvuldige en talrijke horden van barbaren het zuiden van *Europa* overſtroomden, in vergelijking met die, welke deze Landen ten tijde der *Romeinen* bevatteden? Wat, het tegenwoordig *Europeesch Turkijen*, in vergelijking van de weleer zoo bloeijende hoofdprovincie van het *Oosterſche* Keizerrijk? Het is zoo, ſommige ſtreken van *Duitschland*, *Groot-Brittanje*, en voornamelijk de Noordelijke provinciën van *dit* Rijk, hebben daarentegen aanmerke-

ke-

kelijk in bevolking gewonnen, doch dat deze aanwinst echter in geenen deele tegen het aanmerkelijk verlies der bevolking in *Europa* in het algemeen kan opwegen, zal wel geen betoog behoeven. — Stappen wij naar *Azië* over, het weleer zoo volkrijk *Klein-Azië*, de zetel der zeven eerste Christelijke Gemeenten, biedt thans, *Smirna* alleen uitgezonderd, aan het verbijsterd oog schier niets dan uitgestrekte wildernissen, en menigvuldige puinhoopen van verwoeste en vervallene steden aan? Wat is *Syrië?* Wat is *Palestina?* Wat is het hooge *Azië?* Wat eindelijk het tegenwoordige *Perzië*, in vergelijking van de voormalige zoo talrijke bevolking dier Landen, onder de aloude *Assyrische*, *Babylonische* en *Perzische* alleenheerschingen? — Begeven wij ons van daar naar het binnenlands nog zoo weinig bekende *Afrika;* het van ouds bekende gedeelte daarvan levert geen gunstiger resultaat op. *Egypte* bezat ten tijde der *Ptolemeüssen* zeven millioenen inwoners; thans telt men er slechts drie millioenen. Wat zijn de *Barbarijsche* Staten, in tegenoverstelling van de *Carthaagsche* Republiek, en het magtig *Numidisch* Rijk? Het is zoo, *Amerika* schijnt thans, als het ware, uit zijne asch herboren te zullen worden; echter zullen er nog zeer vele jaren verloopen moeten, alvorens zijne bevolking denzelfden trap zal bereikt hebben, waarop zij zich ten tijde van de ontdekking van dit werelddeel door de *Spanjaarden* bevond.

Dit kort overzigt van de wereld zal, vertrouwen wij, genoegzaam zijn ter volkomene gerustfelling

van

van Doctor CAPADOSE, *cum ſuis*, dat de Genees-kundigen nog Eeuwen lang met ſucces kunnen *vaccineren*, alvorens er eene hevige epidemie, ter voorkoming van hongersnood door de al te groote bevolking, om het evenwigt te herſtellen, zal noodig zijn; daarenboven zoude het volgens de meening van zeer geoefende Natuur- en Staatshuishoudkundigen, op beredeneerde gronden bewijsbaar zijn, dat, indien al de nog woestliggende gronden over den geheelen aardbodem behoorlijk ontgonnen en ter kultuur gebragt wierden, deze vruchtbare moeder nog een tweede menschdom zoude kunnen voeden. — Des ſchrijvers verdere ſtelling, dat de Geneeskunde geen invloed heeft of ook hebben kan op de bevolking en de ſterfte, omdat, hetzij de oorlog, hetzij algemeene verwoestingen of ziekten de ſterfte veroorzaken, het voorbeſtemd getal dooden ongeſtoord in een bepaalden tijdsomloop den weg van alle vleesch zal moeten inſlaan, is louter onzin, en zoo ongerijmd, dat men zich verbazen moet over zoodanige verregaande onkunde bij iemand, die zich Geneesheer noemen durft. Immers weten wij Gods beſluit niet, maar dit weten wij, dat wij als redelijke, verſtandige ſchepſelen vermogen, en zelfs verpligt zijn, om al die middelen, welke ons God naar zijne Vaderlijke barmhartigheid geſchonken heeft, aan te wenden, om ons en de onzen zoo veel mogelijk voor allerlei rampen en onheilen te behoeden, en hiertoe geeft ons dat gedeelte der Geneeskunst, hetwelk wij gewoon zijn de *Medicina Politica* te noemen, doorgaans de noodige middelen aan de hand; en oefende niet reeds

Va-

Vader HIPPOCRATES te zijnen tijde, bij het ontſtaan der pest te *Athene* eenigermate de Geneeskundige Politie uit? Leert ons niet de ervaring, dat men de Rijken door *quarantaines*, *lazareths* en *militaire cordons* voor pest, geele koorts, en ſoortgelijke geeſels kan vrijwaren, en dat men zich en anderen, door het in het werk ſtellen van minerale berokingen, voor de beſmetting kan beveiligen? Hoe vele doelmatige, en met het algemeene welzijn in het allernaauwſte verband ſtaande maatregelen en inrigtingen bevat niet het onſchatbaar werk van den teregt beroemden FRANK nopens de Geneeskundige Politie? En zoude men dus uit dit alles niet veilig mogen beſluiten, dat de Almagtige zelve naar zijne Vaderlijke barmhartigheid, het verſtand dezer menſchen verlicht, en hunne ontdekkingen en werkzaamheden beſtuurd heeft, ter leeniging van de rampen hunner evenmenſchen? —

De beſtrijding der negative argumenten van Doctor CAPADOSE dus ten voordeele der *Vaccine* geheel en al ontzenuwd, en derzelver ongegrondheid en nietigheid hebbende leeren kennen, gaan wij thans over tot de beſchouwing zijner poſitive argumenten, of liever tot de toetſing der tegenwerpingen, door den heer CAPADOSE tegen dezelve te berde gebragt. Het reſultaat van de ſtellige bewijzen der *Vaccinatores*, zegt de heer CAPADOSE de volgende volzin te zijn: „De „koepokſtof is een veilig en ſchuldeloos vergift, „dat ingeënt zijnde, aan de *inoculatie* verdient voorgetrokken te worden, en eene altijd plaatſelijke, „nooit gevaarlijke uitbotting veroorzaakt, welke

„voor

„ voor alle *individu's* zonder onderfcheid niet alleen
„ een zeker altoosdurend en onfeilbaar middel is te-
„ gen de kinderziekte, doordien zij de vatbaarheid
„ voor deze ziekte uitroeit, maar ook, blijkens de
„ vermindering der fterfte in het algemeen, eenen
„ krachtigen invloed heeft op de gezondheid van
„ geheel het menfchelijk geflacht." In deze ftelling nu, neemt hij aan te betogen, dat er geen enkele zin gevonden wordt, die niet of eene onmogelijkheid, of eene valschheid, of wel beide gezamenlijk bevat. — Intusfchen behoort het buiten kijf onder de zonderlinge verfchijnfels dezer zoo *excentrieke* Eeuw, dat een jong Geneesheer, blijkens 's mans werk zonder eenige ervaring in dat vak, het heeft durven ondernemen, om de *Vaccine* te beftrijden, welke, zoo als zulks door mijn hooggeachten vriend, Doctor VAN STIPRIAAN LUISCIUS, teregt is opgemerkt, men toch niet gelijk kan ftellen met die voortbrengfels van het menfchelijk vernuft, die te voren uitgedacht, hierna beproefd, een geftreng onderzoek verdienen, te weten, of zij werkelijk het vermogen heeft om die werking in het geftel te veroorzaken, welke noodig is, om het voor de kinderpokken onvatbaar te maken; maar die zich zelve als eene waarheid, op de ondervinding rustende, van den eerften aanvang heeft doen kennen, zijnde het te *Glochestershire*, eene landftreek waarin de koepokken meer dan elders heerschten, federt zeer lang een volksfpreekwoord geworden: *die koebladders gehad heeft, krijgt geen pokken*, en waar dus de ondervinding is voorafgegaan en de rede achteraan ge-

komen (1). En zonder van eenige praktifche bewijzen voorzien te zijn, als had hij den fteen der wijzen gevonden, zulk een beflisfend vonnis te vellen over eene op millioenenmalige ervaring gegronde daadzaak, — daarover zal men zich te meer verbazen, wanneer wij des fchrijvers bewijsgronden analyferen, en aan de gezonde rede en ondervinding toetfen. Dat de koepokken geen veilig fchuldeloos gift zijn, en de inënting der koepokken niet verdient boven die der natuurlijke pokken gefteld te worden, vermeent hij reeds boven bij de zoogenaamde *argumenta negativa* voldongen te hebben; dus wij den Lezer ook naar dezelve verwijzen moeten, terwijl wij het valfche en ongerijmde van deze ftelling des fchrijvers daar klaar en duidelijk hebben uit elkander gezet. — Dit zelfde heeft insgelijks plaats met opzigt tot de derde en vierde zinfneden: de koepok-inënting veroorzaakt eene altijd plaatfelijke en nooit gevaarlijke uitbotting; en de koepok-inënting werkt op dezelfde wijze op alle *individu's* zonder onderfcheid, — in welke beide wij insgelijks geen één enkelen bewijsgrond tegen de *Vaccine* hebben aangetroffen, zoodat men, dit gefchrijf met 's mans grootfchen ophef vergelijkende, hier in den volften zin bewaarheid vindt de Latijnfche fpreuk: „*Parturiunt* „*montes, nascitur ridiculus mus.*" Waarfchijnlijk heeft de heer CAPADOSE, zelf van de zwakheid zij-

ner

(1) *De waarde der Koepok-inënting gehandhaafd*, bladz, 15 en 16. Delft, 1818.

ner zaak innig bewust, als een voorzigtig generaal, om zijne magt des te beter te kunnen gebruiken, het raadzaam gedacht eene geconcentreerde positie te nemen, want met de vijfde zinsnede: „ de *Vaccine* „ namelijk, is een zeker, altoosdurend en onfeilbaar „ voorbehoedmiddel tegen de kinderziekte," vangt de schrijver eindelijk den strijd aan, en beweert, dat deze stelling uit haren aard in de woorden *altoosdurend* en *onfeilbaar*, reeds *a priori* eene *absurditeit* is: want dat het bestaan van zulk een middel nooit eenigen schijn van waarheid kan hebben, voor dat er eens menschen leeftijd is voorbijgegaan; dat de ondervinding nu reeds meermalen het tegendeel geleerd heeft, dat niet tegenstaande de *Vaccine* in alle Landen en oorden met eene buitengewone snelheid is doorgegaan, en niettegenstaande de geheele geneeskundige wereld haar sedert vele jaren met een onbepaald vertrouwen aankleeft, de kinderziekte echter nimmer opgehouden heeft, niet alleen *sporadice*, maar zelfs zeer dikwerf *epidemice* te woeden. — Doch wij antwoorden hem, dat er reeds acht en twintig jaren verloopen zijn, sedert dat Doctor JENNER op het denkbeeld kwam, om de waarheid van het te *Glochestershire* sedert langen tijd in zwang zijnde volksspreekwoord: „ die koebladders „ gehad heeft, krijgt geene pokken," door het in het werk stellen der *Vaccinatie* proefondervindelijk te onderzoeken, en dat men dus gerustelijk kan vastSellen (van enkele uitzonderingen spreken wij niet), en als eene algemeene daadzaak aannemen, dat hij, die de ware *Vaccine* behoorlijk heeft door-

 ge-

geſtaan, voor altoos voor de kinderpokken beveiligd blijft; dat overigens, niet tegenſtaande de *Vaccinatie* bij het verlieht Geneeskundig Publiek eenen algemeenen bijval gevonden heeft, de kinderziekte echter nog niet opgehouden heeft niet alleen *ſporadice*, maar zelfs dikwerf *epidemice* te heerſchen, bewijst zekerlijk niets tegen de *Vaccine*, daar integendeel bij de hevige kinder-pokëpidemiën, welke te *Rotterdam*, te *'s Gravenhage*, te *Amſterdam* en elders gewoed hebben, de koepok derzelver waarde in den volſten zin gehandhaafd heeft, zoo zelfs, dat er onder de vijf honderd ſlagtoffers te *Rotterdam*, onde drie honderd vijf en dertig te *'s Gravenhage*, en onder de ruim negen honderd ongelukkigen, welke ten gevolge van domheid en vooroordeel in *Neêrlands* hoofdſtad door de kinderpokken zijn weggeſleept, zelfs niet één enkel *gevaccineerd* voorwerp gevonden wordt; duidelijker of ſtelliger bewijs voor het behoedend vermogen der koepokken kan men toch niet wel verlangen; en waarlijk, indien er te *Amſterdam* tijdens der thans afgeloopene epidemie, *gevaccineerde* voorwerpen door den algemeenen geeſel der kinderpest waren weggeſleept, offchoon die enkele uitzonderingen dan nog niets tegen de algemeene ervaring zouden bewijzen, zoo zoude de heer CAPADOSE, welke zich zoo veel moeite gegeven heeft, om uit de boeken allerlei oude argumenten tegen de *Vaccinatie* op te ſchommelen, zeker niet in gebreke gebleven zijn dezelve te berde te brengen; wij raden intusſchen den ſchrijver, wiens Geneeskundige litteratuur, ten minſte wat de inlandſche werken

ken betreft, in dit opzigt niet zeer *au courant* van de wetenſchap ſchijnt te zijn, zeer ter lezing en herlezing aan de werkjes van onze voortreffelijke Geneeskundigen THOMASSEN, A. THUESSINK (1), VAN STIPRIAAN LUISCIUS (2), VAN DEN BOSCH (3), en GYSBERTI HODENPYL (4), waarin hij met alle onpartijdigheid en waarheidsliefde deze en ſoortgelijke bedenkingen geopperd en opgelost kan vinden. Intusſchen levert deze aanmerking van den heer CAPADOSE, dat niet tegenſtaande de *Vaccinatie*, de kinderpokken echter nog van tijd tot tijd epidemisch blijven grasſeren, een ſprekend bewijs op van de waarheid der door de heeren A ROY en VAN DER BREGGE verdedigde, en door den ſchrijver boven zoo ten onregte gewraakte ſtelling, dat namelijk het onmogelijk is de kinderziekte geheel te vernietigen, en dezen geduchten geeſel van het menschdom uit te roeijen, zonder dat er op hoog gezag eene algemeene *Vaccinatie* worde in het werk geſteld aan alle voorwerpen, die noch de kinderpokjes gehad hebben, noch te voren *gevaccineerd* zijn, en dat het dus voor het algemeen welzijn wenſchelijk ware, dat eén-

(1) *Over het beveiligend vermogen der Koepokken tegen de Kinderpokken.* Groningen, 1818.

(2) *l. l.*

(3) H. VAN DEN BOSCH, Med. Doct., *Over het voortdurend nut der Inënting met Koepokſtof, in eenen brief aan* Dr. J. B. CROL. Rotterdam, 1817.

(4) J. GYSBERTI HODENPYL, *Waarnemingen der thans nog heerſchende Kinderziekte.* Rotterdam, 1818.

éénmaal alle Koningen en Vorsten zich genegen toonden, om in navolging van den Koning van *Beijeren*, tot dit groote doel gezamenlijk mede te werken, opdat deze plaag, zoo als weleer de pest, uit *Europa*, — verbannen wierd. Onze ſchrijver ſchijnt zelve duidelijk het moeijelijke zijner poſitie gevoeld te hebben, om zonder de minſte ervaring nopens de zaak in questie, zonder in ſtaat te zijn, om tegen het talloos heer van echte waarnemingen, waarop de *Vaccine*, als op den rotsſteen der ervaring gegrond is, zelfs eenige weinige daadzaken te velde te brengen, alleen door ſchijnbewijzen zijne ſtelling vol te houden, en tracht dus, door den nood gedrongen, zich te redden door eene andere ſtelling te opperen: hij beweert namelijk de ongegrondheid, dat er eene ware en valſche *Vaccine* zou beſtaan, en desgelijks valſche en ware kinderpokken, want dat het wezen en de aard der kinderpokken van de zamenloopende pokken tot op de ligtſte ſoort van windpokjes één en dezelfde is, maar dat de verſcheidenheden, de ſoorten zoo veelvuldig zijn, en in elkander als het ware in een ſmelten, dat het zich niet bepalen laat, waarin het kenmerk van ieder derzelve te vinden zij, en dat dit één en ander door de voorſtanders der *Vaccinatie* ſlechts is bedacht om uitvlugten te hebben, zoo dikwijls een gevaccineerde desniettegenſtaande door de kinderziekte wierd aangetast. — Ongelukkig maar, dat 's mans bewijzen den toets aan den keurſteen der gezonde rede en ervaring niet wel kunnen doorſtaan. Dezelve zijn: — JAWAND heeft waargenomen, dat

de

de ware *Vaccine* zoogenoemde valfche *Vaccine* heeft voortgebragt; JENNER en REIL zijn het niet eens omtrent de kenmerken tusfchen de echte en valfche *Vaccine*; er beftaat volgens een zeker Hoogleeraar geen kenteeken, waaruit men eenig zeker befluit aangaande de echtheid der *Vaccine* kan opmaken; ja die Hoogleeraar is van gedachten, dat de ziekte, welke men valfche koepokken noemt, niet beftaat, maar dat dezelve flechts ontaardingen zijn van de ware koepokftof, welke in geene twee gevallen gelijk zijn; en hieruit nu heeft 's mans zuivere *logica* het volgende befluit afgeleid. „ Daar het nu bewe-
„ zen is, vooreerst, dat de ware *Vaccine* de val-
„ fche kan doen geboren worden; ten anderen, dat
„ de zoogenaamde valfche koepokken geen beveili-
„ ligend vermogen hebben tegen de kinderziekte;
„ en, eindelijk ten derden, dat er geen waar ken-
„ merk beftaat, waaraan beide van elkander behoorlijk
„ kunnen onderfcheiden worden, zoo moet hieruit
„ ook volgen, dat de *Vaccine* geen zeker en onfeil-
„ baar voorbehoedmiddel tegen de kinderziekte kan
„ genoemd worden." Doch wij merken hierop aan, dat het van zelve fpreekt, zoo als wij dit reeds boven onder de rubriek van des fchrijvers *negative argumenten* in het breede hebben uiteen gezet, dat wanneer het *gevaccineerde* voorwerp de vereischte vatbaarheid voor de *Vaccine* nog niet bezit, of wel, derzelver werking door eenen anderen, in het ligchaam der *gevaccineerden* aanwezig zijnden, ziekelijken prikkel in zijn loop geftuit wordt, er alsdan uit den aard der zaak geen ware, maar valfche koepokken gebo-

 ren

ren worden, en daar het overigens thans uitgemaakt is, dat er ter uitroeijing der vatbaarheid voor de kinderpokken door de *Vaccine* tot zekere hoogte, eene algemeene aandoening van het geheele gestel van het *gevaccineerde* voorwerp vereischt wordt, zoo vervallen natuurlijk deze twee eerste argumenten des schrijvers, welke toch niets ten nadeele der *Vaccine* beslissen zouden, van zelve, en het derde argument bewijst alleenlijk 's mans kwade trouw, en hoe zorgvuldig men behoort op te letten, om zich te wachten voor des schrijvers *sophismen*, waarmede hij, bij gebrek van daadzaken en stellige bewijzen, dit zijn geschrift als het ware doorzult heeft. Immers, die Hoogleeraar zegt niet, zoo als de heer CAPADOSE de zaak ten onregte tracht te verdraaijen, dat er geene kenmerken bestaan, waardoor de echte en valsche koepokken van elkander kunnen onderscheiden worden, maar dat men in deze zaak met gepaste voorzigtigheid moet te werk gaan, en zich nooit op een enkel kenmerk alleen moet vertrouwen, want dat de valsche koepokken geene op zich zelve staande ziekte uitmaken, maar slechts ontaardingen zijn van de ware koepok, welke in geene twee gevallen gelijk zijn, dewijl dezelve natuurlijk verschillen moeten, naarmate van de verschillende oorzaken, waardoor zij teweeg gebragt zijn. Dus eens in het algemeen toegegeven, dat er geene valsche koepokken, maar slechts ontaardingen van de *Vaccine* bestaan, wat toch zoude hieruit volgen? Immers niets anders, dan dat alleen de ware of echte koepokken, en geenszins hare ontaardingen of de valsche koe-

pok-

pokken, voor de kinderziekte beveiligen. Wel verre dus, dat 'smans argumenten iets zouden afdoen tegen de *Vaccine*, zoo bewijzen dezelve alleen, vooreerst, dat de ſchrijver ook in die zaak, welke hij beſtrijden wil, niet *au courant* is van de wetenſchap, en dat, indien hij de bovengemelde werkjes van onze Vaderlandſche Geneeskundigen had geraadpleegd, hij zich zekerlijk zoude geſchaamd hebben met zoodanige ellendige, reeds zoo vaak en bondig wederlegde argumenten voor den dag te komen; ten tweeden, tot welk een uiterſte een jonge Arts zonder ervaring vaak vervalt, wanneer hij, uit zucht om een naam te maken, of om bijzonder te ſchijnen, éénmaal de verdediging eener ongerijmde zaak op zich genomen heeft. Van ſoortgelijken ſtempel zijn insgelijks 'smans argumenten, dat er namelijk geen onderſcheid beſtaat tusſchen de ware kinderziekte en de valſche, die men *wind-* of *ſteenpokjes* noemt. Er beſtaan, zegt de ſchrijver, een aantal voorbeelden van perſonen, die in één en hetzelfde huis woonden, aan dezelfde beſmetting waren blootgeſteld, en waarvan de een kwaadaardige zamenvloeijende pokjes, de tweede *variolae discretae*, en de derde wind- of ſteenpokjes kreeg, hetgeen, zegt de ſchrijver, bewijst, dat er in het wezen van die in ſchijn verſchillende ziekten geen onderſcheid beſtaat, maar alleen eene bijzondere wijziging in den vorm, waarin zij zich voordoen, daar alle drie, de *confluentes*, de *discretae*, en eindelijk de *varicellæ*, ſlechts verſcheidenheden zijn, gegrond op het bijzonder geſtel van ieder *individu*, en als zoo vele graden

van eene en dezelfde ziekte moeten beschouwd worden; ja, de verwaandheid van den heer CAPADOSE gaat zoo verre, van elk Geneeskundigen uit te dagen, om hem een enkel kenmerk op te geven, om in alle voorkomende gevallen met juistheid te bepalen, of men de ware of wel de valsche pokken voor zich heeft. Ter staving hiervan voert hij uit REIL een merkwaardig geval aan van THOMAS DAVIDSON. Een jongeling, die nog geene kinderziekte had doorgestaan, kreeg eene enkele plaatselijke en natuurlijke pok; met de stoffe hieruit werden er verscheidene *geinoculeerd*, waarop de ware, de echte pokken over het gansche ligchaam ontstonden, welke anderen voor eene nieuwe besmetting beveiligden, daar intusschen de jongeling zelve nog eenmaal aan de natuurlijke pokken op de gewone wijze moest lijden, waarop de Hoogleeraar REIL aanmerkt, dat de eerste pok echt was, in zoo verre zij de ware kinderziekte bij anderen deed geboren worden, valsch daarentegen met betrekking tot haar voorbehoedend vermogen in den jongeling zelve (1), hetgeen, zegt de heer CAPADOSE, een duidelijk voorbeeld oplevert, dat er geen wezenlijk, maar alleen een betrekkelijk verschil tusschen de echte en valsche pokken plaats heeft. Een ander bewijs vermeent de schrijver te vinden in de verwardheid en onbestemdheid van RICHTER. Op zulk een wijze ontziet zich de heer CAPADOSE niet, om van dien grooten man te

(1) REIL, *über die Erkenntnifs und curder-Fiber*; I. B., f. 380.

te fpreken, in dit opzigt, omdat hij in zijn afdeeling van de koortfige huidziekten twee hoofdftukken afzonderlijk behandelt, het ééne over de ware, het andere over de valfche pokken, beiden als twee van aard onderfcheidene ziekten befchouwende, en van de eerfte de volgende acht verfcheidenheden opgeeft, 1.° *variolæ discretae*, 2.° *confluentes*, 3.° *lijmphaticæ ferofæ*, 4.° *depresfæ umbilicofæ*, 5.° *filiquofæ*, 6.° *verrucofæ*, 7.° *fanguineæ*, en 8.° *miliares*; terterwijl hij bij de valfche pokken de drie volgende foorten opgeeft: 1.° water- of windpokken, 2.° fteenpokken of *verrucofæ*, en 3.° varkenpokken of die eene ovale gedaante hebben (1). Op beide plaatfen, zegt de heer CAPADOSE, treffen wij hier de *lijmphaticæ* en *ferofæ* aan; waarin zal dan het kenmerk van beide beftaan? Wij vinden, dus vervolgt onze fchrijver, het antwoord bij RICHTER zelve, wanneer hij zegt, dat wij bij de kinderpokken menigvuldige afwijkingen ontmoeten, naarmate van de bijzondere *individualiteit* van het befmette voorwerp; naarmate van derzelver complicatiën met andere ziekten, en voornamelijk, naarmate van de modificatie van de dezelve vergezellende koortfen; en eindelijk naar de heerfchende luchtsgefteldheid; en dat deze verfcheidenheden zich naar derzelver vorm in vele afdeelingen laten verdeelen, waaruit dan den heer CAPADOSE het gevolg trekt, dat ook RICHTER in den uiterlijken vorm het eenig onderfcheid

(1) RICHTER, *Die Specielle Therapie*, II. B., f. 284 *und* f. 343.

ſcheid moest ſtellen, en dus geene ware of valſche pokken aannemen. Eindelijk beweert de heer CAPADOSE, dat ook de vorm der valſche pokken niet altijd van die der ware kan onderſcheiden worden, daar er, volgens den Hoogleeraar HEIM, ſoms eene valſche kinderziekte of *varicellæ* beſtaan, die zich, wat haren duur, haar verloop en hare verſchijnſels betreft, naauwelijks van de ware kinderpokken onderſcheiden, waaruit het dus genoegzaam blijkt, zegt de heer CAPADOSE, dat ook de wijze, waarop beide ziekte-verſcheidenheden zich voordoen, niet als een waar kenmerk kan aangemerkt worden, om de ware van de valſche pokken te onderſcheiden, die niet alleen één in wezen zijn, maar ſomtijds één en denzelfden vorm aannemen. Wij moeten hierop aanmerken, vooreerst, dat het denkbeeld, dat de *variolae verae* en *varicellae* ſlechts twee verſcheidenheden in den vorm van ééne en dezelfde ziekte zouden uitmaken, niet oorſpronkelijk is van onzen jeugdigen Geneesheer; dat hetzelve onder anderen door een van de grootſte voorſtanders der *Vaccine*, den beroemden REIL, is voorgeſtaan geworden, uit wiens geſchriften onze ſchrijver deszelfs argumenten ſchijnt ontleend te hebben (1). Ja, dat zelfs, genomen het in der daad bewezen ware, dat de valſche pokken ſlechts wijzigingen van de ware kinderziekte uitmaakten, dit dan nog eer voordeelig dan nadeelig voor de *Vaccine* zoude zijn, de-

(1) ſ. 386—388, § 76.

dewijl dan alle de gevallen van de zoogenaamde *mitigated smallpox*, welke na de *Vaccinatie* zijn waargenomen, onder de *varicellae* zouden moeten worden gerangschikt, en het dus zekerlijk geen het minste nadeel aan de *Vaccine* zoude kunnen veroorzaken, dat in die zeldzame gevallen, waarin de lijders na de *Vaccine* weder door de kinderziekte werden aangetast, zij dan toch nimmer aan derzelver gevaarlijkste, maar alleen aan derzelver ligtste soort, de *varicellae*, onderworpen zijn." Doch daar het ons hier alleen om de waarheid te doen is, zoo moeten wij erkennen, dat wij voor ons niet aarzelen, om met RICHTER en STIEGLITZ (1), de kinderziekte en de *varicellae* voor twee in wezen verschillende ziekten te houden, die wel is waar, in sommige gevallen, wat den uitwendigen vorm betreft, zeer veel gelijkheid met elkander hebben, doch echter altoos in aard onderscheiden zijn; en dat overigens de bewering van den schrijver, dat men eerst ten tijde der *inoculatie*, en naderhand der *Vaccine*, zoo zorgvuldig bepaalde grensliniën tusschen de *variolae* en *varicellae* heeft trachten daar te stellen, om namelijk in alle voorkomende gevallen, waarin het beveiligend vermogen van een van beide inëntingswijzen zoude kunnen in twijfel getrokken worden, een uitvlucht of *échapatoir* te hebben, geheel van allen grond ontbloot en louter laster is, blijkt vooreerst

uit

---

(1) RICHTER, *l. l.* s. 352, *und* HORN's *Archif*, VIII. B., H. II., s. 230.

uit den aard der zaak, want daar het bewezen is, dat noch de *variolae* noch de *Vaccine* tegen de *varicellen* beveiligen, zoo zouden beide, de *inoculatores* en de *vaccinatores*, in plaats van zorgvuldig grensliniën tusfchen de ware en valfche kinderpokken te willen vastftellen, en daardoor naderhand in voorkomende gevallen hun eigen vonnis uit te fpreken, eerder belangshalve gepoogd hebben de zaak in het duister te houden, ten einde altoos den dekmantel van *varicellae* bij de hand te hebben; maar neen, zij gingen ter goeder trouw te werk, hun edel doel was, de uitbreiding hunner kunst tot nut hunner lijdende natuurgenooten en tot welzijn van het algemeen, gelijk het ten gevolge van het trekken van deze grensliniën tusfchen de ware en valfche kinderpokken, thans eene uitgemaakte daadzaak is, dat in verre de meeste gevallen van perfonen, die tweemaal de kinderpokken zouden hebben doorgeftaan, de verwarring der kinderpokken met de *varicellae* van dit verfchijfel de oorzaak geweest is, en men dus het zorgvuldig onderfcheiden dezer beide ziekten als eene gewigtige bijdrage tot volmaking der Geneeskundige kennis te dezen opzigte te befchouwen hebbe; ten tweede, omdat men in praktifche Geneeskundige werken, welke lang vóór dat de *Vaccine* bekend was, gefchreven zijn, de *variolae* en de valfche pokken onderfcheiden vindt, als twee van elkander verfchillende ziekten: ter ftaving van ons gezegde zullen wij uit vele fchrijvers, flechts drie algemeen als voortreffelijk erkende Geneeskundige Werken aanhalen. VAN SWIETEN zegt in zijne *Com-*

Commentaria op de *aphorismen* van den grooten BOERHAVE: „het is eene bekende zaak, dat in de „praktijk ſoms zoodanige ziekten voorkomen, wel„ke in den eerſten opſlag, aan de ware kinderziekte „niet zeer ongelijk, door onkundigen daarvoor ge„houden worden, doch die de Geneeskundigen met „den naam van valſche pokken beſtempelen, en in „ſteen-, water- en windpokken verdeeld worden," waarvan vervolgens door hem de kenteekenen worden opgegeven; en hij voegt er ten ſlotte bij: „het „is dus niet te verwonderen, indien door onkun„digen de valſche pokken voor de echte gehouden „worden" (1). BURSERIUS zegt: „van de ware „zoo natuurlijke als ingeënte kinderpokken, ver„ſchillen zeer veel de valſche pokken, welke dan „eens vóór, dan eens na de ware kinderziekte „heerſchen, doch geenszins voor de ware kinder„ziekte beveiligen" (2). Eindelijk heeft de Hoogleeraar S. G. VÖGEL in zijn voortreffelijk *Standboek der praktiſche Geneeskunde*, een werk in het jaar 1794, en dus ook nog vóór de *Vaccine*, uitgekomen, klaar en bondig de noodzakelijkheid en het praktiſche nut betoogd, om deze beide ziekten behoorlijk van elkander te onderſcheiden (3).

Indien wij nu des ſchrijvers bewijzen eens wat meer van na-

(1) Tom. V., p. 10 en 11.

(2) *Inſtitutiones Med. Practicæ*, Vol. II., p. 324, § 305 en 306. Leipzig, 1787.

(3) *Dritter theil, erstes Kapitel* § V, Stendal, 1794.

nabij befchouwen, zoo zal het den onpartijdigen Lezer duidelijk blijken, wie van beiden, of de heer CAPADOSE, of de *Vaccinatores*, met meer grond kunnen befchuldigd worden van ter kwader trouw te werk te zijn gegaan. Wij zullen tot dat einde den fchrijver voet voor voet volgen, en zijne aangevoerde bewijzen een voor een overwegen. Dat er een aantal voorbeelden zouden beftaan van drie perfonen in één huis, die aan dezelfde befmetting waren blootgefteld, en waarvan de een *variolae confluentes*, de tweede *variolae discretae*, en de derde de windpokjes zoude bekomen hebben, is letterlijk onwaar, in dien zin namelijk, zoo als zulks door den heer CAPADOSE is beweerd, en wij dagen hem uit, om ons daarvan flechts een enkel voorbeeld ter ftaving zijner ftelling op te geven; maar deze voorbeelden beftaan, en kunnen alleenlijk beftaan dan, wanneer, gelijk foms gebeurt, beide deze ziekten gelijktijdig heerfchen, in welk geval het foms gebeurt, of ten minfte gebeuren kan, dat van drie perfonen in één huis, twee de ware kinderpokken krijgen, terwijl de derde, bij welken de *praedispofitie* voor de kinderziekte nog niet rijp of ontwikkeld is, echter door het veel vlugtiger en veel ligter aanftekende gift der valfche pokken of *varicellae* wordt aangedaan, en dus de windpokken krijgt; de drie in één en hetzelfde huis wonende perfonen, worden dus in het gegeven geval wel te gelijker tijd, maar door twee onderfcheiden *contagia* befmet: want buiten het toevallig gelijktijdig heerfchen dier beide ziekten gebeurt dit nooit, en nog nimmer heeft

heeft men waargenomen, dat, wanneer kinderen middellijk of onmiddellijk in aanraking kwamen met een aan de kinderziekte laborerend voorwerp, sommige de echte, en andere de valsche pokken kregen; dus men des schrijvers stelling, dat namelijk de *confluentes*, *discretae* en *varicellae*, slechts verscheidenheden van ééne en dezelfde ziekte zouden uitmaken, als eene niet met de ervaring overeenstemmende theorie te beschouwen hebbe. Wat nu des schrijvers uitdaging betreft, van hem één enkel kenmerk op te geven, om in alle voorkomende gevallen met juistheid te bepalen, of men de ware of valsche kinderziekte voor zich heeft, — hierop antwoorden wij, dat, vooreerst, de gevallen waarin de valsche kinderziekte zoo veel *analogie* met de ware heeft, betrekkelijk zeldzaam voorkomen, en volgens onze ondervinding in dezelfde evenredigheid staan, als één tot vijftig; dat, ten tweede, ook in deze gevallen, zelfs bij eene groote menigte van pokken, nimmer de *febris secundaria* wordt waargenomen; en dat eindelijk, ten derde, offschoon wij niet ontveinzen willen, dat het welligt in die zeldzame gevallen eenigzins moeijelijk zoude zijn, om de valsche pokken door een enkel kenmerk van de ware te onderscheiden, vooral voor den ongeoefenden Geneeskundigen, het echter in geen geval voor den praktischen Arts, welke gelegenheid gehad heeft om de geschriften van VÖGEL, RICHTER, HEIM en STEIGLITZ, zich bij het ziekbed ten nutte te maken, moeijelijk zal vallen, om zoo uit den vorm van het uitslag, als uit den loop der ziekte,

 met

met juistheid te bepalen, of de patient de ware of valsche kinderpokken gehad heeft. Het uit REIL door den heer CAPADOSE bijgebragt voorbeeld van een jongeling, uit wiens ingeënte pok verscheidene personen met goed gevolg werden *geïnoculeerd*, terwijl hij zelve echter naderhand de kinderpokken kreeg, levert zekerlijk geen het minste bewijs op voor de *identiteit* der ware en valsche pokken, gelijk zulks onze schrijver verkeerdelijk waant: want, wanneer men een voorwerp, hetzij met stof van kinder- of van koepokken inënt, zoo heeft het ingeënte voorwerp al of niet de tot het welgelukken der inënting vereischte vatbaarheid: in het eerste geval worden er ware kinder- of koepokken geboren, in het tweede vat de inënting niet, de steekjes verdwijnen, en het effect is *nul;* er zijn echter uitzonderingen op dezen algemeenen regel: in enkele gevallen, zoo wel bij de inënting van kinder- als van koepokken, gebeurt het, dat de plaatselijke inënting behoorlijk werkt, en de plaatselijke kinder- of koepokken alle kenmerken van echtheid opleveren, zonder dat echter het geheele gestel des lijders in die plaatselijke stemming deelt; (in dat geval, hetgeen nogtans zeldzaam plaats heeft, en van eene eigendommelijke onvatbatbaarheid van het gestel voor den gebezigden prikkel afhangt, kan men van de echte plaatselijke pok met vrucht inënten, doch de beveiligende kracht voor de kinderziekte, met opzigt tot het ingeënte voorwerp zelve, is *nul*, terwijl de bijzondere stemming der vaste en vloeibare deelen des menschelijken ligchaams, ten gevolge van welke

de

de vatbaarheid voor de kinderpokken wordt uitgeroeid, hier ontbreekt; zoodat de gevolgtrekking, door Doctor CAPADOSE hieruit afgeleid, als of er geen wezenlijk onderſcheid tusſchen valſche en ware kinderpokken zoude plaats hebben, geheel valsch en van allen grond ontbloot is. Ten opzigte van het bewijs, door den ſchrijver ontleend uit zijne beſchuldiging tegen RICHTER, welken grooten Geneeskundigen hij van verwardheid en onbeſtemdheid durft betichten, zoo behoeft men het ſchatbaar werk van RICHTER ſlechts in te zien, om van de valschheid en ongerijmdheid dier aantijging volkomen overtuigd te zijn. Die groote man zegt: „*Allerdings behaupten die Blättern ziemlich conſtant, und wohl mehr* „*als irgend eine andre Ausschlagskrankheit, dieſe* „*ihre grundvorm, in desſen finden doch auch bei* „*ihnen nach der Individualiteit des ergriffenen ſubjectes, nach dem zuſammentreffen mit andern* „*krankheitszuſtänden, und ganz vorzüglich nach der* „*modification des begleitenden Fiebers, daher nach* „*der herrſchenden Witterungs conſtitution, eine menge abweichungen ſtatt; dieſe verſchiedenheiten nach* „*der äusſeren förm lasſen zich unter folgende abtheilungen bringen*" (1). Hierop volgt nu de optelling der acht bovengemelde ſoorten der ware kinderpokken, terwijl hij in het hoofdſtuk der valſche pokken, op het voetſpoor van den Hoogleeraar vo-

(1) *l. l.* ſ. 283 *und* 284.

VOGEL, dezelve in drie foorten verdeelt; het blijkt dus middagklaar, dat RICHTER, wel verre van volgens Doctor CAPADOSE, in den uiterlijken vorm het eenig onderfcheid tusfchen valfche en ware pokken te ftellen, in tegendeel hetzelve in het wezen der ziekte gefteld heeft; doch dat hij tevens geleerd heeft, dat, offchoon het wezen der ziekte altoos hetzelfde blijft, echter verfchillende omftandigheden derzelver uiterlijken vorm op eene zeer verfchillende wijze kunnen wijzigen, en dat hij dus juist het tegendeel beweert, van hetgeen Doctor CAPADOSE verzekert: want indien de uiterlijke vorm hier het eenig onderfcheid moest uitmaken, waarin zoude dan het *criterium* beftaan tusfchen de *lymphaticæ* en *verrucofæ*, welke benamingen wij beide onder de ware en valfche pokken aantreffen? Dit immers levert een duidelijk bewijs, dat volgens RICHTER, even als volgens VOGEL, het *criterium* tusfchen die beide niet van den uiterlijken vorm, maar van het wezen der ziekte en derzelver geheele beloop afhangt. Maar, vragen wij hier den heer CAPADOSE, is dit geheel uit het verband rukken van iemands gezegden, argelistelijk verdraaijen van 's mans woorden, en aan dezelve, door ze het achterfte vóór te plaatfen, een geheel anderen zin te geven, volkomen ftrijdende met des fchrijvers kennelijk oogmerk, — „ is dit een in het ftrijdperk treden als ridders met „ open vizier? Heet dit ftrijden, gelijk het regtfcha- „ pen mannen past, brandende voor de zaak die zij „ verdedigen, zonder haat of nijd in het hart te

„ voe-

„ voeden" ? (1). Is zulk eene handelwijze die van een braaf, en vooral van een christelijk schrijver? Neen, jeugdige Kunstgenoot! wij vinden ons gedrongen, het u ter dezer gelegenheid onder het oog te brengen, naauwkeurige waarnemingen, stellige bondige bewijsredenen, en een waarheidlievenden christelijken geest hebben wij in uw geschrift te vergeefs gezocht, doch daarentegen hebben wij hetzelve doorzult gevonden met afgetrokkene *theoretische* bespiegelingen, schijnbewijzen en drogredenen, en doorgaans vervuld van een geest van bitteren haat, nijd en laster tegen de *Vaccine* of de *Vaccinatores*, of liever, tegen de Geneeskunst en derzelver Beoefenaars. — Van gelijken stempel is des schrijvers bewijs uit het getuigenis van den Hoogleeraar HEIM ontleend, dat er eene valsche kinderziekte bestaat, die naauwelijks van de ware kinderpokken, immers niet door ongeoefende Artsen te onderscheiden is, want de heer HEIM heeft wel gezegd, dat deze valsche kinderpokken moeijelijk, en niet dan door geoefende Artsen van de ware kinderpokken te onderscheiden waren; maar niet, zoo als Doctor CAPADOSE alweder 's mans woorden verdraaid heeft, dat deze *varicellae*, wat haar duur, haar loop en hare verschijnselen betreft, zich naauwelijks van de ware kinderpokken onderscheiden (2); want ware dit

(1) *Bijdrage tot de Bestrijding der Vaccine*, bladz. 3.
(2) HORN's *Archif*, VII. B., II. Heft. *a*, f. 183, *bis* 251.

dit het geval, dan zoude ons immers zijne voortreffelijke *Bijdrage tot de Diagnostik der Varicellae* van geene praktifche nuttigheid zijn, daar dezelve in tegendeel ons thans zeer wel in ftaat ftelt, om den loop der ziekte behoorlijk nagaande, dezelve in alle gevallen van de ware kinderpokken te kunnen onderfcheiden; de uitmuntende *diagnostik* van den Hoogleeraar HEIM verfchaft ons dus een duidelijk bewijs, dat offchoon de *varicellae* en ware kinderpokken foms, wat den uiterlijken vorm betreft, in den eerften opflag zeer gelijkvormig zijn kunnen, het naauwkeurig waarnemen van het geheele beloop der ziekte echter den praktifchen Arts altoos in in ftaat ftelt, om met juistheid te kunnen beflisfen, of in een gegeven geval de patient aan de ware kinderpokken, of wel aan de *varicellae* gelaboreerd heeft.

Nadat deze verhandeling reeds ter perfe gegeven en zelfs tot hiertoe afgedrukt was, werd ons door een vriend uit *Amfterdam* het eenigzins moeijelijk te bekomen werk van den Hoogleeraar THOMSON, toegezonden, waarin hij beweert, dat *varicellen* en kinderpokken uit eene en dezelfde bron voortfpruiten, en aan een en hetzelfde *miasma* derzelver oorfprong verfchuldigd zijn; dat *varicellen* flechts een milderen of verzwakten vorm der kinderziekte uitmaken, en dat uit dien hoofde, gedurende deze zeer hevige en kwaadaardige *epidemie*, welke bij de *ongevaccineerde* perfonen een zeer kwaadaardig foort van kinderpokken, bij de Geneeskundigen onder de benaming van *variolae crystallinae lymphaticae*

fe-

ferofae bekend, veroorzaakt heeft, zoodat er van de twee honderd en vijf *ongevaccineerden* vijftig, en dus bijna het vierde gedeelte, overleden zijn, — dezelve bij de *gevaccineerden*, en diegenen, welke te voren de kinderziekte gehad hebben, doorgaans onder de vorm van koepok-, fteen- of zwijnspokken wierd waargenomen; grondende de Hoogleeraar deze zijne *hypothefe* hierop, dat hij in deze *epidemie*, beide deze foorten van pokken te gelijk heeft zien heerfchen, en *varicellen* bij niet *gevaccineerde* voorwerpen, uit de befmetting van kwaadaardige kinderziekte, zien voortfpruiten; dat perfonen, die deze *epidemie* onder den vorm van kinderziekte hadden doorgeftaan, in het vervolg meestal vrij zijn gebleven van de windpokken; dat met ftof, genomen van den zoon van Doctor HENNEN, bij wien de *eruptie* alle kenteekenen had van *varicellen*, zes andere kinderen zijn ingeënt, en bij vier derzelve de *ruptie*, welke eerst blaasachtig was, naderhand ligtelijk puistachtig wierd, doch van korter duur was, dan de ziekte, door de inënting met kinderpokken veroorzaakt, gewoonlijk is; dat hij heeft waargenomen, natuurlijke kinderziekte, gewijzigde kinderziekte, en *varicellen*, als te zamen beftaande, en in derzelver voortgang of verfpreiding elkander onderling voortbrengende; dat hij *varicellen* heeft zien ontftaan van de befmetting met kwaadaardige kinderpokken; en eindelijk, dat hem geen enkel teeken bekend is, waardoor men de door de voorafgegane *vaccinatie* gewijzigde kinderziekte van de windpok-

 ken

ken onderfcheiden kan (1). Thans bleek het ons middagklaar, uit welke bron Doctor CAPADOSE zijne bewijzen voor de *identiteit* der ware en valfche pokken geput heeft, en hoe hij, nog eenigermate een aanvanger in de praktijk der Geneeskunst, fteunende op de waarnemingen van den voornoemden Hoogleeraar, zich zulk eene beflisfende uitfpraak heeft durven veroorlooven, ja, zelfs de ónbefchaamdheid zoo verre gedreven heeft, van elk Geneeskundigen uit te dagen, om hem één enkel kenmerk op te geven, om in alle voorkomende gevallen met juistheid te bepalen, of men de ware of valfche pokken voor zich heeft. Daar intusfchen de Hoogleeraar THOMSON ter goeder trouw te werk werk gaat, en met de grootfte onpartijdigheid en waarheidsliefde ons alle de gevallen, zoo als die zich toegedragen hebben, heeft medegedeeld, als ook de met zijne ftelling ftrijdige gevoelens van onderfcheidene, door hem over deze zaak geraadpleegde beroemde Geneeskundigen, zoo zijn wij hierdoor in ftaat gefteld, om over derzelver waarde met juistheid te kunnen oordeelen, en zelfs, om door bewijsgronden, uit het werk zelve ontleend, de ongegrondheid van deze zijne ftelling te betogen, en middagklaar te bewijzen, dat dezelve tegen de gezonde rede en ervaring beiden ftrijdt.

Raad-

(1) *An Account of the Varioloid Epidemic, which has lately poevailed in* Edinburgh, *and others parts of* Scotland, *with obfervations on the identity of chicken-pox with modified fmall-pox.* London *and* Edinburgh, 1820.

Raadplegen wij dus het werk zelve, zoo vinden wij, dat onder de vijf honderd zes en vijftig, door deze *epidemie* aangetaste voorwerpen, welke door den Hoogleeraar zijn waargenomen, er twee honderd en vijf waren, die nooit, noch de kinderziekte, noch de koepokken hadden gehad; een en veertig perſonen, die reeds te voren de kinderziekte hadden doorgeſtaan, en drie honderd en tien perſonen, welke te voren waren *gevaccineerd* geweest; en in een nader, door hem in het jaar 1822 over deze ziekte uitgegeven werk, geeft die Hoogleeraar op acht honderd zes en dertig door hem waargenomen gevallen, waaronder twee honderd een en tachtig, bij welke geene *vaccine* noch natuurlijke kinderpokken waren voorafgegaan; een en zeventig, die de gewone pokken te voren gehad hadden; en eindelijk, vier honderd vier en tachtig *gevaccineerden*, die bij deze vreesſelijke *epidemie* met de kinderziekte, in een meer of min ligteren graad waren beſmet geworden (1). Zonder nu tot een tegengeſteld uiterſte te vervallen, en met HEIM en CURT SPRENGELS te beweren, dat men nooit meer dan éénmaal in zijn leven de kinderziekte krijgen kan, en de echtheid van de door de grootſte Medicinale Autoriteiten ge-

(1) *Historical Shetch of the Opinions entertained by medical men respecting the varieties and the ſecondary occurence of ſmall-pox, with obſervations on the Nature and extent of the ſecurity afforded by Vaccination against attacks of that diseaſe, in a letter to Sir* JAMES MR. GREGOR. London *and* Edinburgh, 1822.

geconſtateerde gevallen, dat men tweemalen de kinderziekte ondergaan kan, te willen in twijfel trekken (1), zoo is het echter buiten kijf (de beroemde VAN SWIETEN heeft dit ten klaarſte betoogd), dat de meeste bij de oude ſchrijvers voorkomende gevallen van perſonen, die tweemaal de kinderziekte zouden ondergaan hebben, derzelver oorſprong verſchuldigd zijn aan de verwarring der *varicellen* met de ware kinderpokken, en het onloochenbaar bewijs, dat deze ziekte zeer zelden tweemalen bij denzelfden perſoon voorkomt, is, dat de vermaarde WERLHOF, in zijne veertig jarige, en de Baron DIMSDALE in zijne zes en veertig jarige praktijk, even min als BOERHAVE, MEAD, ROZENSTEIN, MURRAY, BERGIUS, WATSON en VOGEL, deze echte *ſecondaire* kinderpokken ooit hebben waargenomen (2); ook aan VAN SWIETEN noch aan RICHTER, ſchijnen insgelijks geene *recidiven* van echte kinderpokken in hunne zoo geëxtendeerde praktijk te zijn voorgekomen, en in mijne zeven en twintigjarige, vrij uitgebreide praktijk, heb ik wel éénmaal een zeer geconſtateerd voorbeeld van tweemalige mazelen, na een tusſchentijd van vier jaren, en beide de keren in een zeer hevigen graad, met levensgevaar verzeld, waargenomen, doch eene *recidief* van echte kinderpokken is mij tot dus verre nog niet voorge-

---

(1) HORN's *Archif*, VII. B., 2 H., ſ. 241, 242.

(2) G. J. VOGEL, *Handbuch der Praktiſchen Arzeneiwisſenſchaft*, III. Theil, 1 Capitel, § V.

gekomen; de echtheid dus der waarnemingen van tweemalige kinderpokken toeſtemmende, zullen echter de door ons aangehaalde voorbeelden meer dan voldoende zijn ter volkomen overtuiging, dat gemelde gevallen immers zeer zeldzaam zijn, en dus moet het ongehoord getal van een en zeventig perſonen, die reeds te voren aan de kinderziekte gelaboreerd hebbende, in deze *epidemie* op nieuws daardoor zouden zijn aangetast geworden, bij elk denkend Geneeskundigen reeds *a priori* het vermoeden doen geboren worden, of deze perſonen niet wel, in plaats van aan de ware kinderziekte, aan het door den beroemden HEIM zoo *grafisch* beſchreven ſoort van *varicellen*, ſteen-, of zwijnpokken genaamd, gelaboreerd hebben; in dat vermoeden nu worden wij des te meer geſterkt, wanneer wij uit dit werk vernemen; dat gedurende dien tijd de *varicellen* insgelijks te *Edinburgh* gegrasſeerd hebben, en dit vermoeden wordt ten volle bevestigd, wanneer wij de door den Hoogleeraar *grafisch* beſchrevene toevallen, met welke de ziekte bij perſonen, die te voren of de natuurlijke pokken gehad hadden, of *gevaccineerd* geweest waren, verzeld ging, met aandacht nalezen (1), dan toch kan het voor den Geneeskundigen wel niet twijfelachtig zijn, of de meeste hunner hebben niet aan ware kinderziekte, maar aan ſteenpokken gelaboreerd: wij zeggen, de meeste hunner, want bij eenigen waren het geene ſteen- of zwijnpok-

(1) *l. l.* bladz. 30 tot 38.

pokken, maar ware, door voorafgegane *inoculatie* of *vaccinatie* gewijzigde kinderziekte; ja, zoodanig is de kracht der waarheid, dat niet tegenſtaande 's mans vooringenomenheid met zijn geliefkoosd denkbeeld, dat alle pokziekten, van de meest kwaadaardige ſoort van kinderpokken, tot de zachſte waterpokken toe, ſlechts *variëteiten* zijn van ééne en dezelfde ziekte, hij echter zich verpligt vindt te erkennen, dat bij de meeste dezer lijders de *varioloid-diseaſe*, den vorm en loop had van *varicellen.* Immers hij zegt: „*It is remarkable, how much the ap-* „*pearances of the eruption on this class resſembled* „*those, which have been deſcribed by the older* „*authors as* SPURIOUS *ſmall-pox, under the names of* „*the chicken-pox, ſcheep-pox, ſwine-pox, wind-pox,* „*ſiliquoſe-pox, bladder-pox, etc.*" (1). Geen wonder derhalve, dat de beroemde BRYCE deze pokziekte bij de ingeënte en *gevaccineerde* perſonen voor ſteenpokken houdt, en zegt: „*Secondary ſmallpox is* „*the deseaſe that was formerly denominated the* „*horn-pox*" (2), en dat de Hoogleeraar zelve getuigt, dat een groot aantal dezer waarnemingen door de Geneeskundigen voor valſche pokken verklaard zijn; en ten overtuigend bewijs, tot welk eene verregaande hoogte de vooringenomenheid met eene éénmaal aangenomen *hypotheſe*, zelfs een kundig en waarheidlievend Geneesheer (als zoodanig toch beſchouwen

(1) *l. l.* bladz. 31.
(2) *l. l. Appendix*, bladz. 48.

wen wij den Hoogleeraar) brengen kan, zullen wij hier 's mans eigene woorden bezigen: „*That an eruptive difeafe, resfembling in-its fymptoms the descriptions, which have ufually been given of chicken-pox has formed a large portion of the prefent varioloid epidemic among the vaccinated in* Edinburgh *and other parts of* Scotland, *is a fact, wich does not admit of doubt, and that this fuppofed chicken-pox has in every fituation accompanied fmall-pox, wherever they have made their appearances, if equally indubitable. Sir* BRYCE *ftates, that he has feen this difeafe in* 2 *unvaccinated, and in* 20 *vaccinated perfons, during the courfe of the last ten months. I had feen this form of the difeafe in eighteen unvaccinated perfons, before I drew up my description, of the epidemic, and I have feen it in three others fince that time. I have kept no account of the number of the vaccinated affected with the difeafe in the veficular or in the veficulo-tular forms, becaufe thefe feemed to me to be the most common forms, in which modified fmall-pox occur. But taking the ratio given by Sir* BRYCE, *as the ground of my calculation* 2 *being to* 20 *as* 21 *to* 210, *I must have feen this last number of cafes of the varioloid difeafe in the veficular form in the vaccinated, and I know that a great number of thefe cafes have been declared to be chicken-pox by thofe, who have feen them. — From this calculation alfo it is obvious, that of the* 310 *cafes, which I have conceived to be, and have described as cafes of modified fmall-pox, not more*

„ *than*

„ 100 *cafes have been truly fuch: wy have had*
„ *then, it would feem, two contagious epidemies in*
„ Edinburgh, *onc varicellous, the other variolous*,
„ *prevailing together at the fame time, and always*
„ *in the fame places, each, prefering a different*
„ *class of perfons as the object of its attack, yet*
„ *each feizing upon, and occafionally destroying,*
„ *whether from necesfity or choice does not appear,*
„ *thofe, who ought to have been the victims of its rival*
„ *contagion* (1)"

Indien wij nu hier nog bijvoegen, dat volgens de waarnemingen van den naauwkeurigen BRYCE, deze blaasachtige ziekte volkomen overeenkomt met de windpokken, en in derzelver aard en loop geheel verfchilt van de kinderziekte; dat zij beide bij de *gevaccineerden* en niet *gevaccineerden* dezelfde eigenfchappen behoudt; dat kinderen, welke deze ziekte ondergaan hebben, eene maand daarna met het beste gevolg *gevaccineerd* zijn; dat de voortplanting dezer ziekte door de inënting, zoo niet onmogelijk, ten minfte zeer moeijelijk is; en eindelijk, dat deze ziekte nooit de natuurlijke kinderziekte voortbrengt, of *vice verfa* door dezelve voortgebragt wordt (2), dan zal wel geen Geneeskundige de minfte zwarigheid maken, om met ons in te ftemmen, dat een groot aantal der in dit werk befchrevene gevallen, fteen- of zwijnpokken, en geene echte kinderpokken

(1) *l. l.* p. 115, 116.
(2) THOMSON, *l. l.* p. 75.

ken geweest zijn; en waarlijk, indien dit niet het geval ware, zoo zoude men tot het ongerijmde besluit moeten komen, dat het in deze *epidemie* besmette aantal van personen, die voor de tweede maal door de natuurlijke kinderziekte zouden zijn aangetast geworden, alleen grooter geweest is, dan in alle vorige bekende *epidemiën* te zamen genomen; doch indien het uit alle omstandigheden ten duidelijkste blijkt, dat de *epidemiën* van *variolae*, *verae* en *spuriae*, en wel beide in den hevigsten graad, te gelijk te *Edinburgh* en elders gegrasseerd hebben, dan laat het zich zeer gemakkelijk begrijpen, hoe de Hoogleeraar in deze pok-epidemie alle *variëteiten* van de meest kwaadaardige soort van ware kinderziekte, tot de zachtaardigste waterpokken toe, heeft kunnen waarnemen, en op wat wijze bij de alom heerschende *epidemie* dezer beide poksoorten, dezelve schijnbaar elkander bij opvolging schenen voort te planten: *schijnbaar*, zeggen wij, omdat het onder zulke omstandigheden zeer mogelijk is, dat drie personen in één en hetzelfde huis, door *variolae*, *confluentes*, *discretae* en *steenpokken* worden aangetast, dewijl het onmogelijk is, om bij zulk eene dubbel heerschende *epidemie*, derzelver oorsprong en voortgang behoorlijk van elkander te onderscheiden; derzelver onderlinge voortplanting is echter slecht schijnbaar, nooit wezenlijk, ja, zij kan uit hoofde van den verschillenden aard dezer beide *contagia* nooit in der daad bestaan. — Het geval van den zoon van Doctor HENNEN was geen ware kinderziekte, maar behoorde tot de klasse der valsche

ſche pokken van Doctor HEIM (1), welke zeer beſmettelijk zijn, en welke welligt uit dien hoofde, de eenigſte valſche pokken zijn, die zich door inënting laten voortplanten; zij brengen nogtans nimmer ware, maar altoos valſche pokken voort, men hebbe de beſchrijving der ziekte van beide de zoons van Doctor HENNEN, en van de zes met ſtof van den oudſten zoon ingeënte kinderen, ſlechts met aandacht te lezen, om hiervan ten vollen overtuigd te worden, en opdat hieromtrent geen de minſte twijfel overblijven, zoo moeten wij opmerken, dat van de zeven perſonen, welke hoogstwaarſchijnlijk door deze kinderen zijn beſmet geworden, niet minder dan vier te voren de natuurlijke kinderpokken doorgeſtaan hadden, en dat de ziekte bij drie derzelver juist het hevigſte geweest is. Hooren wij hier den Hoogleeraar zelve: „*Of the ſeven perſons, who first caught the „ diſeaſe, from ſleeping in the ſame rooms with theſe „ inoculated children, not fewer thon four had pre- „ viously pasſed through ſmall-pox, the diſeaſe in three „ of the four men, who caught the infection, and „ who had previously pasſed through ſmall-pox, was, „ as may be ſeen by* Dr. HENNEN'S *report, uncom- „ monly ſevere; but in the fourth, it was as ſlight, „ and of as ſhort duration, as the mildest variety „ ever described of chicken-pox. The twee others infec- „ ted were children, two of whom were unvac- „ cinated; and in one of theſe, alſo, the varioloid di-*

(1) Zie *Voorrede*, bladz. 7 en 8; en *Appendix* van bladz. 16—40.

„ *difeafe exhibited the charakteriftic fymptoms, and* „ *ran through the usfual fhort courfe of chicken-pox* (1)."

Is er wel één Geneeskundige, die na dit alles den minften twijfel zal koesteren, of de ziekte van de bovengemelde gevallen is geene ware kinderziekte, maar de, echter foms zeer gelijkende valfche pok van D. HEIM geweest?

Het is zoo, de ziekte was zeer ernftig bij drie der vier volwasfene perfonen, doch 19 of 20 jaren geleden hebben wij op een tijd, waarïn, wel is waar, de *varicellen epidemisch* heerschten, doch overigens geene ware kinderziekte aanwezig was, in onze praktijk een foortgelijk geval gehad bij een zwak en teeder meisje, welker moeder aan eene *phtifis fcrofulofa* geftorven was, en die haar, daar men de ziekte zeer verkeerd voor eene maaghoest had aangezien, tot voor weinige weken vóór haar dood gezoogd had. Na den dood van hare moeder fukkelde zij zeer lang aan huidziekten, hetgeen veroorzaakte, dat de *Vaccinatie* van tijd tot tijd door mij en hare tante, Mevrouw B., bij welke zij na het overlijden van haar moeder werd opgevoed, werd uitgefteld; eindelijk circa twee jaren oud zijnde, fcheen zij vrij welvarende, ik befloot dus haar thans te *vaccineren*, dan te dien einde aan huis komende, bevond ik de kleine koorfig en ongefteld, ik ftelde dus de *Vaccine* uit; en op den derden dag na de ongefteldheid kwam er eene vrij aanzienlijke bezending van fteenpokken te

(1) Zie *Voorrede*, bladz. 8.

te voorſchijn, welke grootendeels een paarlachtig vocht bevatteden; hierop liet de koorts na, en thans ſchenen alle de toevallen te hebben opgehouden; doch op den avond van den achtſten dag werd de patient door een nieuw *acces* van koorts aangetast, en hierop volgde op den negenden dag eene tweede even zoo menigvuldige bezending van valſche pokken, en de ziekte duurde over de drie weken, alvorens het meisje geheel herſteld was; eenige weken daarna entte ik haar met het beste gevolg de *Vaccine* in, en dezelve had alle karakteriſtieke teekenen van echtheid; ook is zij gedurende de vreeſelijke, alhier in de jaren 1820 en 21 geheerscht hebbende *epidemie* der kinderziekte van alle beſmetting bevrijd gebleven. Overigens was deze *epidemie* der *varicellen* in andere kinderen, zoo als doorgaans, zeer zacht en van korten duur: maar indien de valſche pokken door bijzondere individuele omſtandigheden in eene anderzins goedaardige *epidemie*, zulk eene ernſtige ziekte kunnen veroorzaken, behoeft men zich dan wel te verwonderen, dat vele ſoortgelijke gevallen hebben plaats gehad in eene *epidemie*, waar tevens een zeer kwaadaardig ſoort van kinderziekte regeerde, zoo dat er van 205, door dezelve aangetaste, ongevaccineerde perſonen 50, en dus ten naastenbij een vierde gedeelte geſtorven zijn? hetgeen dan ook de reden geweest is, dat er volgens het getuigenis van den Hoogleeraar, niet minder dan 100 gevallen van gewijzigde kinderziekte hebben plaats gehad, want ofſchoon de beide *contagia* in aard en natuur verſchillen, zoo ſchijnt echter, en hierin beſtaat onzes

oor-

oordeels de voornaamſte verdienſte van dit werk, de zoo hevig heerſchende *anomale* kinderpok-*epidemie* ook op de *epidemie* der valſche pokken eenigen invloed uitgeoefend, en dezelve een meer ernſtigen aard en langer duur bezorgd te hebben, even zoo als het waarſchijnlijk is, dat ook bij de kwaadaardige kinderpokken derzelver meestal *veſiculare* vorm door den invloed der valſche pokken eenigzins is gewijzigd geworden, zijnde dit de eerſte *epidemie*, waarin men, voor zoo verre ons bekend is, waargenomen heeft, dat deze twee *contagia* op elkander wederkeerig eenigen invloed ſchijnen te hebben uitgeoefend.

Dat overigens in deze zoo zeer gecompliceerde, en zoo *anomaliſche epidemie* het voor den Geneeskundigen niet altoos even gemakkelijk geweest is, om deze gewijzigde kinderziekte van de naar echte pokken zoo zeer gelijkende valſche pokken te onderſcheiden, hieraan twijfelen wij geenszins; minder echter kunnen wij onze toeſtemming geven aan het gezegde van den Hoogleeraar, dat er geene uitwendige teekenen beſtaan, waardoor men deze beide ziekten van elkander onderſcheiden kan, want offchoon deze twee ziekten, uit hoofde dat er bij geen van beiden ooit eene *febris ſecondaria* wordt waargenomen, wel is waar, in den eerſten opſlag zeer veel overeenkomst hebben, zoo is men echter, volgens onze ervaring acht gevende op de volgende omſtandigheden, altoos inſtaat, om dezelve van elkander te onderſcheiden:

1.° Bij de door voorafgegane *inoculatie* of *Vaccinatie* gewijzigde kinderziekte heeft, even eens als bij

de natuurlijke kinderpokken, de ziekte derzelver bekende vaste tijdperken, welke zij regelmatig doorloopt; zoo houdt bij voorbeeld de uitbotting, al komen er ook nog zoo vele pokken te voorfchijn, op het einde van den derden dag van de *eruptie* volkomen op; bij de valfche pokken daarentegen komen er na den derden dag nog altoos hier en daar nieuwe pokken te voorfchijn; zelfs in hevige gevallen hebben wij herhaalde reizen op den vijfden, zesden, ja zelfs op den negenden dag, na een plotfeling ontftanen koorts-aanval, eene vrij talrijke, foms de eerfte overtreffende uitbotting van nieuwe pokken waargenomen, zoo dat vaak fommige pokken uitbotten, terwijl anderen zich vullen, en anderen eindelijk reeds beginnen optedrogen.

2.° Bij de gewijzigde kinderziekte heeft, even als bij de natuurlijke kinderziekte, meer of min de zoo karakteristieke eigenaardige pokreuk-plaats; bij de valfche pokken daarentegen befpeurt men of geen reuk, of wel anders een eigendommelijken, van dien der echte pokken hemelsbreed verfchillende.

3.° Bij de gewijzigde kinderziekte, offchoon de meeste pokjes na eenige dagen geftaan te hebben, niet tot verettering komen, maar allengs inkrimpen, verdoven en eindelijk geheel verdwijnen, bevatten deze pokken echter waren etter; bij de valfche daarentegen is de in de pokken bevatte vloeiftof nooit ware etter, maar altoos flechts een dun melkachtig vocht.

4.° Bij de gewijzigde kinderziekte komen de pokken het eerst in het gezigt, vervolgens aan de handen,

den, en voorts *succesſivelijk* aan alle de overige deelen des ligchaams te voorſchijn; bij de valſche pokken daarentegen is de uitbotting altoos minder regelmatig, en de pokken komen doorgaans op alle plaatſen van het ligchaam te gelijk voor den dag; in 't bijzonder echter hebben de valſche pokken het op het met haar voorzien zijnde gedeelte van het hoofd gemunt, hetwelk, zelfs bij de zachte ſoorten van *Varicellen*, met pokken als bezaaid is, waarom ook dezelve in de ſteenpokken ſoms zweren op het hoofd achterlaten, en *tinea capitis* veroorzaken.

Voorts is de uitbotting bij de valſche pokken verzeld van eene meerdere of mindere zwelling van het aangezigt, en van roodheid der oogen, geen van welke teekenen wij ooit bij de gewijzigde kinderziekte hebben waargenomen. Indien men nu hier nog bijvoegt, dat bij de gewijzigde kinderziekte de ongeſteldheid van 9 tot 14 dagen geheel is afgeloopen, en daarentegen bij de valſche naar de echte pokken gelijkende, de ziekte doorgaans van twee tot drie, ja zelfs tot vier weken duurt, en dat HEIM gevallen heeft waargenomen, waar het zoogenaamde *ſtadium ſuppurationis* op den elfden dag na de *eruptie* nog niet opgehouden had (1), dan zullen, vertrouwen wij, deze opgegevene kenteekenen in alle gevallen voldoende zijn ter onderſcheiding van de valſche, naar echte gelijkende pokken, want de andere *varicellen* onderſcheiden zich van zelve, van de door voor-

(1) *l. l. ſ.* 204.

voorafgegane *inoculatie* of *Vaccinatie* gewijzigde kinderziekte.

Wij hebben dus alle bedenkingen omtrent de *identiteit* der valſche pokken en gewijzigde kinderziekte, door den Hoogleeraar THOMSON in het midden gebragt, onderzocht, en zoo wij vermeenen, volkomen opgelost en aangetoond, dat de dwaling van den Hoogleeraar voornamelijk is voortgevloeid, zoo uit 's mans vooringenomenheid met zijne geliefkoosde *hypotheſe*, dat namelijk alle *varioloid diseaſes* of pok-ziekten, *variëteiten* van één en hetzelfde *contagium* zijn, waarom hij, offchoon bewust, dat de valſche pokken bevorens en gedurende deze kwaadaardige kinderpok-*epidemie* te *Edinburgh* en elders gegrasſeerd hebben, echter beſtendig allen bijzonderen invloed dezer laatſte in de door hem beſchrevene *epidemie* hardnekkig ontkend heeft; als daaruit, dat deze Hoogleeraar de twee onderſcheiden begrippen van *modified-ſmall-pox*, en van *ſecondary ſmall-pox* beſtendig met elkander verward heeft. Men behoort namelijk wel te onderſcheiden die gevallen, waarin perſonen, die éénmaal de ware kinderziekte in alle derzelver kenmerkende echtheid, hetzij dan natuurlijk, hetzij door de *inoculatie*, reeds hadden doorgeſtaan, wederom voor de tweedemaal door de kinderpokjes zijn aangetast geworden, (deze gevallen beſtaan, wij zouden anders alle historisch geloof in de Geneeskunde moeten vaarwel zeggen, doch zij zijn zeer zeldzaam) van dezulke, welke oneindig meer voorkomen, en waar de ingeënte ſmetſtof, hetzij der kinder- of koepokken, ſlechts eene plaatſelijke ziekte,

doch

doch geene algemeene ongefteldheid veroorzaakt hebbende, het ingeënte voorwerp hierdoor in het vervolg bij hevig heerfchende pok-epidemien niet volkomen beveiligd is tegen de kinderziekte, en de zoogenaamde, na voorafgegane *inoculatie* of *Vaccinatie* ontftane, gewijzigde kinderziekte is hieraan alleen derzelver oorfprong verfchuldigd.

Het gevoelen van mijnen waardigen ouden Akademievriend, den kundigen *Utrechtfchen* Hoogleeraar DE FREMERY, dat namelijk: „ de ftemming in het ligchaam, door de *Vaccine* voortgebragt, waardoor „ dit voor het pokfmet onvatbaar wordt, door den „ tijd vermindert, en mogelijk eindelijk verdwijnt; „ dat het derhalve van belang wordt, menfchen, die „ voor 15 of 20 jaren gevaccineerd zijn, bij eene der „ ontftaande Epidemiën van kinderziekte, nog eens te „ vaccineren, ten einde, indien de vorige inënting hare „ beveiligende kracht mogt verloren hebben, deze door „ de nieuwe enting wederom voort te brengen" (1) is, hetzij met alle eerbied voor zijne door mij hooggefchatte medicinale talenten gezegd, van allen grond ontbloot, en wordt onder anderen door zijne eigen ervaring wederlegd, want tot op dezen dag is er nog niemand der 720, door den Hoogleeraar gevaccineerden door de kinderziekte, hetzij dan ware, hetzij dan zoogenaamde gewijzigde, aangetast; en wij durven gerustelijk met die waarheidsliefde, welke den

(1) Zie 's mans allezins voortreffelijke verhandeling over de *Vaccine*, geplaatst in de *Alg. Vaderl. Letteroef. Voor Maart* 1824 No. 3, *Mengelwerk*, bl. 129 en 130.

den eerlijken Geneesheer en den beminnaar zijner medemenfchen betaamt, ftellig uit ervaring verzekeren, dat behoorlijk doorgeftane koepokziekte, mits dezelve niet flechts eene *locale*, maar ook eene ligte conftitutionele ongefteldheid veroorzaakt heeft, niet flechts voor 15 of 20 jaren, maar ook voor het geheele leven tegen de kinderziekte beveiligt, en dat dus in het laatfte geval de herinënting na verloop van 15 of 20 jaren overbodig en nutteloos zijn zoude; en dat ook, bij zulke voorwerpen, bij welke de uitwerkfelen der *vaccinatie* flechts locaal geweest zijn, de *revaccinatie* ons insgelijks weinig baten zoude: want de zoodanigen zijn, blijkens de ervaring, niet flechts na een tijdsverloop van 15 of 20 jaren, maar dadelijk na de *vaccinatie* weder vatbaar voor het krijgen der kinderpokken, en volgens de waarnemingen van den Hoogleeraar THOMSON had er een verfchil plaats in het tijdperk, waarin de gevaccineerden door de gewijzigde kinderziekte wierden aangetast van eenige weinige dagen, tot op 15 jaren na de gedane vaccinatie (1), een allerduidelijkst bewijs, dat zoodanige, alle 15 of 20 jaren in het werk te ftellen, *revaccinatiën* niets zouden afdoen ter bereiking van het gewenschte doel.

Daar dus de bewijzen van den Hoogleeraar THOMSON, voor de *identiteit* der valfche pokken en gewijzigde kinderziekte, aan den toetsfteen der gezonde rede en ervaring de proef niet kunnen doorftaan, en zijn ge-

(1) l. l. p. 34.

gevoelen, dat valfche pokken en de gewijzigde kinderziekte een zachteren graad der kinderpokken zouden zijn bij hen, die deze ziekte reeds éénmaal door de *inoculatie* of *vaccinatie* ondergaan hebben, van allen grond ontbloot is, en door de dagelijkfche ondervinding wederlegd wordt: dewijl wij bij, door de onverfchilligheid of halftarrigheid der ouderen ongevaccineerde kinderen vaak tot tweemalen toe valfche pokken hebben waargenomen; en HEIM ons zelfs verzekert, in twee gevallen de valfche pokken driemaal bij één en hetzelfde voorwerp te hebben aangetroffen; (en hetgeen daarenboven, met opzigt tot het punt in questie, zeer veel afdoet, is, dat een dier twee voorwerpen daarna op zijn negende jaar aan de kinderpokjes geftorven is (1). Immers, duidelijker bewijs, dat de *hypothefe* van den Hoogleeraar THOMSON, *cum fuis*, niet met de waarheid overeenftemt, kan men toch niet wel verlangen; daarenboven laat zich de zoo befmettelijke aard der valfche pokken, welke, uit hoofde dat derzelver *contagium* van een meer vlugtigen aard is, nog veel ligter dan de ware kinderpokjes de befmetting aan gezonde voorwerpen mededeelen, niet wel overeenbrengen met het denkbeeld, dat dezelve aan eene ontaarding en verzwakking van het *contagium* der echte pokken haar aanwezen zouden verfchuldigd zijn) — zoo houden wij met van SWIETEN, BURSERIUS, VOGEL, RICHTER, HUFELAND en STIEGLITZ,

---

(1) HORN, *Archif*, *l. l.* f. 203.

LITZ, de kinderpokken en de *varicellae* voor twee onderfcheidene *contagia* van eenen verfchillenden oorfprong; dat de *varicellen* dikwerf als het ware de voorlopers der kinderpok-*epidemien* zijn, ontkennen wij niet; dit echter bewijst geenszins, dat beide van denzelfden oorfprong zijn, doch waarvan het gift bij de laatfte door ontaarding verzwakt zoude zijn, maar alleen, dat dezelfde epidemifche dispofitie ter ontwikkeling van beide gunftig is, en dat het *contagium* der *varicellae* zich, uit hoofde van de meerdere vlugtigheid en ligtere befmetting, fpoediger en eerder ontwikkeld, dan het ongelijk vastere der kinderpokken, want was de *varicella* haar oorfprong aan de verzwakking en ontaarding der ware kinderpokken verfchuldigd, dan zoude zij natuurlijk het gevolg moeten zijn van de befmetting der kinderpokjes, en dus dezelve niet voorafgaan maar volgen. Daarenboven leert de ervaring, dat ook *varicellae* dikwerf *epidemisch* gasfeeren, zonder dat er kinderpokken op volgen; federt de *Vaccinatie* zijn de kinderpok-*epidemiën* ongelijk veel minder dan te voren, doch op de *varicellae* heeft de koepok geen den minften invloed uitgeoefend, derzelver *epidemien* zijn even menigvuldig als ooit; nimmer heeft men nog waargenomen, dat van kinderen, die in aanraking kwamen met poklijders, fommige de ware, andere de windpokken kregen; nooit brengen de *varicellen* de ware kinderpokken, of omgekeerd de laatfte de eerfte voort; de inenting met deszelfs-kracht verloren hebbende pokftof, doet of in het geheel geene werking, of, indien zij dit foms doet,

doet, dan is het gevolg eene uitbotting van onvolkomen of ontaarde kinderpokken, doch welke van de valſche pokken altoos zeer wel te onderſcheiden zijn: immers, dat de waarneming van Doctor FREYER, ſchoon met alle mogelijke ſcherpzinnigheid door REIL voorgeſteld (1), hier volſtrekt niets bewijst, heeft Dortor STIEGLITZ onwederlegbaar aangetoond (2). Doch de twee gewigtigſte bewijzen van de verſchillende natuur dezer beide *contagia* zijn, onzes oordeels:

1.° Dat niet alleen de *gevaccineerden* en *geinoculeerden*, maar ook zij, die de natuurlijke kinderpokken doorgeſtaan hebben, echter daardoor in het vervolg niet beveiligd zijn voor de *varicellae*, en dat wij in onze uitgeſtrekte praktijk onderſcheidene gevallen hebben waargenomen, waar perſonen, na alvorens aan de *variolae confluentes* gelaboreerd te hebben, echter naderhand door de *varicellae* zijn aangetast;

2.° Dat, wanneer, hetzij kunstmatig, hetzij natuurlijk, beide de *contagia* der koe- en menſchenpoken in een gegeven voorwerp zich zamentreffen, (en wij hebben dit herhaalde reizen te *Londen* waargenomen, onder anderen bij perſonen, die te gelijkertijd op den éénen arm *gevaccineerd*, en op den anderen arm *geinoculeerd* wierden), alsdan beide deze ziekte-procesſen hun gang gaan,

(1) *Disſertatio inauguralis medica, monstrans variolarum ſpuriarum ex verarum pure ortum, auctore* NEIDT, *praeſide* REIL, Halæ 1792.

(2) HORN, *Archif*, VIII. B., II. Heft. ſ. 233 *et ſeqq.*

gaan, offchoon zij op elkander zeer veel invloed uitoefenen, en derzelver werking wederzijds modificeren: een niet onduidelijk bewijs van beider gelijkaardige natuur; wanneer men daarentegen een reeds door de *varicellae* befmet voorwerp *vaccineert*, zoo wordt, even als bij de mazelen en het roodvonk, de werking der koepokken verhinderd, en derzelver loop onderdrukt en geftremd, tot zoo lang, dat de *varicellen* of de andere *miasma's* derzelver loop geëindigd hebben; een klaar bewijs, dat de windpokken van eenen anderen oorfprong zijn dan de ware kinder- of koepokken.

Het overige van des fchrijvers zinfnede, of liever van zijne commentarie op dezelve, bevat getuigenisfen van onderfcheidene fchrijvers van pok-epidemiën, waarin fommige der voormaals *gavaccineerden* door de kinderpokken zijn befmet geworden; doch dit alles doet niets ter zaak, en pleit geenszins tegen de *Vaccine*, nadat door een talrijke reeks van naauwkeurig voortgezette waarnemingen onwederlegbaar bewezen is, dat deze gevallen betrekkelijk zeldzaam zijn, dezelve bijna nooit dodelijk afloopen, en de lijders van deze herhaling doorgaans weinig nadeel ondergaan, daar de pokjes reeds doven en de ziekte verdwijnt, wanneer anders de jammeren en het gevaar eerst regt beginnen. Wij moeten te dezen opzigte de boven door ons aangehaalde werkjes van onze algemeen geachte *Nederlandfche* Geneeskundigen THOMASSEN A THUESSINK, VAN

STI-

STIPRIAAN LUISCIUS, VAN DEN BOSCH, en J. GIJSBERTI HODENPYL, onzen jeugdigen kunstbroeder op nieuws ter lezing en herlezing ernstig aanbevelen, en twijfelen geenszins of hij zal, immers indien hij nog eenigzins voor de overtuiging der waarheid vatbaar is, erkennen moeten, dat al de door hem aangevoerde schijnbewijzen en drogredenen in dezelve volkomen opgelost zijn; en dergelijke uitzonderingen bewijzen des te minder tegen den algemeenen regel, daar zeer enkele personen de kinderziekte tweemalen (ja zelfs leest men voorbeelden van driemaal) krijgen (1). Na dus ten klaarste te heb-

(1) Zie de uitmuntende Verhandeling van den beroemden *Leydschen* Hoogleeraar GUALTHERUS VAN DOEVEREN, over de ware kinderpokjes, die meer dan eenmaal denzelfden mensch aantasten, in de *Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der Weetenschappen te Haarlem*, XII. Deel, bladz. 1029 en *volg.*, waarin, behalven een aantal andere gevallen, door dien Hoogleeraar eene waarneming van zijne Echtgenoote wordt medegedeeld, welke na voor negen jaren, in het jaar 1759, vrij hevig door de kinderziekte te zijn aangetast geweest, in het jaar 1768 andermaal aan dezelve gelaboreerd heeft, zijnde deze waarneming gestaafd door de getuigenissen van de Hoogleeraren CAMPER en VAN GEUNS, en de Geneesheeren GOMMER, BRILL en SWYGHUIZEN, ten onloochenbaren bewijze, dat het geene *varicellæ*, maar echte menschenpokken geweest zijn. Wijlen mijn hoog geachte leermeester de Hoogleeraar E. SANDIFORT, heeft in het II. Deel van zijne *Natuur- en Geneeskundige Bibliotheek*, bladz. 547, eene waarneming opgeteekend van den *Leibziger* Hoogleeraar KRAUSE, van eene dienstmaagd, die de pokjes eens in hare jongheid, en naderhand voor de tweede reize zoo sterk ondergaan

hebben betoogd, dat men uit de, door den heer CAPADOSE gebezigde drogredenen en ſchijnbewijzen, welke wij ons de moeite getroost hebben van alle ſtuksgewijze één voor een te ontleden, en derzelver valscheid en ongerijmdheid aan te toonen, geen het minſte nadeelig gevolg voor de *Vaccine* kan afleiden, zoo zullen wij de wederlegging dezer zinſnede met de volgende woorden van den grooten REIL beſluiten, „*Dass die kuhpochen gegen die menſchenpocken* „*ſchützen, ist ſo gewiſs, als irgend etwas in der* „*Phyſik, und die einzelnen ſcheinbaren ausnahmen* „*beweiſen das gegentheil ſo wenig, als die aufſtei-* „*gende ſeifenblaſen das Geſetz der ſchwere aufheben.* „*Die Thatſache, das bei eintretenden Pocken-epide-* „*mien alle Vaccinirten verſchönt blieben, hingegen* „*alle nicht Vaccinirten von den Naturlichen Poc-* „*ken ergriffen wurden, ſprach ſelbst den ſchlichten* „*menſchenverſtand des gemeinen mannes ſo klar an,* „*dasſ er ſich nicht durch das leere geſchrei einzelner* „*Queerköpfe irre machen liesſ, ſo das die inoculation* „*der kuhpocke ſich mit ungläublicher ſnelligkeit nicht* *al-*

---

gaan hebbende, dat zij zeer geſchonden was, en zelfs haar eene oog verloren had, echter thans (1762), voor weinig weken door dezelve voor de derde maal was aangetast geworden. Bij BURSERIUS vinden wij insgelijks onderſcheidene geloofwaardige voorbeelden aangehaald van perſonen, welke twee en zelf drie malen aan de menſchenpokken gelaboreerd hebben! *Inſt. Pract.*, Vol. II., Cap. IX., § 163 164. Alle deze voorbeelden zijn echter even gelijk de zoogenaamde *mitigated ſmall-pox* na de *Vaccine*, als zoo vele uitzonderingen op den algemeenen regel te beſchouwen.

„ *allein über ganz* Europa, *ſondern über die ganze*
„ *flache der erde, wo man dieſes ſchutsmittel wider*
„ *die pocken-bedurft ausbreitete, und esalſo mit gewisſ-*
„ *heit vorauszusehen ist, dasſ jene grauſame und*
„ *verheerende ſeche, jene ſchreclkiche geisſel des*
„ *menſchengeſlachtes, in kurzem völlig von der erde*
„ *verſchwünden ſeyn wird* (1)"

VI. De koepokinënting vernietigt de vatbaarheid voor de kinderziekte.

Het is, zegt de heer CAPADOSE, onmogelijk de vatbaarheid voor eene ziekte te vernietigen, omdat de kinderziekte gezamenlijk met alle andere ziekten uit eene gemeenſchappelijke bron ontſpruit, namelijk, uit den afval van God door onzer aller ſtamvader ADAM; nu beſchouwt de heer CAPADOSE iedere krankte als eene ontwikkeling eener ſluimerende vatbaarheid, den mensch voor alle mogelijke ziekten aangeboren; zijnde het volgens den ſchrijver geene moeijelijker zaak om aan te nemen, dat er vele eeuwen waren voorbij gegaan, eer zich de kinderziekte openbaarde, en dat de vatbaarheid voor dezelve echter van alle tijden bij den mensch heeft plaats gehad, dan het moeijelijk is te ſtellen, dat iedere jongeling, hoewel eerst op zijn zestiende of achttiende jaar de manbare teekenen in het aangezigt dragende, echter de vatbaarheid hiertoe reeds in de wieg en vroeger moet gehad hebben, weshalve de heer CAPADOSE dan ook de vatbaarheid voor de kinderziekte als aange-

(1) *l. l.* V. B., ſ. 349.

geboren en der menfchelijke natuur eigen geworden befchouwt, en uit dien hoofde befluit, dat zoo lang de mensch zijne natuur behoudt, hij ook vatbaar zal blijven, om door de kinderziekte te worden aangetast, zijnde het daarom volgens hem eene verregaande dwaasheid, eene volftrekte onmogelijkheid, om de vatbaarheid voor de kinderziekte bij den mensch te vernietigen of uit te roeijen. Hoezeer wij het anderzins min doelmatig achten, de gewijde Schriften in Geneeskundige fchriften te berde te brengen, zoo zullen wij echter thans deze onze meening niet laten gelden, te meer, daar de heer CAPADOSE in zijne *Beftrijding der Vaccine* de gewijde bladeren zoo zeer gemengd heeft, dat het onzes oordeels onmogelijk is, eene volkomene wederlegging zijner beftrijding voor het Publiek te leveren, zonder van dezelfde bron, waaruit hij voornamelijk geput heeft, gebruik te maken. De heer CAPADOSE beweert dus, dat wij uit hoofde van ADAMS val geboren zijn met eene vatbaarheid voor alle ziekten, waarvan het eerfte kiemtje zijne wording, zijne fluimerende vatbaarheid, reeds van dien eerften ftamvader zoude ontleenen; dit 's mans gevoelen nu beweren wij openlijk ftrijdig te zijn, zoo wel met de gewijde bladeren als met de gezonde rede, en zullen dit door het geopenbaarde woord van God klaar en duidelijk betoogen, en tot dat einde den ftaat onzes eerften ftamvaders ADAM vóór en na den val eens van nader bij befchouwen.

God

God schiep den mensch naar zijnen beelde, naar den beelde God schiep Hij hem, Gen. I: 28, dat wil zeggen: de mensch vertoonde in den staat der regtheid, in zijne verstandige vermogens, en in de neigingen van zijnen wil, eene flaauwe afbeelding van het oneindig Goddelijk verstand, en van zijne zedelijke volmaaktheden; ja, zoo sterk was in den staat der regtheid deze neiging ten goede, dat, om het eerste menschenpaar te doen vallen, het niet genoegzaam was alleen de lust der zinnen gaande te maken, maar er werd daarenboven vereischt, dat de kwade geest hun zeer arglistiglijk de verboden vrucht aanprees, als een middel ter vermeerdering van kennis: *ten dage als gij daar van eet, zoo zullen uwe oogen geopend worden, en gij zult als God wezen, kennende het goed en het kwaad*, Gen. II: 5. Door ADAMS val werd de mensch zedelijk bedorven, en de zinnelijke mensch kreeg de overhand over den zedelijken, de gedachten van 's menschen hart zijn *boos van zijne jeugd af aan*, zegt God zelf, Gen. VII: 21, en dat deze zedelijke verdorvenheid van ADAM op zijn kroost overging, leert ons de Heilige Schrift duidelijk, met te zeggen: dat ADAM, 130 jaren na de schepping der wereld, een zoon gewan naar *zijne* gelijkenisse, naar *zijn* evenbeeld, hetgeen, mijns erachtens, wil zeggen: deze zoon had dezelfde geneigdheid tot zondigen, en was zijn vader ADAM in zedelijke verkeerdheid volkomen gelijk, Gen. V: 31. Dan, de mensch moreel gevallen zijnde, zoo moest zulks ook op zijn phijsiek een krachtdadigen invloed hebben, en in de gevolgen vroeger of later een onvermijde-

lijken dood te weeg te brengen, want zoude de mensch eeuwig leven, dan werd er ook natuurlijk vereischt, dat de *normaal*-menging en vorm zijner vaste en vloeibare deelen, en de hieruit voortſpruitende harmonie tusſchen de verſchillende werktuigen, waaruit zijn ligchaam is zamengeſteld, beſtendig ongeſchonden bewaard wierd, zijnde dit een noodwendig vereischte tot de voor de gezondheid noodzakelijke, eigendommelijke ſtemming der vaste deelen, en eigenaardige menging der vochten (1), of met andere woorden, om den tot het eeuwig leven voor den mensch vereischten *normaal*-ſtaat der vaste en vloeibare deelen ongeſchonden te bewaren, wierd er noodwendig een ſtaat van regtheid bij den mensch vereischt; zoodra nu deze door het overtreden van het proefgebod verviel, zoodra het zinnelijke beginſel hierdoor de overhand verkreeg boven het zedelijke, en alzoo de mensch ter prooi werd van allerlei zondige hartstogten van angst, zorg en kommer, zoo moest ook hierdoor allengs en van lieverlede het *organisme* ondermijnd worden, en een natuurlijke dood vroeg of laat daarvan het onvermijdelijk gevolg zijn. De natuurlijke dood is dus geenszins eene willekeurige ſtraf, door God aan het menschdom om het overtreden van het proefgebod opgelegd, maar zij is het onmiddellijk gevolg der zonde, zij was als zoodanig door God te voren aan den mensch

(1) Zie mijne *Proeve over den invloed der Scheikunde op de werkingen des Dierlijken ligchaams*, in het *Geneeskundig Magazijn*, I. Deel, 1ſte en 3de Stuk.

mensch voorſpeld: *gij zult van die vrucht niet eten, opdat gij niet ſterft*, Gen. III: 31. Overigens onderging door den val van ADAM zijn phijſiek geſtel in den beginne weinig of geene verandering, en zelf bleef ook de gevallen mensch in gelaat en geſtalte eene ſchaduw behouden van dat ſchepſel, hetwelk éénmaal met eene onbegrijpelijke wijsheid naar het evenbeeld Gods en naar zijne gelijkenisſe geformeerd was: ik bewijs dit door de verſchijningen der Engelen bij onderſcheidene gelegenheden op de aarde, welke altoos in eene mannelijke geſtalte zich vertoond hebben; door de menſchelijke natuur van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, welke, offchoon heilig en zonder zonde, echter, wat uitwendige geſtalte en gelaat betrof, aan die van andere menſchelijke ligchamen volkomen gelijk was; en eindelijk door het getuigenis van den Almagtigen zelve; immers zegt God na den zondvloed tot NOACH: *wie des menſchen bloed vergiet, zijn bloed zal door den mensch vergoten worden, want God heeft den mensch naar zijn beeld gemaakt*, Gen. IX: 6. Ook bleef hun ligchaam zoo vast en ſterk, dat er doorgaans eenige eeuwen verliepen, alvorens zij, ten gevolge van ADAMS zondenval, den natuurlijken dood ondergingen, want ziekten kenden zij niet; ook vinden wij nergens in den Bijbel, ziekten als een onmiddellijk gevolg van ADAMS val opgeteekend, maar alleen den dood: *door éénen mensch is de zonde in de wereld gekomen, en door de zonde de dood, en alzoo is de dood tot alle menſchen doorgegaan, in welke alle gezondigd hebben*, Rom. V: 12, is de taal van PAULUS, doch van ziekte ſpreekt hij

niet. Insgelijks vinden wij in het door den Almagtigen uitgefproken vonnis over ADAM, na zijne overtreding, of liever, in de ontwikkeling der rampzalige gevolgen van dezelve, door God aan onzen eerften ftamvader gedaan, geen enkel woord van ziekten vermeld: „ *dewijl gij geluisterd heb naar de ftemme uws wijfs, en van dien boom gegeten, daar ik u van gebood: gij zult daarvan niet eten, zoo zij het aardrijk om uwent wille vervloekt, en met fmarte zult gij daarvan eten alle de dagen uwes levens; ook zal het u doornen en distelen voortbrengen, en gij zult het kruid des velds eten. In het zweet uws aanfchijns zult gij uw brood eeten, tot dat gij tot de aarde wederkeert, dewijl gij daaruit genomen zijt, want gij zijt ftof, en gij zult tot ftof wederkeeren.*" Dus fprak de Almagtige tot ADAM, Gen. III: 17—19. Immers dat de zinfnede: *met fmarte zult gij daarvan eten alle de dagen uwes levens* niet, gelijk de heer CAPADOSE verkeerdelijk waant, van ziekte of eigenlijke pijn of fmart, maar van moeite, zorg, kommer en inwendig hartzeer, moet verftaan worden, blijkt uit den geheelen zamenhang der zaak ontegenzeggelijk: niemand toch van gezonde herfenen zal dit in den eigenlijken zin opvatten, en gelooven dat ADAM eenige eeuwen in beftendige pijn en fmart hebbe doorgebragt; neen, maar het bitter berouw over zijne overtreding van Gods gebod, en het geftadig herdenken aan de rampen, welke hij door zijn val niet alleen zichzelve, maar ook zijne nakomelingfchap, het ganfche menfchelijk geflacht, had op den hals gehaald, vergalden bij onzen aller ftam-

ſtamvader, die wel gevallen maar niet vervallen was, altoos meer of min alle de genoegens zijns langdurigen levens. — Wij meenen dus uit de gewijde bladeren betoogd te hebben, dat de onmiddellijke gevolgen van ADAMS val voor den phijſieken mensch zijn een noodzakelijk, vroeger of later, plaatsgrijpende natuurlijke dood, en de daarmede in onmiddellijk verband ſtaande, en uit de afwijking van den tot de gezondheid vereischten *normaal*-ſtaat der vaste en vloeibare deelen voortſpruitende, algemeene vatbaarheid om te kunnen lijden of ziekelijk te kunnen worden aangedaan; doch dat men daaruit geenszins kan of mag afleiden, dat wij menſchen ieder eene aangeborene vatbaarheid voor alle mogelijke ziekten hebben, en dat in het bijzonder dus ook deze aangeborene vatbaarheid voor de kinderziekte van alle tijden bij den mensch heeft plaats gehad; van waar CAPADOSE dit begrip ook moge ontleend hebben, zeker is het dat het geen grond heeft in den Bijbel, want deze leert juist het tegendeel, zoo als wij dit door eene nadere beſchouwing der gewijde bladeren ten klaarſte zullen aantoonen. ADAM telde bij de geboorte van zijn zoon SETH reeds 130 jaren, leefde nog acht eeuwen daarna, en ſtierf eindelijk in den gezegenden ouderdom van 930 jaren. Vader METHUZALEM, welke bij het ſterven van onzen eerſten ſtamvader ADAM reeds den ouderdom van 243 jaar bereikte, bragt het nog 39 jaren verder, en was dus een tijdgenoot van ADAM en van zijn kleinzoon NOACH, immers, deze telde reeds zes eeuwen, toen eenige maanden vóór den algemeenen

 zond-

zondvloed, zijn grootvader METHUZALEM in den ouderdom van 969 jaar kwam te overlijden; onze tweede ſtamvader NOACH, die in den ouderdom van 600 jaren de arke betrok, leefde na den algemeenen zondvloed nog drie en een halve eeuw; SEM, zijn tweede zoon leefde zes eeuwen, en was een tijdgenoot van ABRAHAM den Aartsvader, welke bij den dood van SEM reeds den ouderdom van 150 jaren bereikte. Na den zondvloed echter begon der menſchen leeftijd aanmerkelijk korter te worden, want ABRAHAM bereikte ſlechts 175, en IZAAK zijn zoon 180 jaren (1); doch hetgeen merkwaardig is, en hier zeer onze opmerking verdient, is dat wij omtrent alle deze Aartsvaders in den Bijbel niets van eenige ziekte lezen, integendeel ſchijnen zij alle den natuurlijken dood, den dood des ouderdoms geſtorven te zijn, en als het ware opgehouden te hebben met te leven, waarom wij ook van ABRAHAM en IZAAK uitdrukkelijk lezen: *zij gaven den geest, zij ſtierven, en wierden verzameld tot hunne volkeren;* de Aartsvader JAKOB was de eerſte, welke hierop eene uitzondering maakte, want deze had een ziekbed, en ſtierf in den ouderdom van 147 jaren, aan een verval van krachten, Gen. XLVIII: 1. — Kan men nu wel duidelijker bewijs verlangen, dat de vatbaarheid voor alle mogelijke ziekten, en dus ook

(1) Zie de tafel der tijdrekening van den vermaarden USSERIUS, te vinden in de Inleiding van het eerſte Deel der *Bijbelverklaring*, door J. VAN NUYS VAN KLINKENBERG en G. J. NAHUIS, Amſterdam, bij *J. Allart*, 1780.

ook voor de kinderpokken, den mensch niet is aangeboren, en geenszins onmiddellijk als het oorspronkelijk erfdeel van den gevallen mensch te beschouwen is, maar dat ADAM, en in het geheel onze *Antediluviaansche* voorouders, die meestal eenige eeuwen leefden, offschoon door den val eene algemeene vatbaarheid om te kunnen lijden en ziek te kunnen worden, bekomen hebbende, echter uit hoofde van hun hecht en sterk gestel, zonder ziekte gekend te hebben, gestorven zijn, en dat, offschoon de menschen na den zondvloed oneindig zwakker schijnen geworden te zijn, hetgeen waarschijnlijk door de verandering, welke onze aardbol ten gevolge van den algemeenen zondvloed ondergaan heeft, veroorzaakt is; (althans wij vinden in den Bijbel aangeteekend, dat God na den zondvloed den mensch vrijheid gaf om vleesch te eten, daar bij de schepping alleen kruiden, wortels en boomvruchten tot zijn onderhoud bestemd waren) ook nog de menschen in den aartsvaderlijken tijd in het gezegend voorregt van zonder ziekte eenen natuurlijken dood te sterven, deelden; allengs echter veroorzaakten de steeds toenemende verbastering van het menschdom, deszelfs *civilisatie*, der menschen buitensporigheden, schadelijke gewoonten, derzelver blootgesteld zijn aan al te groote hitte des daags, en aan de koude des nachts, zorg, kommer en gebrek, enz., een aantal ziekten, welke den mensch, éénmaal gedoemd om te sterven, uit hoofde van zijn voor zoo vele ziektestoffen gevoelig ligchaam, lang voor zijn natuurlijk uiteinde ten grave sleepten.

Wij verzoeken den heer CAPADOSE, eens rijpelijk

 na

na te denken over de gevolgen, welke uit de toepasfing zijner ftelling, dat de kiem van alle ziekten, als eene fluimerende vatbaarheid, ons als een droevig erfdeel bij den val van ADAM is medegedeeld, en van zijn fraaije voorbeeld uit den laten bloei der *Aloë*, ontleend, op onze *antediluviaanfche* voorouders, noodwendig zouden moeten voortvloeijen: immers, indien wij hier het voorbeeld der *Aloë*, die ééns om de honderd jaren bloeit, gelden lieten, en dus ter ontwikkeling der fluimerende kiem, een tijdvak van honderd jaren aannamen, zoo zou hieruit volgen, dat vader ADAM, METHUZALEM, enz., ten minfte in hun leven negen malen zouden gepokt en gemazeld hebben, om thans niet te gewagen van het verfchrikkelijk heer van befmettelijke ziekten, andere kwalen, plagen en ongemakken, waaraan deze verfcheidene eeuwen lang levende menfchen zonder ophouden zouden zijn blootgefteld geweest, zoodat, in plaats van zonder ziekte te fterven, in tegendeel hun lang leven eene gedurige ziekte, eene beftendige ontwikkeling van fluimerende ziektekiemen zoude geweest zijn. Ieder één gevoelt hiervan zoo duidelijk de *abfurditeit*, dat eene verdere wederlegging in der daad eene beleediging voor het groote publiek zijn zoude. Wij zullen ons dus vergenoegen met aan te merken, dat dit door de gezonde rede en ervaring verder geftaafd wordt, welke ons leeren, dat de mensch in den ftaat der natuur aan oneindig minder ziekten onderworpen is, dan in de befchaafde wereld; dat bijna drie vierden der ziekten zamengefteld zijn, en derzelver oorfprong verfchuldigd zijn aan een toevalligen

zamen-

zamenloop van omſtandigheden, ſoms door der menſchen verkeerdheden, zichzelve en hunne nakomelingſchap op den hals gehaald; dat derhalve, even als er kwalen beſtaan, die men in alle tijden en bij alle volken wedervindt, omdat zij onafſcheidelijk zijn van ons ontſteld *organismus*, er ook zeer vele worden aangetroffen, die alleen hier en daar bij ſommige Natiën, en in een of ander bijzonder klimaat te huis behooren; en uit dit één en ander vermeenen wij grondig betoogd te hebben, dat door ADAMS val bij den mensch wel geboren is eene algemeene vatbaarheid om te lijden en ziek te kunnen worden, maar geenszins eene aangeboren vatbaarheid voor alle ziekten, veel min de kiemen derzelve, waarvan er vele, zeer vele eeuwen daarna, door een zamenloop van omſtandigheden toevallig ontſtaan, en der menſchelijke natuur *per ſe* niet eigen, en dus niet aangeboren, maar verkregen zijn; en onder deze durven wij niet alleen de pest en de veneriſche kwalen, maar ook wel degelijk de geele koorts en de kinderpokken, rangſchikken. Dat dus, even als de *Grieken* en *Romeinen*, ook onze voorouders zelve vóór het overbrengen van dezen geduchten geeſel van het menschdom in ons Vaderland, zeer ſterk en gezond geleefd hebben, zonder ooit de kinderpokken te hebben gehad, en men derhalve deze ongelukkig van elders aangebragte of verkregene vatbaarheid, zonder het minſte nadeel daaruit voor ons *organismus* te duchten te hebben, kan en moet trachten uit te roeijen.

Ten aanzien eindelijk der noodlottige gevolgen, welke uit dit herſenſchimmig ſtelſel der vatbaarheid van Doc-

tot CAPADOSE, noodwendig zouden voortvloeijen, als bestaande er volgens hem geen onderscheid tusschen besmettelijke en niet besmettelijke ziekten, daar alle gevaar te dezen opzigte in de oorspronkelijke vatbaarheid van elk *individu*, met de gelegendheids-oorzaak vereenigd, en niet in den aard der ziekte schuilt, zullen wij, daar die gevolgen toch, te gelijk met den zandgrond waarop dezelve gebouwd zijn, moeten instorten, ons vergenoegen met hier slechts in 't voorbij gaan aan te merken: vooreerst, dat de schrijver op bladzijde 88 zich zelve tegenspreekt, waar hij, van den meerderen of minderen graad van vatbaarheid bij verschillende personen sprekende, er bijvoegt: „de waarheid „hiervan blijkt ten duidelijkste bij de beschouwing, „dat soms de één of ander bij eene lichte aanstekings-oorzaak wordt aangetast, welk verschijnsel „nimmer zou kunnen waargenomen worden, zoo „niet die vatbaarheid reeds te voren bij dezen per„soon bestaan had, terwijl hij te voren eene zware „*epidemie* weerstond." Dit immers, verre van volgens des schrijver verwarde denkbeelden in het eerste geval eene vatbaarheid aan te duiden, tusschen welke en de uiterlijke opwekkende oorzaken de bepaalde overeenstemming geen plaats heeft, toont ten klaarste aan, dat de *specifique* vatbaarheid, of de aanleidende oorzaak, zonder welker aanwezen de werking der opwekkende ziekte oorzaken op het menschelijk ligchaam *nul* is, te voren nog niet bestond, maar thans door een zekeren zamenloop van omstandigheden ontstaan is, of met andere woorden, dat de *specifique* vatbaarheid voor de meeste ziekten niet aangeboren, maar ver-

verkregen is; ten tweede, dat, indien er waarlijk geen onderſcheid beſtaat tusſchen beſmettelijke en niet beſmettelijke ziekten, en alle gevaar niet in het wezen der ziekte, maar alleen in de oorſpronkelijke vatbaarheid van elk *individu*, met de gelegenheids-oorzaak vereenigd, te zoeken is, hieruit noodwendig zou moeten volgen, dat er voor eene menigte van ziekten, die nooit van den één op den ander overgaan, geene vatbaarheid bij den mensch zoude beſtaan, iets hetgeen door de dagelijkſche ervaring volkomen gelogenſtraft wordt; ten derde, dat het geenszins ten aanzien van alle ziekten, maar ſlechts ten opzigte van weinige beſmettelijke ziekten waar is, dat ſoms de lucht, ſoms linnen, wol, papier, enz., in een beſmet perſoon de vatbaarheid opwekken, en dat waar dit plaats heeft, zulks onmogelijk kan verklaard worden, zonder dat men eene van lucht, linnen, wol, of papier onderſcheidene ſmetſtof aanneme; en eindelijk ten vierde, dat deze meening des ſchrijvers in vele niet beſmettelijke ziekten aanleiding geven zoude tot eene onnoodige vrees voor beſmetting, waar zij niet beſtaat, en omgekeerd in beſmettelijke ziekten, door eene roekelooze trotſering van wezenlijk gevaar, en de onverantwoordelijke verwaarlozing van alle voorbehoedmiddelen, den dood van vele duizende menſchen veroorzaken zoude. Dat dus onze jeugdige *Collega* uit deze verregaande onvoorzigtigheid leere, nooit in het beoefenend gedeelte eener kunst, waarin de gezondheid en het leven zijner medemenſchen, altoos op het ſpel ſtaan, eenige meening te opperen, zonder alvorens

rens deszelfs gevolgen naauwkeurig berekend tehebben!

Voorts is het ons bijna onbegrijpelijk voorgekomen, hoe bij iemand van eenigzins gezonde hersenen, en dat nog wel bij een Geneesheer, zulk een dwaas en ongepast denkbeeld heeft kunnen opkomen; om namelijk des menfchen vatbaarheid voor de kinderpokken te vergelijken met de manwording des jongelings: de laatfte toch is eene ontwikkeling van de menfchelijke natuur zelve; en de eerfte eene hebbelijkheid voor eene vreemde fmetftof, welke de ouden niet gekend hebben, en welke even als de pest aan de menfchelijke natuur vreemd is. Nog onbegrijpelijker echter was het ons, dat een jong *Doctor* niet alleen verwaand genoeg is, om het geneeskundig Publiek zulk eene verregaande ongerijmdheid op te disfchen, maar dat zelfs 's mans ijdele hoogmoed en trotfche eigenliefde hem zoo verre hebben kunnen vervoeren, dat hij op bladzijde 98 de onbefchaamdheid gehad heeft, van openlijk te durven fchrijven: „ *Logica*, die eene juistheid in het „ denkvermogen vooronderftelt, hebben wij vruchte„ loos in de fchriften der *vaccinatores* gezocht." *Ex ungue leonem.*

De VIIde ftelling des fchrijvers: „de koepok-inën„ ting vermindert de fterfte in het algemeen," is reeds vroeger onder de negatieve ftellingen afgehandeld. De Heer CAPADOSE acht deze ftelling valsch en onmogelijk, omdat, volgens zijn begrip, de Geneeskunst nimmer op de fterfte in het algemeen eenigen invloed, hetzij ten goede hetzij ten kwade, kan uit-

oe-

oefenen, daar de zorg hierover aan den Almagtigen toekomt, en omdat, offchoon finds het algemeen worden der *vaccine* het getal van perfonen, aan de kinderziekte ftervende, wel is waar, jaarlijks in alle fteden verminderd wordt, toch andere ziekten daarentegen een grooter getal flachtoffers tellen. Op het eerfte argument antwoorden wij, dat de Almagtige door middelen werkt, dat onder deze middelen buiten kijf ook de Geneeskunst behoort, en dat wij boven onwederlegbaar vermeenen bewezen te hebben, dat dezelve veel invloed op de fterfte in het algemeen kan uitoefenen; en wat 's mans tweede argument betreft, de fchrijver geeft hiervan geen het minfte bewijs op, of wij zouden dit moeten zoeken in het volks-vooroordeel, dat federt de inënting met koepokftof, het roodvonk en de mazelen zoo veel te algemeener en kwaadaardiger geworden zijn, doch te regt merkt mijn hooggeachte vriend, Doctor VAN STIPRIAAN LUISCIUS, hieromtrent aan: „ dat „ dit op zich zelve eene volftrekte onwaarheid fchijnt, „ en men, om hetzelve juist te beoordeelen, eene „ zoo lange reeks van jaren, en zulk eene langdurige „ oplettendheid noodig heeft, dat het nageflacht zulks „ eerst regt zal kunnen beflisfen, zonder dat het „ daarenboven dan nog zeker zijn zoude, dat zulks „ voor een gevolg van de *Vaccine* te houden ware". (1). De groote RICHTER zegt dus zeer juist, dat dit eene drogrede is, en dat men, door op deze wijze te re-

(1) *l. l.* bladz. 10.

redeneren, ten laatste de gansche Geneeskunst kan omverwerpen, alle voorvallen in den gewonen loop der dingen voor onnut, en zelfs voor onzedelijk houden, ja op het laatst het zoo verre brengen, van de handen in den schoot te leggen, en maar alles rustig over zich heen te laten gaan. (1).

Thans gaan wij over tot de door den schijver betwiste VIII en laatste stelling: „de koepok-inënting bevordert de „gezondheid." Om deze stelling te bestrijden, heeft de schrijver als 't ware zijne gansche kragt op dit punt *geconcentreerd*, ten einde eenen beslissenden aanval tegen de *Vaccine* te doen. Hooren wij hem! „De „koepokstof is, zegt CAPADOSE, een kwaadaardig „vergif; bij de meeste voorwerpen voorkomt zij, wel „is waar, het ontstaan der kinderziekte, maar juist „door de *energie* des levens, bij het kind zoo nood„zakelijk, uit te doven, en aldus bloei en kracht „te ondermijnen; zij heeft, zegt de Heer CAPADOSE, „zoodanig een vermogen, dat daardoor merg en been „worden aangedaan, en derzelver werking zegt „de Doctor waarschijnlijk daarin te bestaan, dat zij „de ontwikkeling en bloei der grovere deelen stuit „en verhindert, en daarentegen de meer inwendige „prikkelt, en tot te vroege rijpheid aanzet, waar„van zwakte, zedeloosheid en vroegtijdige ouder„dom het gevolg zijn." 's Mans bewijzen voor deze allezins gewaagde stelling (want daadzaken om dit zijn gevoelen te staven ontbreken hem, en het gebrek hiervan verpligt hem zelfs te erkennen, dat

(1) *l. l.* § 357.

dat het grootendeels bloote vooronderſtelling is) zijn:

Vooreerst: De *Vaccine* wordt op een gezond ligchaam aangewend, en hare werking moet dus noodzakelijk de beſtaande harmonie, die men gezondheid noemt, ſtooren; bij het toedienen daarentegen van een of ander geneesmiddel, heeft men met een ziek voorwerp te doen, bij welke het verbroken evenwigt door de ſtoring, die het geneesmiddel voorbrengt, juist herſteld kan worden. De *Vaccine* ſtoort dus den rustigen, een geneesmiddel den onrustigen, ziekelijken toeſtand des ligchaams; de ééne verwekt ziekte-verſchijnſelen, het andere geneest ze.

Ten tweeden: De *Vaccine* ſtof is het product eener ziekelijke afſcheiding op de koe-uijers, zij is dus het uitwerkſel van een verbroken evenwigt, dat iedere ziekte bij een mensch of dier onmiddellijk voorafgaat. Een geneesmiddel daarentegen is het voortbrengſel der gezonde natuur, het is dus een *phyſiologisch* product: een verſchil van groot belang, zegt de Doctor, hetgeen echter geheel over het hoofd wordt gezien.

Ten derde: De *Vaccine* maakt zoodanig eene verandering in het geſtel, dat hetzelve gedurende ons leven minder blootgeſteld is, om de kinderziekte te krijgen; de wending, aan het ligchaam aldus medegedeeld door de *Vaccine*, blijft ook in het toekomende voortduren. Een geneesmiddel daarentegen werkt op het ziekelijk geſtel des lijders alleen, zoo lang de beſtaande ziekte nog niet geweken is, hare inwerking is dus tijdelijk en voorbijgaande.

Ten

Ten vierde: De kinderziekte is uit haar aard in lang zoo gevaarlijk en doodelijk niet, als eerst de *inoculatores*, en naderhand de *vaccinatores*, beweerd hebben, en de schrikkelijke sterfte, door dezelve veroorzaakt, is meestal het gevolg van de verkeerde, ja moordende behandeling van onkundige Geneesheeren, die door hunne werkzame methode de natuur niet ondersteunen, maar dwingen; welke stelling de Doctor tracht te bewijzen met de schriften van sommige oude Geneesheeren, naar zijne meening, wat het beoefenend gedeelte der Geneeskunst betreft, verre boven de hedendaagsche schrijvers te stellen.

Ten vijfde: De kinderziekte is eene ontwikkelingsziekte, eene *crisis*, gelijkstaande met het tanden krijgen der kinderen, met de ongesteldheden, die het doorbreken van de eerste *menstrua* bij jonge maagden, en de weën bij vrouwen in barensnood, en eindelijk den toestand der jongelingen ten tijde der manbaarheid, vergezellen; deze natuurlijke werkingen nu kan men niet stooren zonder groot nadeel te verwekken. Eveneens nu, als men door het in het werk stellen der *castratie* den strijd tot manwording voorkomt, zoo kan men ook door de *Vaccine* bij de meesten het ontstaan der kinderziekte voorkomen, maar juist, even als bij de ontmanning, door de *energie* des levens, bij het kind zoo noodzakelijk ter ontwikkeling, uit te doven, en aldus bloei en kracht te ondermijnen.

Ten zesde: Omdat de dierlijke vergiften, en vooral die uit eene ziekelijke afscheiding voortspruiten, de ergste vergiften zijn, en omdat er door den Heer

CHAUS-

CHAUSSIER kwaadaardige puisten bij het grazend vee zijn waargenomen, en er door Doctor HERBST een zekere zwarte pok befchreven is, uitwendig eenigermate naar de koepok gelijkende, en waarvan de gevolgen gevaarlijk, ja foms dodelijk zijn. Dat er, wel is waar, na de *Vaccinatie* volftrekt geen beangftigend verfchijnfel wordt waargenomen, doch dat het eene niet ongewone eigenfchap is van de dierlijke vergiften, eene geheime werking uit te oefenen, zoodat geen enkel ziekteverfchijnfel doet vermoeden, dat het gift fteeds blijft voortwerken, om éénmaal de gezondheid en het leven aan te tasten en te ondermijnen; men denke flechts, zegt de Doctor, op het *Venus*-fmet, of wel op het fpeekfelgift eens dollen honds, dat fomtijds verfcheidene jaren, ja zelfs, volgens ROUGEMONT, tot 40 jaren toe in het ligchaam kan verholen blijven, zonder dat zich in dien tusfchentijd eenig verfchijnfel openbaart.

Ten zevende: Eindelijk tracht de Heer CAPADOSE door de hechtheid en fterkte der oude lieden, (de man is Doctor in het Gereformeerde oude mannen- en vrouwen-huis te *Amfterdam*,) boven het tegenwoordige geflacht, de blijkbaar nadeelige ftrekking der *Vaccine* op het menfchelijk ligchaam te betogen.

Wanneer op eenen zomerfchen dag, bij eenen helderen hemel, en bij het glansrijk licht der alles beftralende zon, iemand zich, voorzien van eene lantaarn, op ftraat begaf, en de menigte verzekerde, of ten minfte trachtte te verzekeren, dat het nacht en pikdonker was, en dat men dus, zonder van eene goe-

goede lantaarn voorzien te zien, niet gerust langs straat konde gaan, zoude het gemeen zoodanig iemand niet uitjouwen, en zouden de meer beschaafde lieden hem niet met een oog van innig medelijden aanzien, wel bewust, dat het hem in den bol scheelde? Wat moet men dan van het waagstuk van eenen jongen, in de praktijk nog onervaren Doctor denken, die ligtvaardig, waanwijs en vermetel genoeg is, om tegen de algemeene meening niet alleen van de geheele Geneeskundige wereld, welke volgens zijn eigen getuigenis op bladzijde 67, de *Vaccine* sinds vele jaren met een onbepaald vertrouwen aankleeft; maar ook van geheel het beschaafde Publiek, en dus tegen al wat verlicht en geleerd is, en welke algemeene meening door tallooze, gedurende eene reeks van 27 jaren gemaakte waarnemingen gestaafd wordt, aan te druisschen; en die deze millioenen malen herhaalde ondervinding, bij gebrek van daadzaken om dezelve te ontzenuwen, tracht weg te redeneren, met bloote vooronderstellingen, loutere bespiegelingen, hersensproken, ijdele vrees voor de toekomst, drogredenen en slecht begrepene, of ten minste kwalijk toegepaste aanhalingen uit de heilige schrift? Waarlijk, wij weten niet, of men hem wegens zijne ombeschaamdheid meer te verachten, of wegens zijne jeugdige onbezonnenheid te beklagen hebbe; doch uit welk oogpunt men ook 's mans gedrag beschouwen moge, zeker is het echter, dat zulk eene overdrevene mate van hooghartigheid en eigenliefde, zelfs van de beste zijde beschouwd, toch altoos, vooral in een jong onervaren mensch, hoogst laakbaar is.

Wij

Wij zullen thans des Doctors argumenten één voor één aan de gezonde rede en ervaring toetſen, en derzelver nietigheid, valschheid en ongerijmdheid klaar en duidelijk aantoonen.

Vooreerst: Dat de *Vaccine* den rustigen of gezonden, een geneesmiddel daarentegen den onrustigen of ziekelijken toeſtand des ligchaams ſtoort, en de eene dus ziekte-verſchijnſelen verwekt, en de andere die geneest, ſtemmen wij Doctor CAPADOSE volgaarne toe. Maar wat volgt daaruit? Dat de *Vaccine* geen geneesmiddel is? toegeſtemd! Maar toch een *voorbehoedmiddel* tegen eene vreesſelijke ziekte, de kinderpokken, en dat wel (wij zullen hier woordelijk dezelfde uitdrukkingen bezigen, die wij, nu 23 jaren geleden, hieromtrent gebruikt hebben, ten blijke, dat de ondervinding van eene zeer geëxtendeerde geneeskundige praktijk gedurende alle die jaren er het zegel op gedrukt hebbe) door het verwekken eener ongelijk ligtere ziekte, dan de ingeënte kinderpokjes.

Het is echter geene plaatſelijke, maar eene algemeene ziekte, eene ongeſteldheid des ganſchen ligchaams, en tot welker wezenlijkheid meer of min eene prikkeling van het zenuwgeſtel en koortsachtige bewegingen vereischt worden, want plaatſelijke pokken, zonder ſoortelijke koepokkoorts, behoeden niet voor de kinderpokken. (1) Daar de prikkeling van het

(1) Wij kunnen vooral onze jonge Kunstgenoóten hierop niet te oplettend maken; innig overtuigd als wij zijn, van het behoedend vermogen der *Vaccine* tegen de kinderziekte, zoo houden wij ons te

het zenuwgeſtel, en de ſoortelijke koortſige beweging, door de koepokken voortgebragt, in de meeste gevallen zeer gering zijn, en daar de *complicatiën* der ziekten altoos in eene zamengeſtelde rede ſtaan met de ſterkte der prikkeling van de ziekteſtof, en de meerdere of mindere *dispoſitie* van den lijder tot zoodanige ziekten, volgt hieruit, dat, daar de prikkeling bij de inenting met koepokken verre minder is dan bij de inënting met menſchenpokken, de mogelijkheid van *complicatiën* in dezelfde evenredigheid in de eerſte minder is dan in de laatſte, en er evenmin gevaar is, dat de koepokken tot een prikkel voor andere ziekelijke *dispoſitiën* zullen ſtrekken, wordende dit ook ten volle door de ondervinding bevestigd, welke leert, dat de koepokken nooit eenige ziekte hebben ontwikkeld, tot welke het ligchaam te voren gedisponeerd was, en dat evenmin eenige ziekte als een gevolg der koepok-inënting ontſtaan is; daar inte-

te gelijk verzekerd, dat zonder teekenen van algemeene aandoening van het geſtel, men het nooit op de plaatſelijke koepok alleen behoort te laten aankomen, maar altoos, wanneer de teekenen eener algemeene aandoening ontbreken, de door den *Engelſchen* Geneesneesheer BRYCE voorgeſlagene proefinënting op den vijfden, zesden of zevenden dag na de inënting moet in het werk ſtellen, ten einde zoo veel mogelijk zeker te zijn van de ware werking der *Vaccine*, niet alleen plaatſelijk, maar het geheele ligchaam door, daar men anders, vooral bij hevige pok-epidemiën gevaar loopt, dat zoodanig een voorwerp, alhoewel naar allen ſchijn geregelde koepokken gehad hebbende, echter door de kinderziekte aangetast wordt; de meeste, zoo niet alle gevallen der na de *Vaccine* op nieuws beſmette voorwerpen, moeten onder deze rubriek gerangſchikt worden.

tegendeel door de inënting met menfchenpokken dikwerf *fcrophulen* en andere ziekten ontwikkeld worden, en de kinderpokken zelven, ook bij de ingeënten, niet zeldzaam verfcheidene ongefteldheden achterlaten. (1).

De *Vaccine* is dus geen genees- maar een voorbehoedmiddel, hetwelk, door eene voorbijgaande ligte doch algemeene ongefteldheid te verwekken, het menfchelijk ligchaam eene andere ftemming geeft, en hierdoor in 't vervolg onvatbaar maakt voor den foortelijken prikkel der kinderpokken; immers, dat hiertoe, gelijk Doctor CAPADOSE bij gebrek van ervaring in het beoefenend gedeelte des Geneeskunst, verkeerdelijk waant, geen hevige worftelftrijd der Natuur noodig is, bewijzen onwederfprekelijk die gevallen, waarin flechts eenige weinige natuurlijke kinderpokken ons, gedurende ons leven, voor dien geduchten geefel van het menschdom beveiligen.

Ten tweede: De *Vaccine*-ftof is het product eener ziekelijke affcheiding op de koe-uijers, een geneesmiddel daarentegen een voortbrengfel der gezonde Natuur, en dit nu, let wel Lezer! waant de Doctor een verfchil van groot belang te wezen; waarom? konden wij in het eerst niet begrijpen, want hier zweeg de fchrijver, wij hebben echter 's mans uitlegging twee bladzijden verder, op bladzijden 102, gevonden, waar CAPADOSE zegt: de *Vaccine* moet noodwen-

(1) *Proeven en waarnemingen over de Inënting der Koepokken*, door R. DIBBETZ en C. G. ONTYD; 's Hage, 1800, bladz. 38 en 41.

wendig eene bron van ziekte openen, naardien de koepokſtof niet alleen een gift is, maar zelfs het product eens zieken geſtels. Zoodanig een redeneertrant doet ons intusſchen des ſchrijvers algemeene kundigheden juist niet van de gunſtigſte zijde kennen, zoo omdat het hem niet onbekend had behooren te zijn, eensdeels, dat het niet algemeen waar is, dat giften, welke *pathologiſche* produkten zijn, heviger werken, dan die van eenen *phyſiologiſchen* oorſprong zijn; is niet b. v. het ſlangen-gift een *physiologisch* produkt? en echter doodt deszelfs beet bijna oogenblikkelijk; anderdeels, dat de werking van alle mogelijke te bezigen prikkels, hoe ook genaamd, altoos ſtaan in de zamengeſtelde rede van de hevigheid, waarmede de prikkel op het menſchelijk ligchaam werkt, en de meerdere of mindere terugwerking van hetzelve op den aangewenden prikkel; nu leert ons de ervaring, dat de prikkel van het koepokgift zeer zacht, en de terugwerking van het menſchelijk ligchaam op hetzelve in evenredigheid zeer gering is, gelijk ook de millioenen malen herhaalde ondervinding gedurende een tijdvak van 27 jaren bij de Geneeskundigen geen den minſten twijfel heeft overgelaten, nopens de zachte en onſchadelijke werking des *Vaccine.*

Ten derde: De *Vaccine* maakt zoodanig eene verandering in het geſtel, dat hetzelve gedurende ons leven minder is blootgeſteld, om de kinderziekte te krijgen; de wending, aan het menſchelijk ligchaam door de *Vaccine* aldus medegedeeld, blijft ook in het toekomende voortduren. Een geneesmiddel daarentegen werkt op het ziekelijk geſtel des lijders alleen, zoo

lang

lang de beſtaande ziekte nog niet geweken is, en hare inwerking is dus tijdelijk en voorbijgaande. Wat wil toch Doctor CAPADOSE hiermede betogen? Is het, dat de *Vaccine* geen genees- maar een voorbehoedmiddel is? wel daaraan twijfelt niemand. Is het dan niet voldoende, dus vervolgt de Doctor, ziekten van allerlei aard te genezen? Kunnen wij wel iets meer tegen de koorts, de ontſteking, de mazelen en de roodvonk, ja tegen welke ziekte men wil, dan dezelve door gepaste middelen beſtrijden, en derzelve verſpreiding beletten, zoo dikwerf zij zich vertonen? Is het dus niet zonderling, zegt CAPADOSE, dat men alleen voor de kinderziekte iets meer, iets buitengewoons verlangt, dan tegen andere ziekten? Neen, Doctor! dat is zeer natuurlijk, dat vloeit uit den aard der zaak voort, de kinderpest regtte zulke vreeſelijke ſlachtingen aan, dat de Geneeskundigen te allen tijde, van RHASES af tot op heden, er op uitgeweest zijn, om middelen uit te vinden, ten einde dezen vreesſelijken geeſel voor te komen, of ten minſte derzelver noodlottige gevolgen af te wenden, gelijk dit de ſchrijver kan nalezen in de uitmuntende verhandeling daarover van Doctor A. ROY, welke wij reeds boven vermeld hebben, en waarvan de ſchrijver, loffelijker gewoonte! eene geheel uit het verband gerukte plaats aanhaalt, ten betoog van juist het tegengeſtelde van hetgeen A. ROY beweerd heeft: want deze beroemde Geneesheer, na alle onderſcheidene voorbehoedmiddelen tegen de kinderziekte aangeprezen, en opgenoemd te hebben, zegt zeer juist van dezelve in tegenſtelling der *Vaccine*,

 „ dat,

„ dat, indien deze middelen al in ſtaat waren, het „ aangebragte ſmet te vernielen, en daardoor de ziekte „ af te wenden, wij echter niet zeggen konden; „ iemand op eene ſoortelijke wijze voor altoos voor „ de kinderziekte beveiligd te hebben, maar dat zoo- „ danig iemand genoodzaakt zijn zal, telkens derge- „ lijke middelen te gebruiken, zoo dikwijls er gevaar „ van beſmetting zich op' nieuw zal opdoen." Is dit nu niet de zuivere waarheid? en werd dit insgelijks niet ten volle nader bevestigd door het gebruik der *Belladonna*, ter voorbehoeding van het roodvonk? want ook de voorbehoedende kracht van dat geneesmiddel, zoo als dit door Doctor CAPADOSE te regt is aangemerkt (1), is alleen tijdelijk en voorbijgaande, en het gebruik derzelve moet daarom, zoo dikwerf zich de *ſcharlatina* weder in de nabijheid vertoont, herhaald werden, indien men hier door namelijk de beſmetting wil voorkomen. Bewijzen intusſchen alle deze bijgebragte daadzaken niet onwederſprekelijk, dat de Geneeskundigen zich te allen tijde hebben onledig gehouden, met tegen vreesſelijke ſmetziekten voorbehoedmiddelen uit te denken, en dat zij hierin ook ten deele, door het aanwenden van onderſcheidene voorbehoedmiddelen, geſlaagd zijn; doch dat geen derzelve hieromtrent in vergelijking kan komen met de veel meer vermogende en krachtiger werkende *Vaccine*? Immers, zoude wel iemand ooit uit loutere beſpiegeling hebben durven beweren, dat eene ſmet-ſtof,

(1) *Bijdrage tot de Beſtrijding der Vaccine.*

ſtof, oorſpronkelijk van een dier, dat met den mensch zoo weinig gemeen heeft, ons menſchen voor eene ziekte zoude kunnen beveiligen, waarvan de aard zelve zoo zigtbaar verſchilt van diegene, welke tot hare voorbehoeding wordt aangewend (1), indien niet de *Vaccine* zich zelve van den eerſten aanvang had doen kennen als eene waarheid, op de ondervinding rustende? Genoeg zij het ons dus, hier betoogd te hebben, dat, even als men er in het dagelijksch leven op uit is, om allerlei beſchuttingen uit te vinden en te maken, ten einde geene ongelukkige ſlachtoffers onzer vatbaarheid voor koude, honger en ongemak van allerlei aard te worden (2), zoo ook de Geneeskundigen er van ouds her op zijn bedacht geweest, niet alleen, om de rampen hunner lijdende natuurgenooten te lenigen en te genezen, maar ook, om ze zooveel mogelijk voor te komen, en dat dus de *jeremiade*, waarmede onze ſchrijver, hoogstwaarſchijnlijk zelve de nietigheid van zijn geneeskundig betoog gevoelende, zich uit den drang poogt te redden: „ De ondankbare mensch acht het vermogen, „ dat de Hemel hem uit loutere genade ſchenkt, „ van eene ziekte te kunnen genezen, van geringe „ waarde te zijn, hij wil meer, hij wil dezelve voor- „ komen. Beklagenswaardige, maar tevens beſpotte- „ lijke troschheid! wat verhovaardigt zich niet ſtof „ en asſche! ¡De Almagtige Vader noemt zich zel-

(1) Vrolyk, *l. l.* bl. 9.

(2) *Voorlopige aanmerkingen op de Beſtrijding der Vaccine*, bl. 20 en 21.

„ ve *den Geneesheer*; de nietige aardworm wil meer „ wezen," — dat die *jeremiade* hier zeer ten onpas bijgebragt, van allen grond ontbloot, ja louter onzin is.

Ten vierde: „ De kinderziekte is uit haren aard zoo kwaadaardig niet; de fchrikkelijke fterfte, door haar veroorzaakt, is meestal het gevolg van de verkeerde, ja moordende behandeling van onkundige Geneesheeren, die door hunne werkzame methode de Natuur niet onderfteunen, maar dwingen." Waarlijk, bij het lezen van deze woorden wantrouwden wij onze oogen; onbefchaamder heeft wel niemand ten aanzien van het geheele Geneeskundig Publiek ooit gefchreven; vooral luidt deze taal zeer vreemd in den mond van een *Amfterdamsch* Geneesheer, die ons daarenboven zelve op bladzijde 82 van dit zijn Gefchrift berigt heeft, dat er bij de onlangs daar ter ftede geheerscht hebbende pokken - *epidemie* meer dan 900 perfonen zijn weggerukt; zoodat, indien er eenig geloof aan 's mans getuigenisfe in dit opzigt te hechten ware, men natuurlijk zoude moeten befluiten, dat eene verkeerde en moordende behandeling van *Amftels* Artfen, den dood dezer 900 flachtoffers der kinderpokken veroorzaakt hebbe, en dat dus Doctor CAPADOSE de blaam van fchandelijke onkunde en moord op zijne achtingwaardige Collega's heeft willen laden, ingewikkeld niet onduidelijk te kennen gevende, dat dezelve, immers grootendeels, door eene anders gewijzigde behandeling wel zouden te redden geweest zijn. Doctor CAPADOSE tracht deze zijne *paradoxe* ftelling te onderfchragen, door het aanhalen van het volgende gezegde van den beroem-

roemden HOFFMAN, „*Naturae viis merito insistendum est medico, nec aliud agendum quam ut eidem in opere correctorio, expulsatorio et ſuppuratorio, congruis auxiliis ſubveniat. Improbanda porro merito omnia calidiora expellentia. Inde materiæ variolosae major inducitur acrimonia atque ſubtilitas, ut ex benignis facile fiant malignae. Et tantum abest, ut his aequalis et constans eruptio procuretur, ut potius cito nimis minus praeparata foras agatur materies, ſtationem non ſervatura, ſed cum majori damno moxiterum ad interiora reverſura. Temperatum igitur ſit regimen, remedia temperata. In nulla vera febre tam ſolemniter obſervatur criſeos succesſus quam in exanthemate illa, toto fere generi humano communi, variolarum nempe et morbillorum, quare graviſſimum utique in hoc morbo varioloſo per imprudentem medicationem conciliatur ab ignaris damnum, dum vel nimis expellentibus et calido regimine inſtant, vel etiam in contrarium eruptionem cohibent nimis refrigerantibus.*" (1) Waarlijk, nimmer is de uitſpraak van een groot man ſlechter toegepast, dan hier door onzen ſchrijver; één van beiden is zeker, of Doetor CAPADOSE heeft de ware meening van dien beroemden Geneeskundigen niet wel begrepen, of, hetgeen wij 'eehter het liefst niet willen gelooven, hij zoude zich aan opzettelijke verdraaijing van den waren zin dezer woorden hebben willen ſchuldig maken: immers blijkt het duidelijk,

(1) HOFFMAN, *opera omnia. tom II. p.* 52, 53 *et* 54.

lijk, dat HOFFMAN hier zeer juist tegen het aanwenden van een al te heet of ook al te verkoelend *regimen* waarschuwt, omdat deze uiterſten ſoms rampzalige gevolgen te weeg brengen, en van goedaardige kwaadaardige pokken maken, doch die uitmuntende ſchrijver had te veel verſtand en te veel praktijk, om ooit te willen beweren, dat de kinderpokken niet uit den aard kwaadaardig zijn, maar alleen zulks worden door eene verkeerde en moordende geneeswijze. — En met opzigt tot het getuigenis van den beroemden DE HAEN, die in zijn werk tegen de inenting verzekert, dat hij, in *'s Gravenhage* praktizerende, bij eene *epidemie* der kinderpokken van 220 menſchen, die aan zijne zorg toevertrouwd waren, door eene zachte behandeling er ſlechts een eenigen verloren heeft. (1). In der daad, CAPADOSE kon niet wel een ſlechter of meer verdacht getuigenis bijbrengen, dan dat van dien hardnekkigen tegenſtander der inënting. Is hij dan zoodanig een vreemdeling in de geſchiedenis der Geneeskunst, dat hem zelfs onbekend is het voortreffelijk antwoord, door den uitmuntenden TISSOT aan DE HAEN over dit onderwerp geſchreven, waarin die groote man ten duidelijkſte betoogd heeft, hoe moeijelijk, ja hoe ondoenlijk het dikwijls zij de kinderziekte, wanneer zij zich éénmaal vertoont, te behandelen en te genezen, en hoe dikwerf men ondervindt, dat er zoodanig eene kwaadaardige ſoort van pokken heerscht, dat

(1) DE HAEN, *quæstiones ſaepius motae de inoc. var. ad quas eruditorum responsa desiderantur. Viennae*, 1757.

dat men daarvan naauwelijks weinigen kan herſtellen. (1). Zeer juist zegt uit dien hoofde de onſterfelijke SYDENHAM, wiens oordeelkundige behandeling der kinderpokken, naar het getuigenis van den in dat vak zoo beroemden Doctor WOODVILLE, tot dus verre ſlechts zeer weinig verbeterd is (2), dat de kinderpokken bij alle voorkomende *epidemiën* niet altoos op dezelfde manier moeten behandeld worden, maar dat men, om gelukkig te ſlagen, dan ééns deze, dan wederom eene andere wijze van genezing moet aanwenden, zoo als hij dan ook dit door voorbeelden van pokken-*epidemiën*, in de jaren 1664, 1666 en 1667 door hem waargenomen, proefondervindelijk bevestigd heeft. (3). Wijders wordt deze paradoxe ſtelling van Doctor CAPADOSE, welke een niet onduidelijk bewijs oplevert van 's mans drieste onkunde in het letterkundig vak des Geneeskunst, en van eene buitengewone mate van waanwijsheid en laakbaar zelfsvertrouwen, door de dagelijkſche ondervinding ten volle gelogenſtraft; de beroemde REIL merkt te dezen opzigte zeer juist aan, en met zijne woorden, waarmede wij ten vollen inſtemmen, zullen wij deze teregtwijzing aan den jongen Doctor beſluiten: „ *Es gab keine ſo mörderiſche ſeuche auf der*

(1) *Lettre à Monsieur* DE HAEN, *en reponse à ses questions sur l'inoculation, Vienne* 1759, *p.* 24 *et seqq.*

(2) W. WOODVILLE, *M. D. Physician to the small-pox and inoculation hospital the history of the inoculation of the small-pox in Great Britain, London* 1796., *introduction, p.* 32.

(3) *Opera universa, Lugd. Batav.* 1754, *p.* 104 *en* 252.

„ *der Erde, als die Pocken. Es verlor im jahre* 1796
„ *der Preusſiſche Staat* 24,646; *in den jahren* 1749
„ *bis* 1763 *Schweden* 144,194; *Deutschland jährlich*
„ *nach einem masſigen durchſchnit* 70,000; *Europa*
„ 400,000 *menſchen, an den Pocken. So viel an-*
„ *dere blieben enſtellt, verſtummelt, oder ungesund*
„ *nach denſelben, n d wurden durch ihre nach-*
„ *krankheiten früher oder ſpäter eine Beute des*
„ *todes. In der epidemie, die in* 1791 *in Halle an*
„ *der Saale grasſirte, genaſen van* 2151 *kranken*
„ 1721; 430 *ſtarben, und* 280 *behielten nachkrank-*
„ *heiten zurück, unter welchen* 139 *waren, die an*
„ *Lungenſucht, Beinfrass, Lähmungen, und Blindheit*
„ *litten. Sieben hatten das geſicht ganz verloren.*
„ *Die Pocken waren eben ſo grauſam, als ſie mör-*
„ *derisch waren. Sie tödteten ihre opfer mit den*
„ *unſäglichſten martern, und zerrisſen das zarteste*
„ *Band unter den menſchen, das nämlich, wodurch*
„ *die kinder an dem Herzen ihrer Eltern hangen.*
„ *Gab es demnach eine härtere Geisſel des geängſteten*
„ *menſchengeſchlächts? Und den noch thaten die*
„ *Regierungen nichts zu abweiſung derſelben von*
„ *den nacken ihrer pflegebefohlnen, obgleich es wohl*
„ *möghlich war, ſo etwas zu thun. Die millionen*
„ *ſchlachtopfer fielen, und man ſah ihrem Fallen*
„ *mit ſchauderhafter kälte zu; minder ſchonend,*
„ *als die Diener des Moloch, die doch durch trom-*
„ *meln und pfeifen das gefühl der beim opfer Gegen-*
„ *wärtige zu betäuben ſuchten.*" (1).

Ten

(1) *l. l. Vr. Band ſ.* 347 *und* 348.

Ten vijfde: „De kinderpokken zijn eene ontwik-
„ kelings-ziekte, eene *crisis*, gelijk staande met het
„ tanden krijgen der kinderen, met de ongesteldhe-
„ den, die het doorbreken van de eerste *menstrua*
„ bij jonge maagden, en de weên bij vrouwen in
„ barensnood, en eindelijk bij de jongelingen ten
„ tijde der manbaarheid vergezellen; deze natuur-
„ lijke verrigtingen nu kan men niet stooren,
„ zonder groot nadeel te verwekken. Even nu, als
„ men door de *castratie* de manwording voorkomt,
„ zoo kan men ook door de *Vaccine* het ontstaan
„ der kinderziekte voorkomen, maar juist even als
„ bij de ontmanning plaats heeft, door de *energie*
„ des levens, bij het kind zoo noodzakelijk, uit te
„ doven, en alzoo bloei en kracht te ondermijnen."— Welk een onzin! waarlijk, nimmer heeft een geneeskundige zich zoo dwaas, zoo bespottelijk en zoo ongerijmd uitgedrukt, als zich onze schrijver hier veroorlooft. Immers, indien de kinderpokken eene ontwikkelings-ziekte waren, gelijkstaande met het tanden krijgen der kinderen, en met de ongesteldheden die het doorbreken van de eerste *menstrua* bij jonge maagden, de weën bij barende vrouwen, en de manbaarheid bij de jongelingen vergezellen, zoo zoude ook hieruit noodwendig moeten volgen, dat de kinderpokken tot den *normalen* staat des menschelijken ligchaams behooren, en bij gevolg, tot behoud van de gezondheid even zoo noodzakelijk zijn, als de door den schrijver vermelde natuurverrigtingen, welke men, blijkens de dagelijksche ervaring, zonder groot nadeel aan de gezondheid te veroorzaken, niet stoo-

ſtooren kan, zoo dat bij hen, die nimmer de kinderziekte gehad hebben, eene gebrekkige gezondheid, en dien ten gevolge, een korter leven zou moeten hebben plaats gehad. De ervaring leert ons intusſchen lijnregt het tegendeel: volgens de Heilige Schrift ſchijnen de inwoners der voorwereld in den eigenlijken zin volſtrekt geene ziekten, en dus ook geene kinderpokken gekend te hebben, en zij leefden intusſchen eenige eeuwen; de ſchrijver erkent zelve, bladzijde 90, dat de kinderpokken eerst in de 12de of 13de eeuw in *Europa* zijn bekend geworden, en men kan zich uit het klassieke werk van wijlen mijn geachten vriend Doctor WOODVILLE overtuigen, dat de eerſte verſchijning van dezen geeſel des menschdom plaats heeft gehad, gedurende de belegering van *Mecca*, door eene uit Christenen beſtaande *Abysſiniſche* armée, welke legermagt het eerſte bekende ſlagtoffer dezer pest geweest is, zijnde dezelve hierdoor bijna geheel vernield, en dus genoodzaakt, het beleg met groot verlies op te breken, welke pest de *Arabieren* aan den onmiddellijken bijſtand van God, en de *Abysſiners* aan de kunſtenarijen van den boozen toeſchreven. Dit gebeurde in het jaar 569, terwijl deze vreeſelijke ziekte vervolgens door de zegepralende *Arabiſche* armeën, vooral na hunne verovering van *Alexandrië* op de *Grieken* in het jaar 640, ſpoedig overal verſpreid, en naderhand ten tijde van den Heiligen Oorlog door de kruisvaarders naar *Europa* overgebragt is. (1).

Bij

(1) *l. l. Introduction p.* 5, 15—19, waar tevens bewezen wordt,

Bij de oude *Grieken* en *Romeinen* vindt men geen het minfte fpoor dezer ziekte; zij misten derhalve, om des fchrijvers eigen woorden te bezigen, de weldadige pogingen eener herftel aanbrengende Natuur, en genoten intusfchen over het algemeen veel beter gezondheid, en waren veel hechter en fterker dan het tegenwoordig geflacht. — Waren de inwoners van dit werelddeel gedurende de 12 eerfte eeuwen, bij welke de kinderziekte geheel onbekend was, en die dus zulk eene weldadige *crifis*, zoodanig eene voortreffelijke gelegenheid ter ontwikkeling gemist hebben, niet voorbeelden van gezondheid en ligchaams fterkte? Bewijzen zulks niet ontegenzeggelijk onder anderen de menigvuldige, gedurende den heiligen oorlog door hen verduurde ongemakken, en verrigte heldendaden?

Wijders fchijnt de Doctor vergeten te hebben, dat hij op bladzijde 23, 26 en 27, van zijn gefchrift ons zelf verzekerd heeft, dat vele menfchen de kinderpokken nooit krijgen, dat onder anderen de Hoogleeraren BOERHAVE en OOSTERDYK SCHACHT, alsmede de vader, moeder en zuster van dezen laatften, ze nooit gehad hebben; hoe ftrookt dit nu met zijne ontwikkelings theorie der kinderziekte? Waren dan alle die perfonen, welke aldus van de voortreffelijke *crifis* der kinderpokken zijn verftoken ge-

wordt, dat men in de fchriften der *Arabifche* Geneesheeren deze ziekte niet verder kan nafpooren, dan tot het gemelde beleg van de toenmalige hoofdftad van *Egypte*.

geweest, zwakker en krachteloozer van gestel, dan andere menschen? Was onder anderen OOSTERDYK SCHACHT niet een mensch van een zeer hecht en sterk gestel, die over de tachtig jaren oud geworden is, en alle zijne zielsvermogens tot zijn uiterste behield, zoo dat wij *annotationes* gezien hebben, door hem slechts drie dagen voor zijn dood eigenhandig geschreven? Leert niet de ervaring, dat bij menschen, die in derzelver jeugd geene kinderpokken krijgen, de ontwikkeling er volstrekt niets mede lijdt, doch dat zoodanige, in eenen vergevorderden leeftijd de kinderziekte krijgende, er doorgaans des te erger aan zijn, en de uitkomst veelal dodelijk is? Eenige jaren geleden heb ik in mijne praktijk eene vrouw aan *variolae sanguineæ* verloren, in den ouderdom van 70 jaren, welke in hare jeugd dikwerf aan de kinderziekte laborerende kinderen, tot hare familie behoorende, had opgepast, zonder ooit te voren besmet te zijn geworden. — Zijn zoodanige volkeren, tot welke nog ten huidigen dage deze geesel van het menschdom nog niet is doorgedrongen, van eene meer gebrekkige gezondheid, en van een zwakker ligchaams-gestel, dan wij *Europeanen*, die sedert ruim zes eeuwen zoo vele millioenen slachtoffers als een gevolg dezer weldadige *crisis* hebben zien ten grave dalen?

Daar deze bijgebragte voorbeelden meer dan genoegzaam zijn, om het Publiek de zuivere redenering te doen kennen van Doctor CAPADOSE, welke intusschen bladzijde 98, zeer nederig en bescheiden verzekert, *logica*, die eene juistheid in het denk-

ver-

vermogen onderftelt, vruchteloos in de fchriften der *vaccinatores* gezocht te hebben, (1), zoo achten wij alle verdere wederlegging hier overbodig. Na dus den jeugdigen fchrijver den welmeenenden raad gegeven te hebben, om, wanneer hem in het vervolg weder de lust bekruipen mogt, om *paradoxe* ftellingen te willen verdedigen, zich zelven te wantrouwen, en alvorens zijn gefchrijf ter drukperfe over te geven, hetzelve aan een vertrouwd vriend van rijpere jaren en meerdere ervaring te laten lezen, ten einde hierdoor voor te komen, dat hij het groote Publiek zulk eene wartaal opdisfche, en zich zelven met fpot en oneer overlade, zullen wij deze onze wederlegging met de woorden van den grooten RICHTER eindigen, waaruit het den Lezer tevens blijken zal, dat dit ellendig denkbeeld des fchrijvers, om namelijk de kinderpokken als eene ontwikkelingsziekte te befchouwen, niet nieuw is, hem dus niet *origineel* toekomt, en dat hij hier geftreden heeft in geleende, en in geene eigene wapenrusting. „ *Die* „ *Blättern für eine entwickelungskrankheit des kind-* „ *lichen Alters, wie etwa das zahnungsgefchäft,* „ *zu halten, wodurch der* Organismus *aus einer nie-* „ *deren zu einer höhcren* metamorphofe *und ftufe* „ *der Vollkommenheit geführt wird, fie daher als* „ *noth-*

(1) Daar nu volgens hem, bladzijde 67, de geheele Geneeskundige wereld *de Vaccine* finds vele jaren met een onbepaald vertrouwen aankleeft, moet hieruit noodwendig volgen, dat bij geen Geneeskundigen fchrijver, except Doctor CAPADOSE, zuivere *logica* te vinden is. Welk een toppunt van onbefchaamdheid en onbetamelijke eigenliefde!!!

„ *nothwendig, und gewissermassen selbst heilsam zu* „ *betrachten, gehört zu den abentheuerlichen Hypo-* „ *thesen der neueren zeit.*" (1).

Ten zesde: De dierlijke vergiften, vooral die uit eene ziekelijke afscheiding voortspruiten, zijn de ergste vergiften; er zijn door CHAUSSIER, (2) kwaadaardige puisten bij het grazende vee, en door Doctor HERBST (3) eene zekere zwarte pok beschreven, uitwendig eenigermate naar de koepok gelijkende, waarvan de gevolgen gevaarlijk, ja soms dodelijk zijn; na de *Vaccinatie* wordt er, wel is waar, zegt de Doctor, geen beangstigend verschijnsel waargenomen, doch het is eene niet ongewone eigenschap van de dierlijke vergiften, eene geheime werking uit te oefenen, zoo dat geen enkel ziekte-verschijnsel doet vermoeden, dat het gift steeds blijft voortwerken, om éénmaal de gezondheid en het leven aan te tasten en te ondermijnen; men denke slechts aan het *Venus*-gift, of aan het speeksel-gift eens dollen honds, dat somtijds verscheidene jaren, ja zelfs naar ROUGEMONT tot 40 jaren toe, in het ligchaam kan verholen blijven, zonder dat zich in dien tusschentijd eenig verschijnsel openbaart." — Wij houden dit voor een der listigste en kwaadaardigste aanmerkingen des schrijvers tegen de *Vaccine*, blijkbaar geschikt, om hierdoor zooveel mo-

---

(1) *l. l. Bandes*, II. *f.* 277.

(2) *Methode de traiter les morsures des animaux enragés*, *Lyon* 1785.

(3) HUFELAND, *journal der praktischen Heilkunde*, *VI. Stuck*, *Dec.* 1822, *IV. art. s.* 95 *und f.*

mogelijk aan minverlichten en zwakken eene zekere vrees voor de *Vaccine* in te boezemen, als of er welligt kwaad voor leven en gezondheid in de toekomst onder fchuilen konde. Wij zullen dan, om zelfs allen fchijn van vrees te verbannen, ons de moeite getroosten, des fchrijvers ftelling aan de gezonde rede en ervaring naauwkeurig te toetfen, en hare nietigheid aantoonen. Dat de dierlijke vergiften, welke aan eene ziekelijke affcheiding derzelver aanwezen verfchuldigd zijn, niet erger of kwaadaardiger zijn dan de zoodanige, welke in den gezonden ftaat voorkomen, hebben wij reeds boven met het voorbeeld van den beet eener vergiftige flang aangetoond; voorts had de fchrijver zich zelven de moeite kunnen befparen, van met zooveel omhaal van woorden de kwaadaardige puisten, door DE CHAUSSIER bij het grazende vee, en de zwarte pok, door Doctor HERBST waargenomen, zoo breedfprakig te befchrijven, uit hoofde dezelve in het begin eenigzins naar den koepok gelijken, daar hij toch zelf verpligt is te erkennen, dat noch de kwaadaardige puisten van het grazende rundvee, noch de zwarte pok, doorlopende dezelfde verfchijnfelen vertoonen, als de *Vaccine*, en er dus uit de in het begin der ziekte tusfchen dezelve plaats hebbende fchijnbare overeenkomst ook niets ten nadeele der *Vaccine* kan worden afgeleid; voor 20 of 25 jaren, toen men de werking der *Vaccine* op het menfchelijk ligchaam nog niet, immers nog niet algemeen kende, had dit een ten minfte *plausibel* argument voor den fchrijver kunnen opleveren, doch thans, nadat eene millioenen malen herhaalde ervaring

gedurende meer dan het vierde eener eeuw het tegendeel bewezen heeft, is het een overtollig en nutteloos werk, en alleen ſtrekkende ten betoog, dat het hoogst waarſchijnlijk zeer gevaarlijk zoude zijn, met ſtof, of van de kwaadaardige puisten, of van de zwarte pok inteënten, iets, hetgeen wel aan geen *Vaccinator* ooit in de gedachten zal komen om te beproeven. — Insgelijks is des ſchrijvers vrees voor de gevolgen der *Vaccine* in de toekomst ijdel en herſenſchimmig, en de door CAPADOSE ter ſtaving zijner ſtelling bijgebragte voorbeelden zijn nul en van geene waarde. Immers openbaart zich de *primitive* werking van het *Venus*-gift doorgaans binnen weinige dagen; en zes weken is het langſte tijdſtip, hetwelk wij, offchoon zeer zelden, echter ſoms hebben waargenomen, en GIRTANNER heeft zeer juist aangetoond, dat de door den goeden ROZEN VAN ROZENSTEIN en anderen beſchrevene gevallen, waar de beſmetting zich eerst 20, ja zelfs 30 jaren na de aanſteking openbaarde, geneeskundige ſprookjes zijn, welke bij den denkenden arts geen het minſte geloof verdienen (1); en de groote RICHTER merkt te dezen opzigte zeer juist aan: „ *Wirk-*
„ *lich verträgt es ſich nicht mit vernünftigen patho-*
„ *logiſchen Grundſätzen, dass im* Organismus *einſo*
„ *heterogener ſtoff wie das veneriſche Gift, eine lange*
„ *reihe von jahren ſchlummeren könne, ohne durch*
„ *irgend eine erſcheinung ſeine Gegenwart zu offen-*
„ *baren.*" (2). Voorts beroept zich Doctor CAPA-

DO-

(1) *Abhandlung uber die Veneriſche krankheit.* 1 *theil ſ.* 299 *und seqq. Göttingen*, 1788.

(2) *l. l. V. B. ſ.* 247 *und* 248.

DOSE OP ROUGEMONT, dien klasſieken ſchrijver over de vreeſelijke ziekte, door den beet eens dollen honds veroorzaakt, als die zoude hebben verzekerd, dat dit gift, tot zelfs 40 jaren toe, in het ligchaam zoude kunnen verholen blijven, zonder dat zich in dien tusſchentijd eenig verſchijnſel daarvan openbaarde: wij vinden intusſchen in het achtſte deel, van het Provinciaal *Utrechtsch* Genootſchap, 's mans bekroonde verhandeling bevattende, op bladzijde 135 woordelijk het volgende: „Wanneer iemand, door eene ſcherpe „ziekte aangetast, waarin de watervrees een bijko- „mend toeval is, drie of zes maanden, ja vele jaren „te voren gebeten is, zonder in dien tusſchentijd „het minſte toeval te hebben gehad, dan laten de „mingeoefende kunstgeleerden niet na, de kwaal ge- „heel aan die ongelukkige beet toe te ſchrijven; „eene ſchuilplaats, waarachter zij voor het herſtel „des lijders niet kunnen inſtaan, en zijn zij zoo „gelukkig, dat de lijder herſtelt, dan beſluit men „er uit, een ware watervrees genezen te hebben. „Wat mij betreft, ik ben verzekerd, dat zoo me- „nigmaal de lijders geen één voorlopend teeken ter „plaatſe van den beet hebben gehad, voor dat de „watervrees zich openbaart, deze alsdan toevallig „is, of van een gebrek der verbeeldingskracht af- „hangt, en dat men de oorzaak der kwaal verkeer- „delijk toeſchrijft aan den beet, die jaren te voren „heeft plaats gehad. Volgens mijn begrip zal men „nimmer aan iemand, die de waarnemingen van „DAVID HARTLEY, CARL PETERS, NOURSE, „BOUTEILLE, BONET en meer andere ſchrijvers aan-

„ dachtig gelezen heeft, kunnen wijs maken, dat „ deze gevallen van watervrees door den beet, die „ zoo veel tijds te voren gefchied is, veroorzaakt „ zijn." — Het is dus baarblijkelijk, dat de voortreffelijke fchrijver hier juist het tegengeftelde leert, van hetgeen Doctor CAPADOSE beweert, zoo dat deze plaats al weder een nieuw en fprekend bewijs oplevert van het weinige geloof, dat men aan 's mans aanhalingen hechten kan, en hoe verre het er van af is, dat de fchrijver in deze zijne onderzoekingen door den geest der waarheid is geleid geworden. Om thans met ftilzwijgen voorbij te gaan, dat elk vergift zijne bijzondere eigenfchappen heeft, en men dus in alle gevallen nog geenszins uit de *analogie* van de werking van het ééne tot die van het andere eenig ftellig befluit zoude kunnen opmaken, zoo moeten wij daarenboven opmerken, dat het fpeekfel-gift bij den dollen honds beet in de wonde werkeloos blijft, tot tijd en wijle het zijne werking op het menfchelijk ligchaam begint uit te oefenen, waarna deszelfs rampzalige gevolgen zich onmiddellijk openbaren; bij de *Vaccine* daarentegen wordt, na het aflopen der *Vaccinatie*, nadat dus het geheele geftel door de koepokftof is aangedaan geworden, naar het getuigenis van Doctor CAPADOSE zelve, op bladzijde 117, geen beangftigend verfchijnfel waargenomen, en geen wonder, want in den ftrikten zin van het woord is de *Vaccine*, wel is waar, het product eener ziekelijke affcheiding op de uijers der koeijen, doch eigenlijk geen vergift, offchoon dit echter naar ons inzien niets ten voor- of nadeele der *Vaccine* beflist, daar de

de ondervinding leert, dat de grootfte vergiften, met gepaste voorzigtigheid in eene geringe hoeveelheid, zelfs inwendig aangewend, niet zelden de voortreffelijkfte geneesmiddelen opleveren.

Ten opzigte van de waarlijk herfenfchimmige vrees des fchrijvers voor de kwade gevolgen der *Vaccine* in de toekomst, merken wij voorts aan, dat wij de Geneeskundige verhalen van dierlijke vergiften, welke eene reeks van jaren in het menfchelijk ligchaam zouden zijn verholen gebleven, zonder dat zich in dien tusfchentijd eenig verfchijnfel zoude hebben geopenbaard, voor zoo vele fprookjes houden, waarvan er bij nader onderzoek welligt geen enkel den toets der waarheid zoude kunnen doorftaan; doch genomen, wij lieten derzelver echtheid gelden, dan nog zouden dezelven altoos moeten befchouwd worden als zoo vele uitzonderingen op den algemeenen regel, want gewoonlijk werken de vergiften vrij fpoedig, en bij gevolg zouden er onder de millioenen der federt vijf en twintig jaren gevaccineerde perfonen, zekerlijk reeds vele duizende voorbeelden van vergiftiging door de koepokftof voorhanden moeten zijn, indien de koepok in der daad zulke nadeelige uitwerkfelen op het menfchelijk ligchaam uitoefende; doch de fchrijver is buiten ftaat, ons zelfs een enkele daadzaak ter ftaving zijner meening daaromtrent te leveren, en vindt zich zelve genoopt te erkennen, op bladzijde 117, dat zijne geheele ftelling, dat namelijk de *Vaccine* de werkzaamheid van het zenuwgeftel, in het algemeen, en de ontwikkeling der teeldeelen, en van alle die organen, welke meer tot het uitwendig le-

ven behoren, en den werkkring des mans vormen, zoude vervroegen en vermeerderen, terwijl zij daarentegen de ontwikkeling der voedings-organen belemmeren en verſtoren zoude, eene loutere beſpiegeling is, en welke, wij durven er dit uit eigene ervaring gerustelijk bijvoegen, door de dagelijkſche ondervinding volkomen wederlegd wordt. Sedert ruim 23 jaren hebben wij eenige honderde kinderen gevaccineerd, en onder meer dan zestien honderd gevaccineerden is ons geen één enkel voorbeeld voorgekomen, waarbij wij ten gevolge der *Vaccine*, de werkzaamheid van het zenuw-geſtel in het algemeen, en de ontwikkeling der teeldeelen in het bijzonder, vermeerderd en vervroegd, en die der voedings-organen daarentegen belemmerd en verſtoord bevonden hebben; immers, dat de *Vaccine* niet werkt door de *energie* des levens, bij het kind zoo noodzakelijk, uit te doven en aldus bloei en kracht te ondermijnen, kunnen wij Doctor CAPADOSE proefondervindelijk bewijzen met een aantal van door ons gevaccineerden, die thans reeds de manbare jaren bereikt hebbende, zich in den vollen bloei en kracht huns levens bevinden, en in alle opzigten de ondubbelzinnigſte bewijzen opleveren, van naar ligchaam en ziel volkomen ontwikkeld te zijn. Wij willen gaarne uit liefde tot onze naasten gelooven, dat onze jonge kunstgenoot ter goeder trouw dwaalt, en deze beſtrijding niet met een kwaad opzet en tegen beter weten geſchreven heeft, doch kunnen echter niet afzijn, onze verwondering openlijk te betuigen, dat het krachtvolle leven van zoo ve-

vele duizende gevaccineerde jonge mannen en vrouwen niet in ftaat geweest is, den in dezen geheel verblinden Doctor van zijne dwaling te overtuigen.

Ten zevende: Wat eindelijk het laatfte, door CAPADOSE geopperd bewijs betreft, van de hechtheid der oude lieden, en van de minderheid in kracht en duur van het tegenwoordig geflacht, vooral ten aanzien van de mindere ftevigheid van het beenig maakfel, hieromtrent moeten wij den fchrijver onder het oog brengen, dat men van deze oude lieden, die juist uit hoofde van hunne hechtheid en fterkte zoo oud geworden zijn, en dus als de *élites* van hunnen tijd, moeten befchouwd worden, geen algemeen gevolg kan afleiden nopens de in het algemeen plaats hebbende minderheid in kracht en duur van het tegenwoordig geflacht, ten aanzien van de mindere ftevigheid van het beenig maakfel, welke wij overigens in het algemeen niet ontkennen, doch die wij geenszins aan de *Vaccine*, maar aan de federt het jaar 1795 in dit Rijk zoo algemeen verfpreide *lues venerea*, alsmede aan de ongelukkig fteeds toenemende weelde en derzelver rampzalige gevolgen, toefchrijven; daar in die echt-Vaderlandfche geflachten, bij welke, niettegenftaande de algemeene befmetting, zedigheid, matigheid en deugd den boventoon zijn blijven houden, als ook in de kleine fteden en ten platten lande, waar de Vaderlandfche zeden over het algemeen nog minder bedorven zijn, hun gevaccineerd kroost ook een fterker ligchaams-geftel heeft, en in het bijzonder een meer ftevig beenig maakfel bezit, ja door de krachtvolle ontwikkeling zijner ligchaams-

chaams- en geest - vermogens alle gegronde hoop geeft, dat deze gevaccineerden, of ten minste sommige onder hen, ook éénmaal onder de *élites* van onzen leeftijd zullen worden gerangschikt. — De *Vaccine* namelijk, en dit schijnt de Doctor niet te willen, immers niet te begrijpen, is een onschuldig en onschadelijk middel, hetwelk, de *Vaccinatie* behoorlijk en regelmatig gewerkt hebbende, de vatbaarheid van des menschen ligchaam voor de kinderziekte weg neemt; doch hierbij bepaalt zich deszelfs werking, want overigens is de *Vaccine* voor de gezondheid noch voor- noch nadeelig; derzelver uitwerkselen bepalen zich blootelijk tot de voorbehoeding der kinderziekte, en dienen geenszins, zoo als sommige ten onregte beweerd hebben, ter genezing van andere ziekten. Men heeft hier en daar kort na de *Vaccine* onderscheidene ziekten zien wijken; men heeft daarentegen na de koepok - inënting andere ziekten, vooral van eenen *scrophuleusen* aard, zich zien ontwikkelen; doch wanneer men zich niet door den uiterlijken schijn laat verblinden, maar de zaak nader met de vereischte naauwkeurigheid onderzoekt, het toevallige van het wezenlijke weet te schiften, het *post hoc ergo propter hoc* niet laat gelden, en nimmer uit voorafgaande oorzaken tot de uitwerkselen besluit, ten zij er een noodzakelijk verband tusschen beide besta, zoo zal men spoedig ontwaren, dat beide het verdrijven en ontstaan der verschillende ziekten in geen het minste oorzakelijk verband met de *Vaccine* staan, en dat de *Vaccine* in de onderhavige gevallen ten opzigte der andere ziekten noch voor-

noch

noch nadeelig gewerkt heeft. Overigens durven wij Doctor CAPADOSE ter zijner gerusftelling verzekeren, van in ruim 23 jaren nog nimmer na den geregelden afloop der koepok-inënting eenige belangrijke ongefteldheid te hebben waargenomen; dan bij enkele voorwerpen eene bijna over het geheele ligchaam plaats grijpende algemeene uitbotting van lastige puisten, en offchoon wij van dezen huid-uitflag nooit voor de algemeene gezondheid nadeelige gevolgen ontwaard hebben, zoo zijn echter deze puisten foms vrij hardnekkig, en kunnen van langen duur zijn; waarom wij federt jaren de vaste gewoonte hebben aangenomen, om aan alle de door ons gevaccineerden, na den geregelden afloop der koepok-inënting, gedurende eenige dagen poedertjes toe te dienen uit *muriat. Hydrog Oxydulat, fulph. Oxyd. ftrib. Hydrog. Oxyd. Zinci en faacharum lactis* beftaande; en federt wij hier van gebruik maken, zijn geene van de door ons gevaccineerden door dezen huiduitflag aangetast geworden.

Daar wij dus vermeenen alle de door den fchrijver bijgebragte bewijzen volkomen ontzenuwd, en derzelver nietigheid en ongerijmdheid middagklaar aangetoond te hebben, zoo zullen wij deze onze Geneeskundige wederlegging, (want hier eindigt de Doctor zijn Geneeskundig onderzoek,) met de volgende woorden van den onfterfelijken RICHTER, welke wij ten volle beamen, befluiten: „ *Die vortheile* „ *der kuhpockenimpfung vor der Impfüng der ge-* „ *wöhnlichen kinderblättern find einleuchtend, daher* „ *ist ihre weitläuftige Aufeinanderfetzung nicht*

„ *nöthig.*

„ *nöthig. Die ächten kuhpocken ſind wenigstens „ ein eben ſo ſicheres Vorbeugungs-mittel, wie die „ wahre Blätterneinimpfung, ſind ſelbst bei den „ ſchwächlichsten und jüngsten kindern ohne alle „ gefahr, und bedeutende krankheits-erſcheinungen, „ können daher zu jeder zeit eingeimpft werden, und „ bedürfen kaum eines ärztlichen Verfahrens, höch- „ tens einiger Vorsicht in der Diät, haben niemals „ die üblen Folgen der menſchen blättern veranſtaltet, „ namentlich niemals durch Narben, ſind nicht leicht „ ansteckend, verbreiten daher keine Epidemien, „ erregen in der regel nur einen örtlichen Ausschlag, „ und erfolgt ja ein allgemeiner, ſo ist dieſer niemals „ ſo häufig beſchwerlich und ſchmerzhaft, wie bei „ den wahren Blättern; endlich kann man dadurch die „ menſchen-blättern vielleicht gänzlich ausrotten.*" (1).

---

(1) *l. l. II. B. ſ.* 358 *und* 359.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de wijze, waarop zich de ontdekking en verdere verſpreiding *der Vaccine heeft voorgedaan.*

Indien dit werk uit de menſchen is, zoo zal het gebroken worden, maar indien het uit God is, zoo kunt gij dat niet breken. HAND. VI: 37 en 38.

Wij vermeenden in de 35 bladzijden, welke dit tweede Hoofdſtuk bevat, eene *historia litteraria et critica* der *Vaccine*, of eene geſchiedkundige ontwikkeling van de ontdekking der koepok en harer lotgevallen, bij hare invoering in de verſchillende Landen van *Europa* en verdere Werelddeelen tot op heden, te zullen aantreffen, doch vonden ons in deze onze billijke verwachting deerlijk teleurgeſteld; neen, de ſchrijver verkiest liever, zijne beſtrijding der *Vaccine* in verband te brengen met de bezwaren tegen den geest der eeuw van zijn vriend den Heer DA COSTA, en geen wonder, want beide deze werkjes zijn uitvloeiſels van, en ontſpruiten uit de gemeenſchappelijke *Bilderdijkſche* bron; CAPADOSE legt het *Bilderdijkſche* denkbeeld, dat de eeuw, die wij beleven, een zamen-

menweeffel is van boosheid en ongodsdienſtigheid, ten grondſlag van zijn betoog, en beweert hieruit reeds *a priori*, dat derhalve ook de *Vaccine*, als zijnde eene vrucht dezer eeuw, ſtrijdig moet zijn met de zedelijkheid en Godsdienſtigheid. De hoofdkarakters der *Vaccine* zijn naar den ſchrijver, vooreerst, ſnelle voortgang, of liever doordrijving; belofte van grooter reſultaten, niet alleen, dan zij bij ondervinding opgeleverd heeft, maar dan zij immer in ſtaat is op te leveren; en eindelijk, onwettige middelen ter algemeenmaking der *Vaccine*, en hieruit nu trekt de ſchrijver volgens zijne zuivere *logica* het beſluit, dat de *Vaccine* geenszins een geſchenk van den Almagtigen, maar eene vrucht van den Boozen is.

Daar intusſchen dit Hoofdſtuk niet zoo zeer Geneeskundige ſtellingen bevat, maar voornamelijk opgevuld is met berispingen, beleedigende uitvallen, ja ſchenden en lasteren der Geneeskundigen van dezen tijd, en van de onvergeeflijke onvoorzigtigheid, waaraan zij zich bij de verſpreiding der *Vaccine* hebben ſchuldig gemaakt, als ook met kwaadſpreken, ja vervloeken van den vinder der *Vaccine*, den onvergetelijken JENNER, en met eene grove beleediging aan zijne ſtads- en kunstgenooten, bij het vermelden van de te *Amſterdam* in het verleden jaar plaats gehad hebbende vereering der gedachtenis van den grooten JENNER eindigt, zoo kan ook onze wederlegging kort en bondig zijn; wij zullen ons dus hier bepalen tot het duidelijk betoog der ongegrondheid, ja der ongerijmdheid van de door den ſchrijver ter ſtaving zijner meening bijgebragte daadzaken.

Voor-

Vooreerst: Dat de voortgang der *Vaccine* zoo verbazend fnel geweest is, en dezelve zich fpoedig over alle werelddeelen verfpreid heeft, zoude den fchrijver zekerlijk niet bevreemd hebben, indien hij had gelieven op te merken, dat de *Vaccine* niet gelijk te ftellen is met die voorbrengfels van het menfchelijk vernuft, die te voren uitgedacht, en hierna beproefd, een ftreng onpartijdig onderzoek verdienen, te weten, of zij werkelijk het vermogen heeft om die ftemming aan het geftel mede te deelen, welke hetzelve in vervolg voor de kinderziekte onvatbaar maakt, maar dat zij zich zelve als eene waarheid, op de ondervinding rustende, van den eerften aanvang heeft doen kennen; dat JENNER mogelijk duizend- en meermalen van de landlieden te *Glochestershire* gehoord had, „ die koebladders gehad heeft, „ krijgt geen pokken," eer hij op de gedachte gekomen is, dit te onderzoeken, en dat hij meer dan twintig jaren bezig geweest is, om proeven met de *Vaccine* te nemen, alvorens hij zijne uitvinding aan de wereld heeft bekend gemaakt. Daar dus hier de ondervinding is voorafgegaan, en de rede achteraan gekomen, zoo moest dan ook natuurlijk de *Vaccine* over de geheele wereld fpoedig verbazende voortgangen maken; te meer, daar hare voortreffelijke uitwerkfelen, de uitroeijing namelijk van de vatbaarheid voor de kinderziekte, door geene noemenswaardige blijken van iets tegengeftelds worden opgewogen, want zij veroorzaakt flechts eene ligte, voorbijgaande ongefteldheid, terwijl zij diegenen, welke de *Vaccine* in hare kenmerkende en eigendom-

 me-

melijke echtheid hebben doorgeftaan, voor altoos waarborgt tegen eene pest onder het menfchelijk geflacht, *variolæ* of kinderpokjes geheten, welke, federt zij in de twaalfde eeuw door de kruisvaarders naar *Europa* is overgebragt, zoo velen onzer natuurgenooten vergiftigd heeft; en hoe vele flagtoffers nog in de verlopene eeuw door dezen geefel van het menfchelijk geflacht weggerukt zijn, daarvan ftrekke onder anderen het navolgende verfchrikkelijk tafereel ten bewijze. — Het koude *Ysland* werd in het jaar 1717 door eene flachting van 20,000 menfchen, veroorzaakt door de kinderziekte, bijna geheel ontvolkt. Het *Chinefche Tartarije* werd in het jaar 1723 zoodanig door de kinderziekte geteisterd, dat de Keizer zijne lijfartfen naar *Tartarije* zond, om de inënting in werking te brengen, en dat de woefte *Tugufen* zoo beducht geworden zijn voor de ijsfelijke uitwerkfelen dezer ziekte, dat zoodra men er bij iemand hunner natie de teekenen van befpeurt, men hem in eene aparte hut brengt, eenige levensmiddelen geeft, en wijders aan zijn lot overlaat. De kleederen van een geftorven poklijder roeiden op de *Hebridifche* Eilanden de bevolking zoodanig uit, dat er niet meer dan 26 kinderen overbleven. Bekend is de daadzaak, dat in de vorige eeuw door een weinig befmet linnen bijna de geheele Kolonie aan de Kaap de Goede Hoop verwoest is. Voor ettelijke jaren veroorzaakten de kinderpokken onder de *Eskimojos* op de kust van *Labrador* zulk eene flachting, dat dezelve alle de niet befmette *Indianen* gedurende den tijd van drie jaren uit hun Land verdreef, en

zij

zij bij hunne terugkomst in hun zoo ſchaars bewoond oord 500 geraamten als ſlachtoffers dezer ziekte vonden. Vóór de *Vaccinatie* verloor *Zweden* hierdoor, door elkanderen genomen, jaarlijks bijna $\frac{1}{10}$ zijner bewoneren; *Frankrijk* van 30,000 tot 64,000 menſchen, (1) en volgens een overſlag over meer dan 100 jaren genomen, ſterven er in de *Britſche* Rijken jaarlijks omtrent 50,000 kinderen aan de kinderpokken (2). Om kort te gaan, vóór de *Vaccinatie* berekende men, dat *Europa* jaarlijks 400,000, en alle werelddeelen te zamen 800,000 menſchen aan de kinderpest verloren, hetgeen dus in eene eeuw het verbazend getal van 80,000,000 menſchen oplevert. - Ook in ons Vaderland, offchoon er ſedert de invoering der *Vaccine* thans, wel is waar, geene ſterflijsten meer worden aangetroffen, waarop, gelijk weleer, duizende ſlachtoffers van de kinderziekte zijn aangeteekend, kan echter nog heden deze ziekte zoo hevig woeden, dat er onder de beste behandeling nog een aanzienlijk getal van poklijders aan dezelve ſterft; zoo zijn er onder anderen te *Amſterdam* in het verſchrikkelijk moordjaar der kinderpokken in 1800, een jaar vóór de invoering der koepok-inënting aldaar, alleenlijk bij de Christenen *achttiën honderd en*

(1) Zie de redenering van wijlen mijn geachten vriend, den beroemden Rotterdamſchen Geneesheer DAVIDS, in de *Verhandelingen van het Rotterdamsch Genootſchap ter bevordering van de koepok-inënting*, bl. 34 en 35.

(2) *See* COAKLEY-LETSON, *expositions on the inoculation of the small-pox and of the cow-pox sec. edition, London*, 1806, *in the preface.*

en twee perſonen door de kinderpest weggeraapt, (1) in 1822 over de 700, en 1823 ruim 900 ſlachtoffers aldaar ten grave gedaald (2). Te *Rotterdam* zijn er in 1807, 500 aan de kinderpokken overleden; en van den eerſten Julij 1817 tot op den dertigſten Junij 1818, en dus in een rond jaar 485 (3). Te *'s Gravenhage* zijn in de jaren 1820 en 1821 binnen het tijdſtip van een groot jaar naar de ſterflijsten 335 onder het geweld dezer ziekte bezweken. Daar intusſchen alle deze ongevaccineerden waren, en er van de gevaccineerden geen een enkel voorwerp geſtorven is, en men dus geen meer ſprekend bewijs van het voorbehoedend vermogen der *Vaccine* tegen de kinderziekte verlangen kan, is het derhalve wel te verwonderen, dat alle kundige, voorzigtige en godsdienſtige Artſen van dit onwaardeerbaar geſchenk der Goddelijke Voorzienigheid in het algemeen gretig en dankbaar gebruik maakten, en ofſchoon zij voor zich niets dan nadeel van het uitroeijen der kinderziekte konden verwachten, echter — gezegend zij hun menschlievende ijver te dezen opzigte! — hunne bijzondere belangen volgaarne aan het algemeen welzijn opofferden? *In het algemeen*, zeggen wij, want de *Vaccine* had in het begin met vele tegenſtanders te worſtelen. MOSELY en ROWLY beſtreden dezelve in *Engeland*, VAUMES, CHAPON, MOULET, GOËTZ, LE MAIRE en TERNANTE in *Frankrijk*, terwijl deze kunstbewerking

(1) VAN DER BREGGE, *l. l.* bladz. 15.

(2) *l. l.* bladz. 35.

(3) GYSBERTI HODENPYL, *l. l.* bladz. 3 en 4.

king in ons Land door LE FRANCK VAN BERKHEY, DOORNIK en MORAAZ, en in het naburig *Duitschland* onder anderen door wijlen den beroemden MARKUS HERZ aangevallen werd. Doch zoodanig zijn de in het oogloopende voordeelen der *Vaccine*, dat de ervaring, de beste leermeesteresſe in het ondermaanſche, ſpoedig alle hunne tegenwerpingen volkomen oploste, en zelfs ſommige harer voormalige tegenſtanders in *Vaccinatores* hervormde; zoo verklaarde onder anderen de benoemde HERTZ kort voor zijnen dood, dat hij geen tegenſtander der *Vaccine* was, en indien hij kinderen had, hij dezelve waarſchijnlijk zoude laten vaccineren. (1). Geen wonder derhalve, dat de *Vaccine* als een welkome gast zeer gunſtig ontvangen werd, niet ſlechts bij alle beſchaafde *Europeſche* volkeren, maar ook bij onbeſchaafde natiën in de andere Werelddeelen, en dat alleen in het Eiland *Ceilon* in den jare 1803 meer dan 21,000 perſonen gevaccineerd wierden (2); dat de koepokken zelfs godsdienſtige vooroordeelen overwonnen, en de *Indiſche Brachmannen* en *Hindoos*, in ſpijt der bij hen heilig gehouden wordende koe, hunne kinderen lieten vaccineren, en dat ook de anders voor nieuwe ontdekkingen zoo onverſchillige *Muzelman* niet aarzelde, om zijn kroost aan deze kunstbewerking te onderwerpen, en de *Dei* van *Algiers zelf allerdringendst verzocht*, deze kunstbewerking in zijne Staten in te

(1) HORN, *Archif VIII. B. 1. St. Berlin*, 1809, §. 194.

(2) J. JENNER, *a continuation of facts to the Variolæ Vaccinae or cow-pox*, *Londen* 1804, *pag.* 2.

te voeren. (1). Ja dat, volgens Doctor CAPADOSE zelve, wiens getuigenis in dit opzigt zekerlijk niet verdacht zijn kan, in *Amerika* de *Indianen* honderde mijlen verre uit de diepte der bosſchen zich naar de ſteden kwamen wenden, om van haar koepokſtof af te ſmeken, ten einde hunne landſtreken voor de woede der kinderziekte te beveiligen. (2).

Geen wonder eindelijk, dat de Hoogleeraar VAN DER BREGGE, uit overweging van alle deze daadzaken, waarop het gebouw der *Vaccine* als op een ſteenrots gegrond is, deze beſtrijding van Doctor CAPADOSE op zijn zachtst genomen *nutteloos*, *overtollig* en *herſenſchimmig* noemt (3), daar er in deze geheele beſtrijding geen enkel nieuw *argument* wordt aangetroffen, en het altemaal dezelfde denkbeelden en dezelfde bewijzen zijn, die door de bovenvermelde tegenſtanders reeds in het jaar 1801 en 1802 in *Frankrijk*, *Engeland*, *Duitschland* en *Holland* aan het Publiek zijn opgedischt, en, ſedert lang door de ervaring als logenachtig gewraakt, aan de verdiende vergetelheid waren overgegeven, doch thans door Doctor CAPADOSE uit hunne ſchriften ontleend, en in een *mijstiek* kleed geſtoken, wederom zijn opgewarmd. Waarlijk, wie toch, dan de verblinde Doc-

(1) DAVIDS, *l. l.* bladz. 42.

(2) *l. l.* bladz. 141.

(3) Zie deszelfs *Voorloopigen brief aan den ſchrijver van de Beſtrijding der Vaccine*, bl. 20.

Doctor, zoude de verbazende voortplanting der *Vaccine*, welke in zes jaren na derzelver bekendmaking zich reeds in de heetste en koudste, zoo wel als in de gematigde luchtstreken onzer aardbols, verspreid had, en den algemeenen ijver van ieder landaard, om dit middel meer en meer voor te planten, aan een zeker stelsel der Geneeskundigen, om de *Vaccinatie* overal *per fas et nefas* met geweld door te drijven, willen hebben toegeschreven? Een stelsel, hetwelk wel nooit dan in de hersenen van Doctor CAPADOSE zijn aanwezen gehad heeft. Wat toch kon bij mogelijkheid den *Dei* van *Algiers*, de *Brachmannen*, de *Hindoos*, de *Cingalezen op Ceilon*, en de woeste *Indianen* nopen, om de verspreiding der *Vaccine* te bevorderen, door hun landaard te vaccineren? Immers niets anders, dan de wensch om hierdoor zich en de hunnen te beveiligen tegen de ijsselijke woede der kinderpest? En omdat het gevaar zoo groot, zoo algemeen, en zoo dringend was, daarom was ook de eensgezindheid en zamenwerking opdat punt zoo groot. — Wie, die eerbied koestert voor de gewijde schriften, welk Christen, die bewust is, dat de Goddelijke Voorzienigheid over alles gaat, en dat zelfs de haren onzes hoofds alle geteld zijn, erkent niet in de ontdekking en verbazend snelle verspreiding der *Vaccine*, met diepen ootmoed den vinger Gods, en voert niet in eenen Godsdienstigen ijver den schrijver te gemoet; *indien dit werk uit de menschen is, zoo zal het verbroken worden, doch indien het uit God is, zoo kunt gij dat niet breken, opdat gij misschien niet moogt be-*

 von-

vonden worden tegen God te ſtrijden! Ja zelfs, al ware de uitvinder der *Vaccine*, volgens de beſchuldiging van Doctor CAPADOSE, in der daad een grove *empijrist* geweest, en die ſlechts in dezen uit beginſelen van hooghartigheid en onbetamelijke eigenliefde gehandeld had, (eene beſchuldiging intusſchen, waarvan wij ſtraks de ongegrondheid en valschheid ten klaarſte zullen aantoonen) zoo zoude des niettegenſtaande zijne ontdekking echter eene allergewigſte weldaad voor de maatſchappij gebleven zijn, en dan nog zouden wij hem het antwoord, hetwelk weleer *Egyptens Groot-Visir* aan zijne broederen gaf, te gemoet voeren: *Gijlieden wel hebt het ten kwade gedacht, doch God heeft het ten goede gedacht, om een groot volk in het leven te behouden* (GEN. L: 20). Ja, de *Vaccine* is uit God, en de onſterſelijke JENNER is ſlechts een werktuig in Gods hand geweest; zij is eene der grootſte weldaden, welke de Almagtige het kwijnend menschdom ooit geſchonken heeſt. De Vader der barmhartigheid, die uit de diepſte duisternisſen het glansrijkst licht kan doen, en dikwerf doet geboren worden, had ter tuchtiging van het menschdom NAPOLEON als een geeſel in zijne hand beſtemd, door wiens bloedige oorlogen, boven en behalve alle andere onheilen, de bloem der jongelingſchap van bijna geheel *Europa* beſtendig werd weggemaaid, en het was naar 's menſchen uitzigt te vreezen, dat het menſchelijk geſlacht, immers in *Europa*, ten gevolge dier bloedige en beſtendig voortdurende oorlogen, zoo al niet geheel uitgeroeid, ten minſte aanmerkelijk zoude zijn verminderd geworden

worden; doch waar 's menſchen hulp ijdelheid is, daar is hulp bij God, de Algoede ſprak, zijn geest verlichtte het verſtand van JENNER, en de *Vaccine* was daar ter beteugeling eener pest, onder welker ſchrikkelijke woede het menſchelijk geſlacht in ons werelddeel reeds gedurende zes eeuwen gezucht had, en welke aan hetzelve meer ſlachtoffers had gekost, dan de bloedigſte oorlogen. Zoo deed de Goddelijke Vaderhand, welke men in alle bezoekingen der menſchen nimmer uit het oog behoort te verliezen, en welke doorgaans ſlaat en verbindt tevens, hier te gelijk met de kwaal een middel ter genezing geboren worden. En wat hier insgelijks onze opmerking dubbel verdient, is, dat eigenlijk genomen de koepokken en derzelver behoedend vermogen voor de kinderpokken reeds langen tijd voor JENNER in *Holſtein*, *Sleeswijk* en *Jutland* bekend waren (1), doch dat men deze waarnemingen veronachtzaamde, omdat het door de Goddelijke Voorzienigheid beſtemd tijdſtip tot het algemeen in werking brengen der *Vaccine* nog niet vervuld was, en dat niet *Frankrijk*, noch eenig ander Land, middellijk of onmiddelijk aan den invloed van den geweldenaar onderworpen, maar *Grootbrittanje*, het Land, door de Goddelijke Voorzienigheid beſtemd, om als een werktuig ter vrijmaking van *Europa* te worden gebezigd, de wieg en bakermat was der *Vaccine*. Aldus gebruikt de Goddelijke wijsheid vaak kleine, ſchijnbaar nie-

(1) C. W. CONSBRUCH, *klinisches taschenbuch, erster theil ſ.* 464—472.

nietige of weinig beteekenende middelen, ter daarſtelling van de grootſte doeleinden. In der daad, welk Christen voelt zich bij de beſchouwing hiervan, in verbazing weggezonken, niet genoopt om uit te roepen: *God is groot, en wij begrijpen hem niet!* (JOB. XXXVI: 26) en de woorden van den heiligen PAULUS de zijne te maken: *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennisſe Gods, hoe ondoorgrondelijk zijn uwe oordeelen, hoe onnaſpeurlijk uwe wegen!* (ROM. XI: 33).

Ten tweede: Met opzigt tot het tweede punt, dat namelijk de *Vaccine* grooter reſultaten beloofd heeft, dan zij bij ondervinding niet alleen heeft opgeleverd, maar immer in ſtaat is op te leveren, zoo moeten wij onze verwondering betuigen, dat zulk een argument ooit uit de pen van iemand, die eenigzins gezonde herſenen heeft, gevloeid is: immers hebben wij boven bewezen, dat de gevaccineerden bij elke *epidemie* der kinderpokken proefondervindelijk het voorbehoedend vermogen der koepokken geſtaafd, en dus derzelver waarde verhoogd hebben; dat nu des niet te min de kinderpokken nog niet opgehouden hebben, niet alleen *ſporadisch*, maar zelfs *epidemisch* te woeden, bewijst zekerlijk niets tegen de *Vaccine*, daar men toch niet zal willen vergen, dat de *Vaccine* als door een tooverſlag ook de ongevaccineerden voor de woede der kinderpokken beveilige, maar getuigt alleen van de laauwe onverſchilligheid, en ingewortelde vooroordeelen van een dom gemeen tegen deze onſchuldige en in de ge-

gevolgen zoo heilzame kunstbewerking, en bevestigt onwederſprekelijk, met hoeveel regt en billijkheid de *Vaccinatores* de medewerking van de Gouvernementen verlangd hebben, om eene algemeene inënting met koepokſtof door de Wet te bevelen, ten einde éénmaal de volkomen uitroeijing der kinderpokken door de *Vaccine* plaats grijpe, en aldus de hooge bedoeling, waarmede de Goddelijke Almagt ons dat onwaardeerbaar kleinood geſchonken heeft, worde verwezenlijkt. De ſchrijver geeft ons dus tegen zijn oogmerk zeer krachtige wapenen in handen, ter beſtrijding van zijn *paradox* ſtelſel, hetgeen zeker nimmer eenige kracht kan hebben, dan wanneer, nadat de algemeene *Vaccinatie* in werking gebragt zal zijn, en gedurende eenige jaren ſtiptelijk volgehouden, de kinderpokken echter nog *ſporadisch* en *epidemisch* blijven heerſchen.

Ten derde: Thans zijn de onwettige middelen, ter bereiking van het doel der *Vaccinatoren* in het werk geſteld, of de door de Overheden ingevoerde zedelijke dwang, aan de beurt. Capadose beweert, dat *prohibitive* maatregelen gebillijkt kunnen worden, maar *constringerende* nimmer. 's Mans argumenten zijn intusſchen van dien aard, dat hier waarlijk elk woord van wederlegging eene beleediging voor het groote Publiek zijn zoude. Wij zullen er aan den Lezer, ten bewijze van dit ons gezegde, een *curieus* ſtaaltje van mededeelen: „ Het zoude „ waarlijk een zonderling verſchijnſel geweest zijn, in- „ dien op gezag van een of ander Genootſchap van

Ge-

„ Geneeskundigen, de Overheden en Magthebben-
„ den hadden gedecreteerd, dat men ieder burger be-
„ val, in den winter wekelijks *kina* te gebruiken, en
„ zich in den zomer maandelijks eenige oncen bloed
„ te laten aftappen, op poene van als ongehoorzaam
„ aan 's Lands autoriteiten met gevangenis geftraft
„ te worden. Ieder ziet het befpottelijke hiervan in;
„ maar zoo men ieder burger ernftig vermaande,
„ zich aan die bepalingen ftiptelijk te houden, wilde
„ hij de voorregten genieten, welke aan ieder ge-
„ hoorzaam ingezeten gefchonken worden, zoude
„ het dan wel minder onbillijk zijn?" (1). Welk eene zuivere *logica*, welk eene juistheid in het denkvermogen van onzen fchrijver, die de voorbehoeding der kinderpokken door de koepokken, welker verzuim alleen in de ftad, waarin de fchrijver woont, in de jaren 1822 en 1824, het leven gekost heeft aan 1600 kinderen of perfonen, welke allen men intusfchen door de koepokinënting had kunnen behouden, en welker leven voor den Staat te bewaren, het edel doel van den door onzen Monarch ingevoerden zedelijken dwang is, hier wil vergelijken met eenen allezins befpottelijken maatregel, die nimmer dan in het ontftelde brein van Doctor CAPADOSE zoude kunnen opkomen, en buiten kijf voor de maatfchappij de allerverderfelijkfte gevolgen zoude na zich flepen! Is het mogelijk, dat de verblinde Doctor niet inziet, dat hij door foortgelijke redekavelin-

(1) *l. l.* bl. 155 en 156.

lingen niet de *Vaccine* en de *Vaccinatores*, maar zich zelve, niet flechts in de oogen zijner kunstgenooten, maar ook in die van het groote Publiek befpottelijk maakt, dewijl hij hierdoor klaar en duidelijk aan den dag legt, dat de verdediging zijner *paradoxe*, tegen de ervaring ftrijdende grilligheden hem nader aan het hart ligt, dan de gezondheid en het leven zijner natuurgenooten? dat hij wijders het Gouvernement grovelijk beleedigt en zich zelve voor den regter verantwoordelijk ftelt, met door deze zoo ongerijmde vergelijkingen, de door zijne Majesteit den Koning te dezen opzigte zoo wijsfelijk vastgeftelde Geneeskundige verordeningen in een befpottelijk daglicht te hebben willen plaatfen? Wij zullen dus liever, dan ons met des fchrijvers onzin verder bezig te houden, de groote vraag hier te berde brengen, of namelijk het Gouvernement, in het algemeen, het regt heeft, om in dringende gevallen *constringerende* maatregelen te nemen? en wij aarzelen niet deze vraag beflisfend met *ja* te beantwoorden, daar het toch, alle omftandigheden behoorlijk gewikt en gewogen zijnde, uit den aard der zaak voortvloeit: immers is het de grondflag van alle maatfchappelijke ftelfels, dat de maatfchappij aan ieder lid wel het vrij en ongeftoord genot zijner perfonele regten waarborgt, doch dat geen lid eenige regten kan uitoefenen of reclameren, welke aan het maatfchappelijk belang in het algemeen tot nadeel zouden ftrekken: *Salus Populi fuprema lex esto!* Hierop fteunen alle de door het Gouvernement gebezigde maatregelen ter voorkoming van gele koorts,

en

en andere befmettelijke ziekten onder menfchen en beesten, hoedanige zijn Lazarets, *quarantaines*, militaire cordons, het doden van het rundvee enz. Alle deze maatregelen zijn niet alleen *prohiberende*, maar wel degelijk *constringerende*, en de treurige ervaring heeft, nog flechts weinige jaren geleden, ons in het ontzettend voorbeeld van de door gele koorts zoo deerlijk geteisterde hoofdftad van *Catalonië*, *Barcelona*, ten klaarfte bewezen, welke noodlottige gevolgen voor het algemeen het niet tijdig genoeg in werking brengen dezer *constringerende* middelen vaak hebbe. De aan de Overigheid door de Voorzienigheid toevertrouwde zorg voor het algemeen maatfchappelijk nut, en voor 's volks welzijn, wettigt deze maatregelen. Is dit nu het geval dan heeft, ook het Gouvernement onbetwistbaar de vrijheid, om van dit regt gebruik te maken, ter afwering en uitroeijing van de voor het maatfchappelijk welzijn vaak zoo noodlottige kinderpest, en het mag derhalve iemand noodzaken om te algemeenen nutte, en voor het maatfchappelijk belang, de onfchuldige kunstbewerking der *Vaccine*, in weerwil van overtuiging en geweten, of liever in weerwil van onkunde en halftarrigheid, aan zijne kinderen te laten verrigten; het Gouvernement bezit dus een welgegrond gezag, om door middel van het Stads en Armen Beftuur, deze kinderen in het verftand tot hun eigen best te noodzaken, en als het ware tegen wil en dank goed te doen. Het Hoog Bewind vermag des te meer deze magt uitteoefenen, éénsdeels, omdat zij, die deze nuttige kunstbewerking veronachtzamen, niet

al-

alleen de misdaad begaan van zulk eene gewigtige zaak voor zich zelven en hunne kinderen te verzuimen, maar daarenboven hierdoor ook nog dikwerf voor een aantal anderen nadeelig zijn; anderdeels, omdat, gelijk Doctor CAPADOSE zelf beweert, niet tegenſtaande de invoering der *Vaccine*, echter nog de kinderpokken niet alleen *ſporadisch*, maar zelfs ſoms *epidemisch* heerſchen, en het dus blijkens de ervaring moeijelijk vallen zal, om de kindetpest uit ons Koningrijk te verdrijven en geheel uitteroeijen, zonder eene algemeene inënting, eene algemeene *Vaccinatie* door de Wet te bevelen. Volſlagene dwang is hier te Lande trouwens nog niet ingevoerd, ook koesteren wij voor ons het denkbeeld, dat zonder verpligt te zijn om tot dezen maatregel van noodzakelijkheid zijne toevlugt te moeten nemen, de edele bedoeling van ons verlicht Gouvernement, de uitroeijing namelijk der kinderpokken, nog door zachtere middelen allengs zal worden bereikt, indien men ſlechts zorgvuldig wake ter ſtipte nakoming, vooreerst, dat voortaan niemand op eenige ſchool of inſtituut, onder welke benaming ook, hetzij publiek of privaat, moge worde toegelaten, ten zij voorzien met een bewijs van een geaccrediteerd Geneesheer, dat de zoodanige of de natuurlijke kinderpokken doorgeſtaan heeft, of behoorlijk is gevaccineerd geweest; ten tweeden, dat alle kinderen, die zich in de publieke geſtichten van liefdadigheid bevinden, alsmede de kinderen van alle, die uit de publieke of bijzondere armen kasſen worden gealimenteerd, zoodra zij den ouderdom van

zes

zes weken zullen bereikt hebben, worden gevaccineerd; door welke maatregelen, mits dezelve op den duur en zonder eenige *conniventie* worden gehandhaafd, wij ons durven vleijen, dat het Gouvernement op eene zachtere wijze, offchoon zekerlijk ongelijk langzamer, hetzelfde groote doelwit bereiken zal, als door de algemeene inënting der *vaccine* bij eene wet te bevelen,

Thans gaat de schrijver over, om ons niet de *uitvinding*, maar den *uitvinder* der koepok-inënting op zijne wijze nader te leeren kennen, en besteedt niet minder dan negen bladzijden om JENNER, aan wiens asch de geheele wereld het offer van dankbaarheid zoo billijk toebrengt, te schenden en te lasteren, en als een onkundig Geneesheer, groven *empijrist*, en ruwen *materialist* te havenen en te bespotten. *Cui bono*, vragen wij in de eerste plaats, dit geschrijf? De Doctor schrijft immers tegen de uitvinding, en niet tegen den uitvinder; tegen de zaak, en niet tegen den persoon? de laatste doet immers niets tot het geschil, daar de ervaring toch leert, dat brave menschen de zaak uit een verkeerd oogpunt, en slechte menschen daarentegen die uit het ware beschouwen kunnen; te minder kwam dit hier te pas, daar JENNERS uitvinding dadelijk in handen der gansche Geneeskundige Faculteit is overgegaan; de schrijver is dus kennelijk hier geleid geworden door de zondigste hartstochten van haat en nijd jegens zijne evennaasten, welke steeds, zoo als dit door hem zelve in zijne *Bijdrage tot de bestrijding der vaccine*, bladzijde 1, teregt is aangemerkt: „ De ver-

„ waar-

„ waarloozing en afdwaling van het eigenlijk doel ten „ gevolge hebben, en eindelijk hen, die dezelve „ koesteren, te allen tijde met schande en oneer, „ ja dikwerf met den spot van anderen overladen.” Waarlijk, wie is er, die hier billijker vonnis en meer naar waarheid kan strijken, dan de Doctor hier onwetend over zich zelve heeft uitgesproken? Want om thans het lage, het onzedelijke, en vooral het onchristelijke, van iemand, die de algemeene dankerkentenis zoo dubbel verdiend heeft, nog na zijn dood te belasteren, met stilzwijgen voorbij te gaan, en slechts met een woord aan te merken, dat onze brave voorouders hiervan zoodanig een afgrijzen hadden, dat wanneer men zelfs van een openbaar goddeloos mensch na zijn dood den een of anderen slechten trek wilde ophalen, zij dezulken oogenblikkelijk den mond snoerden, door hun te gemoet te voeren het zoo bekende *Latijnsche* spreekwoord: *de mortuis nil nisi bene*, zoo moet ten minste bij een schrijver, die zoo ongelukkig is, dat zijn jeugdig vuur in schelden en lasteren uitbarst, deze kwalijk gewijzigde gemoedsstemming met kennis van zaken gepaard gaan, en overeenkomstig de waarheid zijn; doch zoo ergens, dan komt hier ons derde *motto: maar deze, hetgene zij niet kennen, dat lasteren zij*, te pas; Doctor CAPADOSE namelijk heeft gelasterd den geen, wiens levensgeschiedenis hij niet kende, en wij vinden ons dus genoopt, hem aan het niet slechts voor den *Jood*, maar eveneens voor den *Christen* eene verbindende kracht hebbende, negende gebod der zedelijkewet te herinneren: *gij zult geene val-*

ſche getuigenis ſpreken tegen uwe naasten! JENNER, de onſterfelijke uitvinder der koepok-inenting, dat beroemd werktuig in de hand des Algoeden tot het behouden van honderdduizenden zijner natuurgenooten, dè jongſte zoon van STEPHAN JENNER, Rector te *Roehhampton*, in *Glochestershire*, zag in het jaar 1749 het eerſte levenslicht. De vroege dood zijns vaders werd hem door zijn oudſten broeder grootendeels vergoed, die, na hem in de beginſelen der Heel- en Artſenijmengkunde te hebben laten onderwijzen, hem vervolgens gedurende twee jaren te *London* onder het opzigt van den beroemden JOHN HUNTER plaatſte, een opzigt, hetwelk eene duurzame, alleen door den dood verbreekbare vriendſchap tusſchen den meester en den leerling ten gevolge had. Na zijne ſtudiën te *London* voleind te hebben, zette hij zich te *Bercklij* in *Glochestershire* neder, alwaar hij de Genees- en Heelkunde met grooten roem uitoefende, en als praktizerend Geneesheer al vroeg de aandacht tot zich trok, door zijne uitmuntende verhandeling over de *angina pectoris*; ook beoefende hij vlijtig de natuurlijke historie: getuige hiervan zijne volkomene ophelderingen omtrent de Natuurlijke historie van den *Koekoek*, waarvoor hem het lidmaatſchap van de Koninglijke Sociëteit der Wetenſchappen te *London* werd opgedragen. Naderhand met beroepsbezigheden te veel overkropt, moest hij het vermoeijendste gedeelte daarvan vaarwel zeggen, en de praktijk bijna geheel opgeven, ten einde genoegzamen tijd te vinden voor de beoefening der Natuurkunde en Natuurlijke Geſchiedenis. Reeds in het

het laatst van het jaar 1775 ontdekte hij het beveiligend vermogen der koepokken voor de kinderziekte, maar zoo groot was 's mans naauwgezetheid, omzigtigheid en waarheidsliefde, dat hij deze ontdekking eerst tweeën twintig jaren lang vervolgde, eer hij dezelve in het jaar 1798 bekend maakte. Doch ten einde allen schijn van vooringenomenheid met wijlen den achtingwaardigen JENNER voor te komen, zullen wij thans de woorden van den beroemden HUFELAND nopens dien grooten man de onze maken. „In de laatste jaren zijnes levens, „(hij is in den ouderdom van 74 jaren; op den 26 „Januarij 1823 te *Bercklij* overleden,) was hij nog „altijd onvermoeid bezig met alles, wat tot de vol„making zijner uitvinding betrekkelijk was, en er „steeds op uit om te ontdekken, waardoor de koe„pokken zouden kunnen ontaarden, en hoe men „zich daartegen meer kan verzekeren. Eindelijk „bepaalde hij zich nog tot het heelend vermogen „der huidziekten, hetzij die uit de natuur voortko„men, of door kunst worden voortgebragt. Hij „schreef tot dit oogmerk eene verhandeling *over het* „*nut der zalf met den braakwijnsteen*." Dit laatste boekje, of liever, eene in de *Vaderlandsche Letteroefening* van *Maart* 1823 voorkomende recensie van hetzelve, waarin het word afgekeurd, is voornamelijk door den schrijver ten grondslag gelegd, om JENNER als eenen groven *empijrist* ten toon te stellen; doch alweder ten onregte, immers behoeft er geene overeenkomst te zijn tusschen alle die onderscheidene ziekten van een verschillenden aard en natuur, waarin

 dit

dit middel als nuttig en heilzaam wordt aangeprezen, wanneer men flechts in overweging neemt, dat dit middel werkt door eene krachtdadige tegenprikkeling naar de huid te veroorzaken, en hierdoor de ziekelijke werking van binnen weg te nemen en uitteroeijen, en dat dus het gebruik van deze zalf vaak in zeer verfchillende ziekten van het beflisfendst nut zijn kan. En wij aarzelen niet hierbij te voegen, dat wij in onderfcheidene gevallen van verfchillende borstziekten, als *hydrops pectoris*, *asthma*, *pleuritis* en *peripneumonia*, ons van dit middel met de heilzaamften uitwerking bediend hebben, en aan hetzelve eenen aanmerkelijken invloed op de herftelling onzer lijders hebben toegekend; in onderfcheidene gevallen van beginnende *disphagie*, is hetzelve ons insgelijks van een beflisfend nut geweest; dus de jeugdige fchrijver hieruit voor het vervolg leere, dat ter afkeuring van een werk het niet genoeg zij, autoriteiten aan te halen zonder iets te bewijzen, maar dat men de gronden zijner afkeuring behoort op te geven, en dezelve behoorlijk te ftaven met argumenten, uit de gezonde rede en ervaring ontleend.

„ JENNERS dood werd door eene plegtige uitvaart „ gevierd, en befloten, dat voor hem een monument „ in de *Westmunfter* kerk zal geplaatst worden. Hij „ zelf echter heeft de fchoonfte gedenkzuil voor zich „ gefticht, en deze zal altijd blijven beftaan. Ja, hij „ zelf ftaat daar als iemand, op wien de dood geene „ magt heeft; en kan er van iemand gezegd worden, „ dat hij voor deze wereld onfterfelijk is, het is van „ JENNER. Waarlijk hij is voor ons niet geftorven,

en

„ en hij zal nimmer ſterven, maar hij leeft voor alle
„ tijden en in alle werelddeelen, in ieder mensch wien
„ hij voor de pest der kinderziekte behoed heeft, en
„ in ieder moederhart, hetwelk hem het behoud van
„ haar kroost verſchuldigd is. Hij zal worden ge-
„ noemd tot aan den jongſten der dagen, als een der
„ grootſte weldoenders van het menſchelijk geſlacht.
„ Zalig hij, wien zulk een lot is beurt gevallen (1)."
En de asch van zulk een man, wiens nagedachtenis bij al wat verlicht en braaf is in alle werelddeelen, in zulk eene zegening is, durft een jong, onervaren Geneesheer het wagen te ontheiligen, door hem na zijn dood te ſchenden en te lasteren, en als een ligtzinnig en onkundig Geneesheer en groven *empijrist* ten toon te ſtellen, niet bedenkende, dat hij hierdoor geenszins de nagedachtenis van den grooten JENNER ontluistert, maar ſlechts zijne eigen onkunde en de waarlijk verachtelijke roerſels, hoogmoed, nijd en kwaadaardigheid, jammerlijk ten toon ſpreidt!

Van den uitvinder der *Vaccine* gaat de ſchrijver thans op deszelfs lofredenaren los; inzonderheid heeft hij het hier en in het volgende Hoofdſtuk gemunt op mijne vrienden, den beroemden *Londonſchen* Geneesheer LETTSOM, die gedurende mijn verblijf te *London* in de jaren 1797 en 1798 de laatste hand aan mijne praktiſche vorming als Geneesheer gelegd heeft, en den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN *cum suis*, den laat-

(1) HUFELAND, *Journal der practiſchen Heilkunde* 1823, 3 *Stuck VI. art.* § 127 *und* 128.

laatften bij het vermelden van een *Latijnsch* vers, mitsgaders van fommige door hem gebezigde uitdrukkingen, ter gelegenheid van de te *Amfterdam* plaats gehad hebbende vereering der nagedachtenis van JENNER. Deze beide mannen worden hier ten toon gefteld, als allen eerbied voor den Almagtigen verloren, en dat wezen zelfs gehoond hebbende. In den beginne bevreemdde ons deze handelwijze des fchrijvers; *cui bono* voor zijne beftrijding der *Vaccine?* dachten wij, op zulk eene onheufche wijze uit te varen tegen de zoodanigen, die als redenaars of dichters JENNER en zijne uitvinding vereerd hebben? te meer, daar deze redenaars en dichters, die wij meest alle perfoneel kennen, mannen zijn van een onbefproken gedrag en wandel, en door niemand ooit van ongodsdienftigheid, veelmin van Godslastering beticht.— Tot volkomen wederlegging van des Doctors aantijging, zal het genoegzaam zijn hier aan te merken, dat Doctor JOHN COAKLEY LETTSOM mij in het jaar 1806 heeft toegezonden, eene door hem gefchrevene *brochure*, bevattende uitleggingen omtrent de inënting met kinder en met koepokken; dat deze *brochure* ten motto heeft, vooreerst PSALM XXI: 5, *het leven heeft hij van u begeerd, en gij hebt het hem gegeven*, en ten tweeden een volzin, uit een brief, van Ds. ROWLAND HILL, aldus luidende: „*I have*
„ *been the means of inoculating five thoufand children*
„ *with cow-pock, and had they taken the small-pox,*
„ *one in every six would probably have died, I can*
„ *therefore hold up my hand before the Almighty, and*
„ *I say that under his Providence I have saved the lives*

„ *of*

„ *of eight hundred and thirty four children.*" Eindigende deze brochure met eene aanhaling uit GEN. XLV: 5, waar de schrijver JOSEPH en JENNER te zamen vergelijkt, en beiden beschouwt als werktuigen in Gods hand, gezonden om het leven te behouden (1). Sprekender bewijs kan men toch niet verlange ter vollen overtuiging, dat de beschuldiging van Doctor CAPADOSE, tegen dien beroemden geneesheer ingebragt, louter laster en onbeschaamde logentaal is; en met opzigt tot den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN, offschoon het welligt, vooral bij zulk eene gelegenheid, doelmatiger zoude geweest zijn, sommige uitdrukkingen eenigzins anders te wijzigen, al ware het dan ook maar geweest, om alle verkeerde uitlegging voor te komen, zoo zal het toch wel niet bij iemand van gezonde hersenen opkomen, dichterlijke uitdrukkingen, die men duizendmaal bezigt, voor Godslastering uit te krijten, of te willen beweren, dat iemand God als den opperften en eersten gever zoude miskennen, om dat hij voor eene keer bij de middeloorzaak stil blijft staan, daar men toch dagelijks gewoon is, om hetgeen men als eene uitstekende gave Gods beschouwt, *Goddelijk* te noemen (2); te minder, daar, genomen zelfs de Hoogleeraar VAN DER BREGGEN *cum suis*, had waarlijk Godslasterlijke uitdrukkingen ge-

(1) JOHN COACLEY LETTSOM, *expositions on the inoculation to of the small-pox and the cow-pox, sec' edition, London* 1806.

(2) *Voorloopige aanmerkingen op de Bestrijding der Vaccine*, bladz. 23.

gebezigd, zulks toch niets tegen de *Vaccine*, of zelfs tegen derzelver voorstanders in het algemeen, zoude bewijzen. Want immers waren zij in alle gevallen niet door alle *vaccinatoren* gelast, om zoodanige uitdrukkingen te bezigen; ook kan men nimmer eene daad der kunstenaars op rekening van de kunst zelve stellen, ten ware er een aaneengeschakeld verband tusschen beide bestaat; doch bij het verder lezen van dit boekje op bladzijde 181, bleek ons der schrijvers oogmerk ten klaarsten: „Een „ weldoend God, en eens menschen naam eeuwig als „ *vadernaam* gevierd! afschuwelijke geest des tijds! „ tot welke razernijen brengt gij den ongelukkigen „ mensch! De pen beeft bij het te meer schrijven „ van zulk eene taal! Ons gezegend Evangelie zegt: „ *gij en zult niemand uwen Vader noemen op der* „ *aarde*, *want één is uw Vader*, *namelijk die in* „ *Hemelen is.*" (3). Thans ging er een straal van licht in ons op; Doctor CAPADOSE namelijk wist zeer wel, dat de Hoogleeraar VAN DER BREGGEN *cum suis* geenszins de eerste oorzaak van alles goeds uit het oog verloren had, immers lezen wij in des schrijvers redevoering woordelijk het volgende: „God „ geve dat éénmaal het tijdstip aanbreke, dat de ge- „ heele verwezenlijking, zoo wel van JENNERS edel doel

(1) Indien men, gelijk CAPADOSE wil, deze woorden streng letterlijk wilde verstaan, dan zou ieder kind, dat de mannelijke oorzaak van zijn leven *Vader* noemt, evenzeer eene godslastering uitspreken als de geen, die JENNER *metaphorisch Vader* noemde.

„ doel en edel oogmerk, als van zijne eerſte navol-
„ gers, *de volkomen uitroeijing der kinderpokken*
„ *door de Vaccine*, plaats grijpe!" (1) Duidelijker bewijs kon men toch niet wel verlangen, dat de Hoogleeraar VAN DER BREGGEN *cum suis*, den al of niet gelukkigen uitſlag van JENNERS *cum suis* edel doel alleen van de albeſturende Goddelijke Voorzienigheid begrepen af te hangen; doch het beſluit van CAPADOSE was éénmaal genomen, dit geſchrift moest onmiddellijk aanſluiten aan de bezwaren tegen den geest der eeuw van zijn vriend DA COSTA, en aan de toelichting van de genoemde bezwaren van zijn leermeester BILDERDIJK, bij gevolg moest ook de *Vaccine*, als zijnde eene vrucht dezer eeuw, tegen zedelijkheid en godsdienſtigheid ſtrijden, ten einde in verband te kunnen gebragt worden met den heilloozen toeſtand van het menschdom in de negentiende eeuw, en met den diep gevallen ſtaat der Geneeskunde in onze dagen!!! Om nu dit betoog te leveren, moest de uitvinder der koepok-inënting aan het Publiek als een onkundig en ligtzinnig Geneesheer en als een grove *empijrist* en ruwe *materialist* ten toon geſteld, en zijne lofredenaars en Dichters als mannen, van alle godsvrucht ontbloot, en met de heillooze denkbeelden van eenen VOLTAIRE bezwangerd, gehavend worden, opdat 's mans zuivere *logica* hieruit het beſluit zoude kunnen trekken, dat toch zulk een kennelijk werk van den boozen als

(1) *l. l.* bladz. 26.

als de *Vaccine*, zekerlijk het hare moest hebben bijgedragen tot de tegenwoordige verbastering van het menschdom naar ziel en ligchaam. Kluchtig is het intusſchen, dat wij bij denzelfden ſchrijver in zijne *Bijdrage tot de Beſtrijding der Vaccine*, of *antwoord op den voorloopigen brief van den Hoogleeraar* VAN DER BREGGEN woordelijk het volgende lezen: „Gij „kent de geſchiedenis der Geneeskunde, en de uiterſten, waartoe de anderzins braafſte en zelfs bedaardſte mannen, zoodra zij tegen perſonen, en „niet tegen zaken ſchreven, vervoerd werden, en hoe „zij elkander met de bitterſte, honendſte uitdrukkingen, hoogst nadeelig voor het geſchilpunt „zelve, dat meerendeels op het laatst geheel uit „het oog werd verloren, tot in hunne jongſte levensdagen toe vervolgd hebben. O, dat wij de „gevaren inzien van zoodanigen ſtrijd! Neen, „moet het zijn, treden wij in het ſtrijdperk als „ridders met open visier en brandende voor de zaak „die wij verdedigen, zonder haat of nijd in het hart „te voeden; ſtrijden wij, gelijk het regtſchapen „mannen past, in eigen en niet in eene geleende „wapenrusting, en vooral, laat ons niet in eene „zachte, honingzoete taal de bitterheid eenes verbolgen gemoeds verbergen! Laat ons bedenken, „dat het niet onze perſonen geldt, maar het dierbaar leven en de gezondheid van onzen evennaasten;" (1). Waarlijk, nimmer kan men krachtiger re-

(1) *l. l.* bladz. 2, 3 en 4.

recensie of meer naar waarheid ten aanzien zijner bestrijding der *Vaccine* schrijven, als ons hier de schrijver zelf geleverd heeft; deze enkele zinsnede bevat eene volkomene wederlegging van 's mans geheele handelwijze en redeneertrant in het voor ons liggend werkje; wij zijn het volkomen in dit opzigt met hem eens, en zeggen er ja en amen op.

Verwonderlijk is het voorts, dat Doctor CAPADOSE, wiens zenuwgestel, immers indien, zoo als wij vertrouwen, de man niet huichelt, maar in der daad de taal van het hart spreekt, zoo ziekelijk-gevoelig gestemd is, dat hij bij de dagelijksche ontmoeting van een ongedoopt Mennoniten-kind op 's Heeren straten met innige smart wordt aangedaan (bl. 36,) en wiens pen in zijne hand beeft bij het slechts ter neer schrijven van een, ter gelegenheid van de plegtige viering der nagedachtenis van JENNER gebezigd vers, (bladz. 181), geenszins gebeefd en gerild hebbe, bij het ter neer schrijven van de volgende zinsnede: „een ieder, die geen vreemdeling is „in de schriften van sommige oude Geneesheeren, „zal erkennen, dat de schrikkelijke sterfte, door „de kinderziekte veroorzaakt, meestal het ge„volg is van de verkeerde, ja moordende behande„ling van onkundige Geneesheeren, die door hunne „werkzame methode de natuur niet ondersteunen, „maar dwingen." (bladz. 104). — Hoe is het, vragen wij, mogelijk, dat een Geneesheer zich niet alleen niet schaamt van zoodanige logentaal, welke wij boven *ad liquidum* hebben aangetoond, dat door de Geneeskundige litteratuur en de ervaring beiden

ge-

gewraakt wordt, aan het groote Publiek optedisfchen, maar zelfs den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN durft te gemoet voeren: — „ Laat ons bedenken, „ dat, zoo uwe verdediging of mijne beftrijding der „ *Vaccine*, op ouders en voogden eenigen invloed „ zullen hebben, en een onzer daar door de oorzaak „ zal kunnen worden van den dood van hun kroost; „ bedenken wij, zeg ik, dat voor den regterftoel van „ JEZUS CHRISTUS ieder onzer verantwoordelijk zal „ zijn voor de gevolgen van dien invloed." (1) Hoe is het mogelijk, zeggen wij, dat de fchrijver niet alleen niet heeft bij het bezef, van zoo veel fchuld op zich te laden, door tegen licht en beter weten aan, met zulk eene onbefchaamde logentaal de zwakken en min verlichten in ons midden van de koepok-inënting te trachten af te fchrikken, en daardoor de middellijke oorzaak te kunnen worden van den dood van hun kroost, maar dat hij zelfs de verregaande onbefchaamdheid heeft, om zich te dezen opzigte op de verantwoording, welke hij en wij allen met hem éénmaal voor den regterftoel onzes Heeren JEZUS CHRISTUS zullen moeten afleggen, te durven beroepen!!! Waarlijk, wij lazen met verfoeijing zulk eene gruwel-taal, en beefden op het denkbeeld, dat een Christen, met de leugen in de regterhand, zich durft beroepen op zijne verantwoording voor den regterftoel van hem, *die de harten en nieren proeft*, en *voor wien alle dingen naakt en geopenbaard zijn*.

O

(1) *l. l.* bladz. 4.

O waarlijk verachtelijke roerſels, ijdele hoogmoed, onmatige eigenliefde, en ongelukkige zucht om zich een naam te maken, door tegen de gezonde rede en ervaring allerlei wonderſpreuken en *paradoxe* grilligheden te verdedigen, waartoe vervoert gij den ongelukkigen mensch! — Gaan wij thans tot het derde gedeelte der Verhandeling over.

DER-

DERDE HOOFDSTUK.

De Vaccine, aan de beginſelen van de Godsdienst getoetst.

JEZUS zeide: *laat ze varen, zij zijn blinde leidslieden der blinden; indien nu de blinde den blinden leidt, zoo zullen zij beide in de gracht vallen.* MATTH. XV: 14.

Ontwaarden wij reeds in de twee vorige Hoofdstukken hier en daar vrij kennelijke blijken van des schrijvers mijstieke denkwijze, — getuigen hiervan onder anderen zijne uitvallen tegen de *Mennonieten* wegens het niet laten doopen hunner kinderen, op bladz. 36, en tegen de *Jezuiten* wegens hunne leerstellingen, op bladz. 160, daar immers beide de Mennoniten, noch de Jezuiten, niets met de bestrijding der *vaccine* te maken hebben, en dezelve tot het geschilpunt niets toe of af doen, dewijl het toch hier de *questie* niet is, of men zijn kroost al of niet behoort te laten doopen, en even min, of de leerstellingen der *Jezuiten* al of niet met den Bijbel overeenſtemmen,

waar

maar of men zijn kroost al of niet behoort te *vaccineren*) — in dit derde Hoofdstuk bereikt de *paroxysmus* zijner ijlende koorts het hoogste toppunt; en slaat letterlijk tot geest-verbijstering over. Wij hadden ten minste verwacht, dat de schrijver *more solito* door *sophismen* en drogredenen, met uit deszelfs verband gerukte, of althans kwalijk te pas bijgebragte Bijbel-plaatsen, zoude hebben getracht te betogen, dat het aan den Christen ongeoorloofd is eenige voorbehoeding in het werk te stellen; doch zijn dweepzieke geest neemt eene geheel andere wending. Hooren wij hem!
„ Geweldig zijn alle de middelen tot het doordrijven
„ van ieder plan tot verbetering, zoo het heten
„ moet, van den zedelijken en ligchamelijken toe-
„ stand van het tegenwoordig geslacht, door een of
„ ander dolzinnig *Engelschman*, dweepzieken *Duit-*
„ *scher* of bedorven *Franschman* voorgesteld, en
„ dadelijk ondersteund door eene menigte blinde vol-
„ gelingen, die zonder verder onderzoek zich tot het
„ bereiken van oogmerken, die zij zelve meermalen
„ niet kennen, tot een werkzaam ligchaam vereeni-
„ gen. Doch alle vereeniging van menschen, zal ze
„ geene zamenzwering zijn, moet den Godsdienst als
„ grondslag beschouwen, en mag dus niets in hare
„ strekking hebben, dat met dezen grondslag zoo
„ verknocht, aan haar bestaan strijdig is, en dus
„ vooral geen plannen maken, of een uitgebreid doel
„ beoogen, hetwelk verre boven de menschelijke krach-
„ ten is, als b. v. het zorgen voor het menschdom
„ in het algemeen, voor den zedelijken en ligchame-
„ lijken toestand, niet van deze en gene *individus*

„ aan

„ aan onze zorg bepaaldelijk toevertrouwd, niet van „ onze evennaasten, maarvan het gansche menschelijk „ geslacht, hetgeen voorzeker God niet welgevallig „ zijn kan, die steeds heeft willen toonen bij alle „ groote en gezegende gebeurtenissen, dat zijn geest „ en Hij alleen het goede werkt, en daarom, op dat „ deze waarheid voor het afvallig menschenkroost „ niet verholen blijve, nimmer door vereenigingen „ van menschen, maar door enkele *individus*, het „ hart voor zijne invloeden openstellende, en op hem „ alleen, en niet op medearbeiders steunende, zijne „ weldaden over het menschdom heeft uitgestort.— „ Doch daar, waar de natuurlijke, zondige mensch „ zich met zijn zondigen broeder meent te zullen „ versterken, en zich daarom vereenigt, waar ver- „ trouwen op eigene krachten of op die van den „ Mammon, zoo onontbeerlijk tot alle groote ont- „ werpen, en helaas! in deze jammerlijke dagen zoo „ algemeen aangebeden, de harten vervult,— daar zijn „ ook de verbroederingen uit den boozen." — Bij gevolg zijn de meeste Maatschappijen tot verbetering van lot of zeden, in onze dagen opgerigt, het werk van den satan, bij voorbeeld, de Maatschappij *Tot nut van 't Algemeen*, de Maatschappij *van Weldadigheid*, enz. want voor het algemeen mag de mensch niet arbeiden, dit heeft God zich voorbehouden; even zoo is het ook gesteld met de Maatschappijen om de *Vaccine* voorteplanten. Zij lopen op menschen-werk en menschen-eer uit, en dat is zonde; ten bewijze hiervan schermt de schrijver al weder met sommige uitdrukkingen, door den Hoogleeraar

VAN

VAN DER BREGGEN, ter gelegenheid van het vieren van de nagedachtenis van wijlen den grooten JENNER, gebezigd: en daaruit trekt dan ook 's mans zuivere *logica* het besluit, dat wij de *vaccine* als een middel, dat zoo geheel en al aan menfchelijke krachten wordt toegefchreven, moeten wantrouwen, gelijk ook den hovaardigen, die ons zoekt te verleiden, en dat wij ons dus niet moeten vermengen met hen, die zich voor het algemeen nuttig beschouwen, noch met dezulken, die aankondigen eene ziekte te zullen uitroeijen. „Want, dus vervolgt de *Doctor*, een Ge-
„neesheer is geen meester, maar een dienaar
„van de natuur; hij moet haar volgen en nagaan,
„maar nimmer haar willen dwingen, en hare wer-
„king door eene ongepaste geneeswijze, of liever
„vergiftiging, in het gezonde ligchaam ftoren, zoo
„als door de *vaccine* noodzakelijk gefchieden moet,
„die echter moest doorgedreven worden, al was het
„met verguizing van Godsdienst, pligt en geweten:
„want de Geneesheer treedt buiten zijn vak, als
„hij, niet te vreden onder God eene bestaande ziekte
„te kunnen genezen, en hare verdere verfpreiding
„voortekomen, een middel in het werk ftelt, dat
„de vatbaarheid voor deze of gene ziekte zoude
„moeten uitroeijen, of wel, als hij voor de ge-
„zondheid van het geheele menschdom, van mee-
„ning is te moeten waken; ook dit plan komt den on-
„zienlijken en almagtigen Geneesheer toe, en ook in
„Hem alleen is zulk eene geneeskracht; treden wij
„dus niet in Gods wegen, door ons op te werpen,
„om zoogenaamde Goddelijke weldaden over het

„ menschdom uitteftorten. De *vaccine* ftaat in het
„ allernaauwfte verband met het groot ontwerp, dat
„ vooral in deze dagen door den boozen tot verderf
„ der menschen fchijnt te worden doorgedreven; dit
„ groot ontwerp is het fchepfel van zijnen fchepper
„ te verwijderen; de middelen, hiertoe aangewend,
„ zijn veelvuldig, doch werken alle op dezelfde wijze;
„ door het hart, het verftand, en het ligchaam te be-
„ derven; de tegenwoordige opvoeding, het verfoeije-
„ lijk *magnetismus*, en de even zoo affchuwelijke
„ *vaccine*, bieden elkander hiertoe de hand, waar-
„ door het menfchelijk ligchaam, beftemd om de
„ tempel des heiligen Geests te zijn, tot eene woon-
„ plaats der duivelen wordt vervormd, de engel in
„ ons ontheiligd, en de flang, het buikdier, gevoed
„ en aangekweekt." Dus spreekt CAPADOSE, en
eindigt, met in eene Profetifche geest-vervoering
uitteroepen: „ Christen! waak en bid! Herken
„ aan deze werken des boozen Geests, dat hij U
„ verleiden wil, en van uwen Heiland verwijderen.
„ Alles, alles wordt in het werk gefteld om u te
„ verblinden, en de oogen te doen fluiten voor het
„ gezegend tijdftip dat nabij is, de wederkomst van
„ den Heere JEZUS CHRISTUS, om te regten beide
„ de dooden en de levendigen. Ja, Christenen! dit
„ tijdstip nadert, en terwijl uw Verlosfer u de krach-
„ tige vermaning gegeven heeft om te waken en te
„ bidden, geeft gij u roekeloos aan de flaap van
„ het duivelsch *magnetismus* over, terwijl CHRISTUS
„ (lees: PAULUS) tot u gesproken heeft, zeggende
„ *verheerlijkt God in uw lichaam en in uwen geest*,

zoo

„ zoo ontheiligt gij dien God door beide uw lig-
„ chaam en uw geest, met giften van allerlei aard
„ te voeden en aan te kweken. Nu zijn wij aan
„ ligchaam en ziel krank, gevaarlijk krank, en van
„ Gods geest is alleen herſtel te verwachten. Hij
„ moet een ieder, in welke betrekking ook geplaast,
„ het harte vervullen, en den Geneesheer vooral,
„ die dan eerst tot het welzijn zijns evennaasten,
„ tot zijn eigen heiligmaking en tot de verheerlijking
„ van zijnen God en Verlosſer zijne gewigtige taak
„ gezegd kan worden volbragt te hebben, als hij
„ zijn hart voor Gods invloeden weder zal geopend
„ hebben, en niet wijzer dan de Almagtige wil zijn.
„ Hierna ſtrevende met alle mijne vermogens, en
„ overtuigd, dat de *vaccine* zoo wel met de begin-
„ ſelen der ware Geneeskunde, als met de pligten eens
„ Christens ſtrijdig is, zoo verklaar ik hier, niet
„ alleen nimmer deze hoogst verderfelijke en onge-
„ oorloofde kunstbewerking te willen in het werk
„ stellen, maar ook daar, waar ik eenigen invloed heb,
„ en waar mijn raad iets vermag, dezelve te bezigen
„ om ouders en voogden van het gevaarlijke en nadelige
„ der ſchijnbaar zacht en gunſtig werkende *vaccine*
„ te overtuigen, waartoe ik mij pligtshalve geroepen
„ gevoel."

Zie daar, Lezer! een kort begrip van den inhoud van dit derde hoofdstuk, hetwelk wij doorloopende, en zoo veel mogelijk, om allen ſchijn van verdraaijing voortekomen met 's mans eigen woorden geleverd hebben: want met deze onbeſchaamde verklaring van opzettelijken wederſtand aan de door het Gouverne-

 ment

ment ten aanzien van de *vaccine* vastgeſtelde wetten eindigt dit werkje. Offchoon nu hetzelve ons zekerlijk geene zeer gunſtige denkbeelden oplevert nopens des ſchrijvers opgeklaarde begrippen van den Christelijken Godsdienst; zoo leert het ons echter de voornaamste beweegredenen, die hem (zegt de *Doctor* bladz. 206) van het ongeoorloofde en onchristelijke van deze kunstbewerking overtuigd hebben, en welke beginſelen tevens de oorzaak geweest zijn, waarom hij als *medicus* van de nadeelige en ongeoorloofde ſtrekking der *Vaccine* is overtuigd geworden, want zegt hij, op bladz; 200, zonder beginſelen van Godsdienst is er geene ware Geneeskunde denkbaar; en dit verſchaft ons tevens de ontknoping van het raadſel, hoe het namelijk mogelijk is, dat de *Doctor*, zonder volkomen krankzinnig te zijn, op zoodanige wijze tegen de ervaring en gezonde rede heeft kunnen redeneren, als hij zich in het Geneeskundig gedeelte van het werkje doorgaans veroorloofd heeft; de man namelijk was door dweepzugt verblind, en zag door eenen *Bilderdijkschen* bril; daarenboven ſtelt ons deze openlegging zijner gronden in ſtaat, om dezelve aan het onbedriegelijk en onfeilbaar Bijbelwoord te toetſen, en ons dus niet op menſchelijk, maar op Goddelijk gezag van derzelver onbeſtaanbaarheid, valschheid, en ongerijmdheid te overtuigen.

Thans derhalve overgaande ter beproeving, of des ſchrijvers *geest waarlijk uit God is*, zullen wij dit ons onderzoek aanvangen, met den Lezer in de eerſte plaats te doen opmerken het in het oog lopend onderſcheid, hetwelk er beſtaat tusſchen den Geest Gods,

welke

welke een geest is niet van verwarring, maar des vredes en van orde, I CORINTH. XIII: 34 en 40 en tusſchen den ellendigen, *mijstieken* geest en ingewikkelden en onbestemden redeneertrant der ſchrijvers, die ook in dit derde gedeelte telkens allerlei Godsdienstige en Geneeskundige begrippen onder elkander verwart: zoo zegt hij b. v. op bladz. 227, even vóór zijne bovengemelde profetiſche uitroeping: „uit „ *Engeland* is het zoo verderfelijk ſtelſel van BROWN „ ontſtaan, dat ook, door allerlei overprikkelingen „ bloei, kracht, gezondheid, en leven ondermijnt en „ verteert, en thans door de meeste Geneesheeren als „ zoodanig is beſchouwd en verworpen geworden." Natuurlijk vraagt men: hoe kan toch eene beoordeeling van het Geneeskundig ſtelſel van BROWN te pas komen in eene beſtrijding der *Vaccine*, en dat wel in het hoofdſtuk: *de Vaccine aan de beginselen van den Godsdienst getoëtst*? Zekerlijk niet, waarde Lezer, voor hen, die in der daad, ter goeder trouw de waarheid zoeken, want deze trachten alles aftesnijden, wat aan het geſchilpunt zelve vreemd is; doch wanneer daarentegen jonge lieden, in eigen oog vernuſten van den eerſten rang, het zich in 't hoofd gezet hebben, *paradoxe* ſtellingen te verdedigen, die tegen de gezonde rede, de Geneeskundige ervaring, en den Christelijken Godsdienst ſtrijden, en tevens onbeſchaamd genoeg zijn, om ſtaande te durven houden, dat hunne ſtelling met de ervaring, gezonde rede, en beginſelen van den Christelijken Godsdienst overeenstemt, dan ſpreekt het van zelve, dat zij een geheel anderen weg moeten inſlaan; zij moeten dan nämelijk de zaak zoo

 in-

ingewikkeld en verward mogelijk voorftellen, ten einde, in plaats van door bondige bewijzen die hun ontbreken, door allerlei fchijngronden, volks vooroordeelen, drogredenen, en zoo het heten moet, zedelijke en Godsdienftige declamatien de zwakken te misleiden, en de vreesachtigen te verfchrikken. Befchouwt men intusfchen de zaak meer van nabij, dan ziet het er met soortgelijke fchijnbewijzen doorgaans erbarmelijk uit; immers, al was het geneeskundig ftelfel van BROWN nog zoo verderfelijk voor het menschdom, zoo zoude toch wel niemand van gezonde herfenen beweren willen, dat ook daarom de *Vaccine* verderfelijk moet zijn, om dat zij namelijk beide uit *Engeland* oorfpronkelijk zijn. Ieder een gevoelt het dwaze en belachelijke van zoodanig eene gevolgtrekking; maar daarenboven legt onze jeugdige, in de praktijk luttel ervarene kunstgenoot in deze zijne *more solito* op een ftouten toon beslisfende beoordeeling van een practisch Geneeskundig *fystema* de duidelijkfte blijken aan den dag, van dit ftelfel niet wel, immers wat deszelfs *applicatie* aan het ziekbed betreft, te begrijpen. Reeds 26 jaren geleden, hebben wij ons gevoelen over dit berucht ftelfel, aan de Geneeskundige wereld met de volgende woorden duidelijk ontwikkeld. „ *The famous Doctor* BROWN „ *saw very clearly, that the system of physic was over-* „ *loaded with a great number of useless technical terms* „ *and nosologic distinctions; and in founding his sys-* „ *tem took great care to avoid them. But as men are* „ *very apt to run from one extreme into an other, he* „ *fell into the mistake of simplifying too much; his* „ *doc-*

„ *doctrine well adapted to captivate the imagination*
„ *of a speculative mind, appears simple, complete,*
„ *and dazzling to the student; but is by no means*
„ *so well suited to inform the judgement, or to clear*
„ *the doubts of the practitioner; and the impossi-*
„ *bility in many cases of applying its precepts to*
„ *practice will doubtless prevent the cautious observer*
„ *of nature's operations from adopting it.*"

„ *Many parts of the* Brownonian *doctrine, are*
„ *however secure from criticism; and what ever changes*
„ *and revolutions the art of physic may undergo in*
„ *progress of time from the introduction of fresh facts*
„ *and experiments, it's ingenious author will always*
„ *have the credit of having shown the impropriety*
„ *of the antiphlogistic treatment in many cases,*
„ *where it has been very warmly recommended even*
„ *by Doctor* CULLEN; *of having introduced into the*
„ *practice of physic a more liberal use of stimulants,*
„ *and a more general exhibition of active remedies, than*
„ *any one of his predecessors; and of having reduced*
„ *the healing art to general principles, which, though*
„ *open to many exceptions and modifications, yet upon*
„ *the whole have been productive of many good ef-*
„ *fects.*" (1) Wij vermeenen te dier gelegenheid klaar en duidelijk betoogd te hebben; en onze practische ervaring sedert dien tijd heeft er het zegel op gedrukt, dat het *sijstema* van BROWN *qua tale* niet bruikbaar is, en dat deszelfs aanwending als zoodanig bij het ziekbed vaak

(1) C. G. ONTIJD, *a treatise on mortal diseases. London* by *Johnson* 1798 *p. XI of the preface.*

vaak de noodlottigſte gevolgen zoude na zich ſlepen; doch tevens aangetoond, dat er echter zeer veel goeds in is, en dat geen Geneeskundige vóór hem ons ooit zulke klare en duidelijke denkbeelden van de werking der prikkels op het menſchelijk ligchaam ontwikkeld heeft. Het sijstema van BROWN is dus niet gevallen, om dat het door allerlei overprikkelingen bloei, kracht, gezondheid en leven ondermijnt en verteert, want dit toch is in alle gevallen een misbruik, hetwelk door zijne discipelen, welke, zoo als het doorgaans gaat, hun meester in grilligheden en dwaasheden verre voorbij ſtreeven, er van gemaakt wordt; maar voornamelijk, om dat in dit ſtelſel alleen de *quantitative*, en niet de *qualitative* geſteldheid des menſchelijken ligchaams in aanmerking genomen is, hetgeen dus noodwendig in vele ziekten tot eene allezins verkeerde en noodlottige behandeling aanleiding moet geven. Overigens zijn HUFELAND, KAUSCH, en THOMASSEN A THUESSINCK, in een woord, alle verlichte Geneeskundigen dezer verbasterde negentiende eeuw, het met ons eens, dat de Geneeskunst door dit ſtelſel in verſchillende opzigten aanmerkelijk gewonnen heeft. Moge dit dus aan *Doctor* CAPADOSE ter leering verſtrekken, om in het vervolg over gewigtige praktische onderwerpen op een minder ſtouten en beſlisſenden toon te ſpreken, ten einde voor het Geneeskundig publiek beide, zijne onkunde in de Geneeskundige litteratuur en drieste onbeſchaamdheid niet ten toon te ſpreiden! Waarlijk, wij kunnen niet afzijn, hem te dezer gelegenheid den welmeenenden raad te herinneren, welken de beroemde ſchrijver der *Geist en-Kritick-*

Kritick ons verzekert van zijn vader *Doctor* KAUSCH *ſenior* ontvangen te hebben, van namelijk over geen gedeelte der practiſche Geneeskunst te ſchrijven, voor dat hij zelf gedurende tien jaren de praktijk der Geneeskunst zoude hebben uitgeoefend; immers, indien de Schrijver zich dezen raad, vooral zoo noodzakelijk voor iemand, die zulk eenen verregaanden graad van van hoogmoed en eigenliefde bezit, als welke bijna op elke bladzijde van zijn geſchrijf doorſtraalt, had ten nutte gemaakt, zoo houden wij ons ten volle verzekerd, dat deze *Bilderdijkſche* misgeboorte nimmer het licht zoude gezien hebben, daar het hoogstwaarſchijnlijk is, dat in een tijdvak van volle vijf jaren de man van verſtand wel eens weder boven gekomen zoude zijn. —

Dan, wij gaan thans ter nadere beschouwing en ontwikkeling van des ſchrijvers Godsdienſtige beweegredenen over, en beginnen met te vragen: is de ſtelling des ſchrijvers waar, dat de meeste Maatſchappijen, ter verbetering van lot en zeden in onze dagen, en dus in deze droevige negentiende eeuw opgerigt, en in 't bijzonder die *tot nut van 't Algemeen*, uit den Boozen zijn, omdat de mensch voor 't algemeen niet mag arbeiden, want dat God dit zich heeft voorbehouden, en dat het bijgevolg ook even eens geſteld is met de Maatſchappijen om de *vaccine* voorteplanten, omdat die op menſchenwerk en menſcheneer uitlopen en omdat dit zondig is? Is dezelve inderdaad in overeenſtemming met de gewijde Schriften? — Wij aarzelen niet deze vraag volſtrekt ontkennend te beantwoorden; wij beroepen ons hieromtrent niet op

menschelijk, maar op Goddelijk gezag, en zullen de bewijzen tot ſtaving van dit ons gezegde uit Gods onfeilbaar woord zelve ontleenen. De Apostel PAULUS leert ons duidelijk den weg, welken wij Christenen te dezen opzigte te bewandelen hebben, wanneer hij aan de gemeente van *Korinthe* schrijft: *het zij dan dat gijlieden eet, het zij dat gij drinkt, het zij dat gij iets anders doet, doet het alles ter eere Gods* (1 KORINTH. X: 31) en aan de geloovigen te *Philippi* ſchrijvende, zegt hij: *voorts, broeders, al wat waarachtig is, al wat eerlijk is, al wat regtvaardig is, al wat rein is, al wat lieflijk is, al wat wel luidt, zoo daar eenige deugd is, en zoo daar eenige lof is, dat zelve bedenkt* (PHILIP V: 8). Immers bewijzen deze beide ſchriftuurplaatſen onwedersprekelijk, dat een Christen, zelfs in de oogenschijnlijk meest onverſchillige zaken, nimmer de eer van zijnen hemelſchen Vader, en de liefde tot zijne evennaasten, een oogenblik mag uit het oog verliezen; doch dat hij overigens niet alleen volkomen vrijheid heeft, maar zelfs uit hoofde van zijn geloof als Christen, en als navolger van het evenbeeld des vaders, verpligt is om die talenten, die gaven, welke hem God naar zijne ondoorgrondelijke wijsheid, naar zijne onbegrensde vaderlijke barmhartigheid, uit loutere genade geſchonken heeft, gedurende zijne vreemdelingſchap hier op aarde aantewenden, ter verheerlijking van Gods naam en tot welzijn zijner medemenſchen, opdat, wanneer eenmaal de ontzaggelijke roepſtem in zijne ooren klinken zal: *geef rekenſchap van uw rentmeesterſchap!* hij in diepen ootmoed tot den Regter der

wereld moge kunnen zeggen: *zie hier, Heere, de talenten welke gij mij toevertrouwd hebt, hebben zoo vele talenten gewonnen* (1)! Ja de Christen vindt in Gods woord niet alleen een algemeen voorſchrift, waarnaar hij zich in alle zijne handelingen, van de onverſchilligſte tot de meest belangrijke, te gedragen heeft, maar ook een maatſtaf, waarnaar hij de waarde zijner handelingen veilig berekenen mag, een hem door den Heiland zelve aangewezen keurſteen, waaraan hij dezelve veilig toetſen kan, en deze maatſtaf is: *heb God lief boven alles, en bemin uwen evenaasten als u zelven.* Dit voorſchrift en deze maatſtaf nu zijn algemeen, en omvatten uit den aard der zake eene zeer groote uitgeſtrektheid; zoo zijn, bij voorbeeld, de pligten van den Monarch oneindig grooter en veel uitgeſtrekter, dan die van den onderdaan; grooter die van de overheden en aanzienlijken des volks, dan die van den ſtillen ambteloozen burger; zwaarder, die van de verſtandigen en meer verlichten, dan die van de eenvoudigen Christen; andere, die der rijken en vermogenden, en andere die der armen en behoeftigen; doch offchoon deze pligten naar Gods oneindige wijsheid op duizenderlei wijzen gewijzigd zijn, zoo beſtaat er echter één algemeen vereenigings-punt voor alle rangen en ſtanden, hetwelk namelijk hierin gelegen is, dat zij allen, van den grootſten monarch tot op den geringſten bedelaar, overeenkomſtig de verſchillende betrekkingen, waarin het de Goddelijke Voorzienigheid behaagd

(1) Evangelie van MATTHEUS, XXV: 22.

haagd heeft, hen gedurende dit leven te plaatsen, eene hun opgelegde taak te volbrengen hebben, van het wel of kwalijk vervullen van welke, zij hiernamaals voor den regterstoel van onzen Heere JEZUS CHRISTUS eens rekenschap zullen moeten afleggen; zij allen moeten de hun door God verleende talenten en gaven, hetzij zij er vele of wel weinige ontvangen hebben, elk naar zijn vermogen besteden ter verheerlijking van God en tot welzijn van hunne evenmenschen, zij moeten tot dat einde niet alleen waken en bidden, maar zij moeten ook werken: *werkt terwijl het dag is; eer de nacht komt, in welke niemand werken kan*, (1) is het uitdrukkelijk gebod van den zaligmaker; de Christen moet dus werken, hij moet, schoon met zeer ongelijke schreden, zijn Verlosser op het voetspoor volgen, welke *'t geheele land doorging, weldoende* (HAND. X: 38); *hij moet vruchten voortbrengen, des geloofs en der bekeering waardig, want de bijl ligt alrede aan den wortel des booms, en alle boom, die geene goede vruchten voortbrengt, wordt uitgehouwen en in 't vuur geworpen.* (MATT. VII: 19).

Doch het is echter niet genoeg, dat de Christen werke, maar hij moet ook Gode-betamelijk werken, dat is, hij moet in zijn werk het voorname doel des Christens, het hem gegeven voorschrift, den hem verleenden maatstaf, de liefde Gods en van zijne evennaasten nimmer uit het oog verliezen; zoo lang hij nu dit doel be-

(1) Evang. van JOANNES, IX: 4.

beſtendig in het oog houdt, zoo blijft zijn werk ook Gode welbehagelijk, doch zoo ras verliest hij dit groote doel niet uit het oog, en werkt hij, al is zijn werk ook overigens goed, uit loutere menſchelijke inzigten, om zich namelijk een naam te maken, en om eer en roem bij de menſchen te behalen, of hij wordt een Christen-Fariseer, en dan zijn ook alle zijne werkingen zondig; doch dat het den Christen, zoo als broeder CAPADOSE zegt, niet vrij zoude ſtaan, zich ter verbetering van lot en zeden zijner evenmenſchen tot verbroederingen te vormen, en dat hij vooral geen uitgebreid doel beoogen mag, als b. v. te zorgen voor het menschdom in het algemeen, of voor den zedelijken en ligchamelijken toeſtand, niet van onze evennaasten, maar van het gansche menſchelijk geſlacht, en dat dit Gode niet welgevallig zijn kan, om dat hij ſteeds heeft willen toonen bij alle groote en gezegende gebeurtenissen, dat zijn Geest en hij alleen het goede werkt, en dat hij daarom, op dat deze waarheid voor het afvallig menſchen-kroost niet verholen blijven zoude, nimmer door vereenigingen van menſchen, maar door enkele *individus* zijne weldaden over het menschdom heeft uitgeſtort, — is eene ſtelling, die des ſchrijvers begrippen nopens het Opperſte Wezen, en zijne ervarenheid in de huishouding van het Evangelie des vredes en der liefde juist niet in het gunſtigſte daglicht leert kennen, en ons duidelijk doet zien, dat het geheel iets anders is, met den mond openbare belijdenisse te doen van het Christelijk geloof, of den waren geest van het Evangelie te bezitten, want niet

niet alleen vinden wij nergens in den ganſchen Bijbel een verbod, om zich ter bereiking van een edel doel, de eere Gods en het welzijn onzer evennaasten beoogende, niet met onze broederen te mogen verbinden, maar ook, offchoon onder de oude wettiſche huishouding de Almagtige meestal door enkele *individus* werkte, is dit echter onder de nieuwe huishouding van het Evangelie geenszins het geval, en een ieder, die geen vreemdeling is in de ſchriften des Nieuwen Verbonds, weet, dat de weldaden daarvan onder de onmiddellijke leiding van Gods geest voornamelijk door broederſchappen over het menſchelijk geſlacht zijn uitgeſtort, en dat dezelve door onzen Heer JEZUS CHRISTUS en zijne Apostelen zijn ingeſteld. De Zaligmaker verkoos immers ter verkondiging van het Evangelium niet ſlechts 12 apostelen, maar ook 70 leerlingen; het waren dus geene enkele *individus*, zoo als onder de wettiſche huishouding plaats had, het waren broederſchappen van 12 en 70 perſonen, welke door den Heiland twee aan twee wierden uitgezonden, (LUK. X: 12). Na de hemelvaart van onzen Heer JEZUS CHRISTUS was het eerſte werk van de door Gods geest bezielde Apostelen zich een mede-arbeider te verkiezen, ter vervulling van het door den dood van JUDAS openſtaande aposteIſchap (HAND. I: 21); en toen de discipelen zich vermenigvuldigden, en zulks de bezorging van alle gemeenſchappelijke belangen den Apostelen zelve onmogelijk maakte, werd er door hen te algemeenen nutte eene broederſchap van 7 perſonen plegtiglijk ingeſteld, en de eerſte Christen-martelaar STEPHANUS

was,

was, gelijk bekend is, één van dit zevental. Wie was het, die de twisten, door de broeders uit de besnijdenisse in de eerste Christen-kerk veroorzaakt, nopens het al of niet onderhouden der ceremoniele wetten onder de Christenen, beslegtte door eene beslissende uitspraak? niet dit of dat *individu*, maar de Apostelen en discipelen des Heeren *en corps*, de eerste Christelijke kerkvergadering te *Jeruzalem* (HAND. XV: 17). Wat toch zijn de Christelijke kerkvergaderingen? wat anders dan broederschappen, in den naam des Heeren te algemeenen nutte der Christelijke kerk bijeengekomen? En dit zal zeker niemand verwonderen, die overweegt, dat volgens het gezegend Evangelie, de geheele Christenheid slechts ééne groote broederschap, ja wat meer is, slechts één ligchaam uitmaakt, waarvan de gezegende Verlosser het hoofd is, en dat wij naar den inhoud van dit Evangelie alle menschen als onze evennaasten, als onze broeders beschouwen moeten, en als zoodanig trachten wel te doen, zoo dat het door broeder CAPADOSE op bladzijde 186 opgegeven onderscheid tusschen onze evennaasten, en het gansche menschelijk geslacht, eene onschriftuurlijke uitdrukking is, geheel strijdig met de zuivere Evangelie-leer. Wij beroepen ons te dezen opzigte op geen menschelijk, maar op Goddelijk gezag. Verlangt gij bewijzen? welaan, lees de parabel van den barmhartigen *Samaritaan*, (LUK. X: 30 *tot* 37.) lees en bloos over uwe onchristelijke onderscheiding tusschen onze evennaasten, en het gansche menschelijk geslacht, en erken, dat het Evangelie van JEZUS CHRISTUS ons juist het tegengestelde uwer stelling leert, en dat,

vol-

gens hetzelve, niet alleen alle Christenen, welke kerkleer ook toegedaan, maar ook de *Joden* en *Heidenen*, ja zelfs de woeste en barbaarsche *Turken*, onze evennaasten, onze broeders zijn. Want *God heeft het menschelijk geslacht uit éénen bloede gemaakt*, en wij menschen zijn alle kinderen van een en denzelfden vader; bij gevolg zijn wij als Christenen verpligt, om, voor zoo verre zulks in ons vermogen is, hunnen ligchamelijken en zedelijken toestand te verbeteren en hun wel te doen. Zien wij dus uit de gewijde bladeren de ongegrondheid van de stelling des schrijvers, dat namelijk het Gode niet wel behagelijk zoude zijn, door broederschappen te algemeenen nutte werkzaam te zijn: de bewijzen door hem ter staving van deze, door de heilige schrift gewraakte stelling te berde gebragt, zullen ons van derzelver nietigheid en ongerijmdheid nog verder overtuigen. Zij zijn: dat God wil toonen, dat zijn Geest en hij alleen het goede werkt, en dat men dus voor het behoud van het algemeen niet nuttig zijn mag; dat wij ons niet mogen vermeten, de vatbaarheid voor eene ziekte te willen uitroeijen, of wel voor de gezondheid van het geheele menschdom te moeten zorgen; dat dit alleen den onzienlijken en almagtigen Geneesheer toekomt, als in wien alleen zulk een geneeskracht gevonden wordt; en dat wij niet in Gods wegen mogen treden, door ons optewerpen, om zoo genoemde Goddelijke weldaden over het menschdom uittestorten. Wij maken hier de woorden van JOB de onze, en roepen broeder CAPADOSE toe: *hoe hebt gij geholpen dien, die zonder kracht is, en behouden den arm die zonder sterkte is?* (XXVI: 23)

Ja

broeder! wanneer de zwakke, broze ftervcling, door hoogmoed en onbetamelijke eigenliefde opgeblazen, Gods eer, en het welzijn zijner evennaasten uit het oog verliest, en flechts menfchen- eer en aanzien tracht te bejagen, wanneer dus niet het algemeen nut, maar eigenbaat de drijfveer zijner handelingen is, dan zekerlijk doet hij zonde, doch hij doet dit, het zij tot eene Maatfchappij vereenigd, het zij alleen, want bij zoodanige gemoedsftemming wordt, volgens het getuigenis van den mond des waarheid, in het gegeven voorbeeld van de Farizeeuw en den tollenaar (LUK. XVIII: 10 — 14) zelfs het gebed tot zonde, en volgens de Schrift zal *een ieder, die zich zelve verhoogd, vernederd, en die zelve vernedert verhoogd worden.* (1) Doch wanneer hij daarentegen in Christelijken ootmoed en ter eere Gods, die talenten, die gaven, welke hem God in den weg zijner aanbiddelijke Voorzienigheid gefchonken heeft, tracht dienstbaar te maken ten nutte zijner medemenfchen, dan behoeft hij ook geenszins te vreezen, dat zijne weldadige oogmerken zich te verre zullen uitftrekken, of dat het Gode niet welbehagelijk zijn zal, dat hij voor het algemeen nuttig tracht te zijn; neen, zoo lang hij het hoofddoel eens Christens maar niet uit het oog verliest, zoo lang mag hij zich ook gerust op den Goddelijken bijftand verlaten. De door den Apostel PAULUS aan de *Corinthiers en Philippensen* gedane opwekking is algemeen en niet beperkt, want, de Bijbel leert ons duidelijk, dat

(1) EV. van MATH. H. XXIII : 12.

dat de Apostelen des Heeren zich krachtdadig verzet hebben *tegen de ingekropene valfche broeders uit de befnijdenisfe, die van ter zijde ingekomen waren, om te befpieden onze vrijheid, die wij in* CHRISTUS JEZUS *hebben, op dat zij ons zouden tot dienstbaarheid brengen* (GAL. II: 4) en dat wij niet ontvangen hebben *den geest der dienstbaarheid wederom tot vreeze, maar den geest der aanneming tot kinderen, door welke wij roepen Abba Vader* (ROM. VIII: 15) dat wij tot vrijheid geroepen zijn (GAL. V: 13) en dat, *waar de Geest des Heeren is, aldaar ook vrijheid is.* Zoodanige beperkingen komen dus onder het Evangelie der vrijheid volftrekt niet te passe, en wij voeren broeder CAPADOSE hier de woorden van JEZUS te gemoet: *te vergeefs eeren zij mij, leerende leeringen, die geboden van menfchen zijn.* En wat zullen wij van de door den fchrijver aangehaalde fchriftuur plaatfen zeggen en wat anders, dan dat dezelve hier zeer te onpas door hem worden bijgebragt, daar dezelve alleen dan toepasfelijk zijn wanneer men God vergeet, en niet op hem maar op menfchelijke hulp zijn vertrouwen ftelt, en dat dezelve voorts klaarblijkelijk aantoonen, dat de heer CAPADOSE nog niet in den geest van het Evangelie is ingedrongen. Naakt en in alle opzigten hulpbehoevende komen wij ter wereld; niets, volftrekt niets brengen wij mede, en ook niets kunnen wij er uitdragen, alles, dus wat wij bezitten, gezondheid, kracht, verftand, rijkdom en eer, en wat dies meer is, zijn het niet niet altemaal gaven Gods, aan ons uit loutere genade gefchonken? want de Allerhoogfte was ons immers

niets

niets verſchuldigd, en zouden wij dan wel de minſte vrees behoeven te koesteren, van in Gods wegen te zullen treden, en een Gode onbehagelijk werk te zullen verrigten, wanneer wij in Christelijken ootmoed, uit dankbare erkentenis voor de door het Opperwezen aan ons bewezene weldaden, en uit eerbied voor Gods bevel, trachten de aan ons gedurende dit leven geleende talenten en rijkdommen, waar van wij ſlechts rentmeesters zijn, zoo veel mogelijk, te algemeene nutte aan te wenden, en onvermoeid pogen werktuigen in Gods hand te worden ter verbetering van lot en zeden onzer evenmenſchen? Immers, *het is God, die in ons werkt, beide het willen en werken naar zijn welbehagen*, en zonder zijne Goddelijke hulp en bijſtand kunnen wij niets doen; *in hem leven wij, in hem bewegen wij ons, en in hem zijn wij, en uit hem en door hem en tot hem zijn alle dingen.*

Toetſen wij nu aan den ons door onzen Heer JEZUS CHRISTUS verleenden keurſteen, de tot verbetering van lot en zeden opgerigte Maatſchappijen, en in het bijzonder die *Tot nut van 't Algemeen*, zoo zullen wij bevinden, dat deze Maatſchappijen, verre van volgens den ſchrijver verbroederingen uit den Boozen te zijn, in tegendeel uit God zijn, want zij bezitten het aan ons door den mond der waarheid aangewezen kenmerk, de liefde Gods en die des evennaasten. Ja, zulke Maatſchappijen kunnen uit den aard der zaak niet uit den Boozen zijn, want, het zijn de woorden van het evenbeeld des Vaders zelve, *een ieder koningrijk, dat tegen hem zelve verdeeld is, wordt verwoest, en ieder ſtad of huis, dat tegen*

 zich

zich zelve verdeeld is, zal niet bestaan. (1) Indien dus de Satan, de Vorst der duisternis, die aards-vijand van alles wat tot verlichting der menschen, en tot verbetering van hun lot en zeden strekken kan, tegen hem zelve verlichting en verbetering tracht in te voeren, zoo is hij tegen zich zelve verdeeld, en dus kan zijn rijk niet meer bestaan, maar heeft een einde (MATTH. H. XII: 25 en 26); hetzelfde geldt insgelijks ten opzigte van de Maatschappijen, opgerigt ter voortplanting der *Vaccine.* Immers, welk redelijk Christen, die aan Gods albesturende Voorzienigheid gelooft, die uit den Bijbel weet, dat zelfs de haren onzes hoofds alle geteld zijn, en dat er geen enkel derzelve op de aarde vallen kan, zonder den wil onzes hemelschen Vaders, zal JENNER anders beschouwen dan als een werktuig in de hand der Almagt, als een van die *individus*, die het Gode behaagd heeft als middellijke oorzaken te bezigen, om zijne weldaden over het gevallen menschen-kroost, hetwelk toch altoos een bijzonder voorwerp blijft der Goddelijke liefde en barmhartigheid, uitte storten? Wie is er, die overweegt, hoevele milioenen menschen er niet reeds door de *Vaccine* voor den alvernielenden geesel der kinderziekte, gedurende de laatste 25 jaren bevrijd zijn, die de uitvinding der koepokken niet zal beschouwen, als een der grootste geschenken, die de Algoede, naar zijne Vaderlijke barmhartigheid, het kwijnend menschdom heeft willen schen-

(1) Ev. van MATTH. H. XII: 25.

ſchenken? — Wie is er eindelijk, die niet in de bijna voorbeeldelooze overeenſtemming van al wat braaf, kundig en verlicht is onder de Geneeskundigen in alle Landen en in alle wereldſtreken, ten opzigte der *Vaccine*, en in de beſcherming en onderſteuning, welke aan de *Vaccine* bij alle Gouvernementen, onverſchillig onder welk een vorm, en van welke Godsdienſtige geloofbelijdenis, is te beurt gevallen, duidelijk den vinger Gods erkent, daar immers volgens het onfeilbaar Bijbelwoord, *het harte des menſchen zijn weg overdenkt maar de Heer zijnen gang beſtuurt en het hart des Konings in de hand Gods is als waterbeken en de Heer het leidt werwaards hij wil.* (1) En zouden dan de Maatſchappijen, op gerigtter bevordering der *Vaccine*, om namelijk zijne behoeftige evennaasten en derzelver kroost deze groote weldaad der Goddelijke Voorzienigheid om niet mede te deelen, en om onder Gods zegen, en ſteunende op zijn Vaderlijken bijſtand, mede te werken of liever werktuigen in de hand der Almagt te zijn, ter bereiking van het groot en edel doel, om namelijk de kinderpest, dien geduchten geesel van het menſchelijk geſlacht, even als weleer de pest, voor altoos uit ons werelddeel te verbannen, niet uit God zijn? Immers, wij maken hier de alles afdoende woorden van de geachte ſchrijvers der *Vaderlandſche Letteroefeningen* de onze: het komt er ſlechts op aan, om één uit drie

(1) *Spr. van* SALOMO. H. VI: 9. en H. XXI, 1.

drie wegen te verkiezen: men moet namelijk of, „ met CAPADOSE, de kinderziekte, die, gelijk wij dit „ boven in het breede bewezen hebben, jaarlijks zeker „ vele duizenden ſlagtoffers maakt, ja zelfs hen, „ die ze eens gehad hebben, blijkens de getuigenis „ van wijle den beroemden Leijdschen Hoogleeraar VAN „ DOEVEREN en andere Geneeskundigen, (1) voor het „ vervolg niet altoos beveiligt, ongeſtoord laten voort- „ voeden, of de *inoculatie*, die zelve tot de verſprei- „ ding der ziekte aanleiding kan geven, en den lijder „ soms wegſleept, kiezen, of eindelijk de *Vaccine*, „ die voor niemand gevaarlijk is, geene *epidemie* ver- „ oorzaakt, en in verre de meeste gevallen, (wij „ durven er *uit eigen ervaring* gerustelijk bevoegen) „ als men de *Vaccine* in hare kenmerkende en ei- „ gendommelijke echtheid heeft doorgeſtaan, enkele „ uitzonderingen onbegrepen, altoos een voorbehoed- „ middel oplevert, algemeen trachten intevoeren, „ ten einde daardoor die verſchrikkelijke *epidemiën* „ voor te komen, welke zoo vele duizenden weg- „ ſlepen; en de gevaccineerden zelve ſomtijds in „ gevaar brengen, en tevens de vatbaarheid „ voor de kinderziekte zoo veel mogelijk uit te „ roeijen." (2) En kan wel die keuze, bij iemand, die zijn redelijk verſtand gebruikt, twijfelachtig zijn? immers, wanneer wij niet aarzelen om bij iemand, bij wien zich de voorteekenen eener aannaderende be-

(1) VOGEL. *l. l. Vol V:* 5 § 13, 14 *und* 15.

(2) *Vaderl. Letteroef. van* 1824, *N.* 1. *p.* 21.

beroerte opdoen, eene ruime aderlating in 't werk te ſtellen; de aan onze zorg toevertrouwde *individus* door het gebruik der *belladonna* voor de *ſcharlatina* te beveiligen; de oppervlakte van de door vergramde of dolle dieren gebetene deelen des ligchaams, alvorens zich eenig teken van ziekte in het geſtel opdoet, door het *cauterium actuale* of *potentiale* te vernietigen, en zelf ter behouding van het geheel een door het *gangreen* en andere ongeneeslijke ziekten aangetasten arm of been weg te nemen, en om ter voorbehoeding der beſmetting van de minerale berokingen gebruik te maken, — waarom zouden wij dan huiverig zijn, om van een ons door de Vaderlijke hand der Goddelijke Voorzienigheid geſchonken vóór behoedmiddel tegen den woedende geesel der kinderpokken gebruik te maken? te meer, daar eene ervaring van 27 jaren bewezen heeft, dat wij dit middel veilig en zonder eenige vrees voor het leven ren de gezondheid van ons kroost kunnen aanwenden. Ja wij gaan verder, en vragen: zal wel hij, die Gods woord beſchouwt als *een lamp voor zijn voet en een licht op zijn pad*, eenigzins huiverig kunnen zijn, om zijne kinderen te doen vaccineren, wanneer hij overweegt, dat de Almagtige ons in de heilige Schrift, als de barmhartige Vader van het heelal den liefderijkſten en teêrhartigſten vader in liefde tot zijne ſchepſelen vrre overtreffende, wordt afgemaald, en dat het Evenbeeld des Vaders ons in de ſchriften des nieuwen Testaments als de grootſte kindervriend wordt kenbaar gemaakt? *laat de kinderen tot mij komen want derzulken is het koningrijk der hemelen*, is de uitdruk-

 ke-

kelijke taal van den Zaligmaker (MATTH. XIX: 14) Wie van beiden handelt dus meer Gode welbehagelijk, en gaat meer overeenkomſtig de Goddelijke voorſchriften te werk, of hij, die het aan hem door God verleend kroost door de vaccinatie als een middel in Gods hand voor den alvernielenden geesel der kinderpest tracht te beveiligen, of hij, die met eene laauwe en onchristelijke onverſchilligheid, met de handen iu den ſchoot, gerustelijk de vreesselijke epidemie der kinderpokken afwacht, en er zijn kroost door laat wegſlepen? Kunnen zulke onchristelijke begrippen wel de minſte aanſpraak maken op den ſchonen naam van vertrouwen op Gods Vaderlijke Voorzienigheid? — Leert ons niet de Bijbel op tallooze plaatsen, dat wij alle middelen, welke onder ons bereik zijn, mogen en als Christenen verpligt zijn aan te wenden, om ons en ons kroost, zoo veel mogelijk, voor allerlei rampen en gevaren te behoeden? En zoude dan het offer van ons kroost, door onze wanbegrippen aan de vreesſelijke *epidemie* der kinderpokken ten prijs gegeven, Gode eenigermate behagelijk kunnen zijn? — O neen, ISRAËLS God heeft te allen tijde zijn diepſten afkeer en verfoeijing van allen *molechs dienst* betuigd; hooren wij zelfs onder de wettiſche huishouding de hieromtrent beſlisſende taal van den Profeet MICHA: *Waarmede zal ik den Heer tegenkomen, en mij bukken voor aen hoogen God? zal ik hem tegenkomen met brandofferen? met jonge kalveren? Zoude de Heer een welgevallen hebben aan duizende van rammen? aan tienduizende van oliebeken? Zal ik mijnen eerst-*

eerstgeborenen geven voor mijn overtredingen, en de vrucht mijnes buiks voor de zonde mijner ziele? Hij heeft u bekend gemaakt, o mensch wat goed is, en wat eischt de Heer van u, als regt te doen, en de weldadigheid lief te hebben, en ootmoediglijk te wandelen met uwen God? (MICH. VI: 6—8). Zoo zien wij dan, en wij hebben dit niet met menschelijk, maar met Goddelijk gezag gestaafd, dat hij, die met Christelijken ootmoed, en met een dankbaar hart van de weldaden, hem door de Goddelijke barmhartigheid ter behoeding van het leven en de gezondheid van zijn teeder kroost geschonken, gebruik maakt, een Gode welbehagelijk werk verrigt, en dat daarentegen hij, die uit domheid, laauwe onverschilligheid, of wel uit *mijstieke*, in der daad onchristelijke beginselen dezer heilzame en onschadelijke kunstbewerking nalaat, zich aan de snoodste ondankbaarheid schuldig tegen de Goddelijke voorzienigheid maakt, door het versmaden van de ons, naar den rijkdom der Goddelijke genade geschonkene weldaad der *Vaccine*. — Even eens dus, als elk Christen het gedrag van den zonderling, die aan een *tijphus nervosus* ziek liggende, ten einde Gods voorzienigheid niet vooruit te loopen, volstrekt gene geneesmiddelen wil de gebruiken, als onchistelijk wraken zoude, even zoo zeer begaan dezulken, die van het onwaardeerbaar geschenk der *Vaccine* ter beveiliging van hun kroost voor de kinderpest, geen gebruik willen maken, eene groote zonde tegen het Opperwezen, en wanneer, ten gevolge van dit hun onverschoonlijk verzuim, hun kroost naderhand, hetzij geheel hetzij ge-

gedeeltelijk, ter prooi wordt van den alvernielenden geefel der kinderpokken, dan worden zij vaak tot op het einde huns levens door een allergrievendst naberouw en knellendst zielsverdriet gefolterd; en geen wonder, daar er wel geen ijsfelijker denkbeeld voor het natuurlijk voor hun kroost kloppend ouderhart zijn kan, dan de bewustheid van door eigen fchuld en onvergefelijke nalatigheid den dood hunner liefde panden, veroorzaakt te hebben. De aan ons, zwakke ftervelingen, door onzen Heer JEZUS CHRISTUS ter regeling van ons gedrag gefchonken maatftaf, de eere Gods en de liefde tot onze evennaasten, verftrekt ons dus ook hieromtrent tot een veilige gids.

Des Schrijvers ftelling, dat de Geneesheer geen meester, maar dienaar van de Natuur moet zijn, haar moet volgen en nagaan, maar nimmer haar willen dwingen, of hare werking door eene ongepaste geneeswijze, of liever, vergiftiging in het gezonde ligchaam ftooren, zullen wij, om tijd te fparen, te meer daar dezelve tot het eigenlijk gefchilpunt niets af of toe doet, liefst met ftilzwijgen voorbijgaan, en ons vergenoegen, met flechts in het algemeen aan te merken, dat dezelve alleen genoegzaam is te onlochenbaren bewijze, dat de jeugdige Schrijver nog niet veel kennis met de ziekten gemaakt heeft, anders dan op zijne ftudeerkamer, daar het geen den minften twijfel lijdt, of, even als er gevallen zijn, in welke men de natuur veilig mag en behoort te laten werken en de Geneesheer zich behoort te bepalen om dezelve te volgen en in hare werking te onderfteunen, er insgelijks een aantal andere beftaan, waarin men niets

dan

dan nadeel van deze, zoo het heten moet, heilzame werkingen der natuur te wachten heeft, en waarin het leven of de dood des lijders van de al of niet *active* geneeswijze van den arts afhangt. Men denke flechts aan den *tijphus putridus et nervosus*, aan de *apoplexie*, *kolyken*, *cholera morbus*; zenuw ziekten, beenziekten, aan het koud vuur, en wat dies meer is. Wijlen mijn waarde leermeester, De Leijdfche Hoogleeraar PARADIJS, een man, zoo iemand, doorkneed in de beoefening der oude Geneeskundige fchrijvers, die de eerfte met de benaming van *Conamina Naturæ*, en de tweede met die van *fijmptomata morbi activa* beftempelde, vermaande dikwerf ons zijne discipelen ten fterkfte, om toch nimmer, door de laatfte voor de eerfte te nemen, de ziekte zelve onherftelbaar te maken, wanneer de Geneesheer namelijk in het laatfte geval den kostelijken tijd verspilt en het oogenblik ter redding voorbij laat gaan, zoo, dat, indien *Doctor* CAPADOSE ooit deze zijne ftelling bij het ziekbed in praktijk wilde brengen, menig een zijner lijders als een flachtoffer van zijne theorie sneven zoude.

Voorts moeten wij den Schrijver eene bijzonderheid, naar zijn gevoelen zekerlijk van groot belnag, mededeelen, te weten, dat hij hier met iemand van den echten ftempel te doen heeft, want dat ik noch *gevaccineerd* noch *geïnoculeerd* ben, en dat dus, om zijne fpreekwijze op bladzijde 214 te bezigen, in mijn perfoon niet het menfchelijk ligchaam, beftemd om de tempel des Heiligen Geest te zijn, tot eene woonplaats der duivelen is vervormd, de Engel in mij

mij ontheiligd, en de ſlang, het buikdier gevoed en aangekweekt, want dat ik op den ouderdom van acht of negen jaren door eene ſoort van pokken vrij hevig ben aangetast geworden, en dat dezelve beide door den Dorps-Chirurgijn van mijns Vaders ſtandplaats, en door een daarbij in *consult* geroepen Geneesheer uit *'s Gravenhage*, wijlen den Heer Med. Doctor VAN HOEY, *Junior*, voor echte kinderpokken verklaard zijn, doch dat dezelve, blijkens de mij daarvan achtergelatene lidteekens, hoogst waarſchijnlijk behoord hebben tot de door Profesſor HEIM in HORNS *Archief* zoo meesterlijk ons afgemaalde ſoort van *Varicellen*; dat ik vervolgens op mijn zestiende jaar, het eerſte jaar van mijn Akademie-leeftijd te *Leijden*, door de zachtaardige kinderpokjes in zulk een hevigen graad ben beſmet geworden, dat ik niet dan met zeer veel moeite door de ijverige zorg van den vermaarden *Leijdſchen* Geneesheer, mijn geachten vriend CUYPERS, en van wijlen mijne geliefde leermeesters, de Hoogleeraren OOSTERDYK, PARADYS, en den ons zoo vroeg ontrukten BRUGMANS, uit de kaken des doods gered ben geworden, en er door Gods zegen, zonder eenigerlei ligchaamsgebrek van dezelve te behouden, ben afgekomen, dat ik zelfs, offchoon er nu reeds bijna 32 jaren sedert dien tijd verloopen zijn, mij nog niet dan met eene kille huivering kan herinneren de hevige benaauwdheden, de brandende hitte, het afzigtelijk gelaat, den gezwollen ſtaat van het ligchaam en den eigenaardigen ſtank, door mij ter dier gelegenheid doorgeſtaan, zoo dat ik, om mijn kroost,

voor

uit vijf kinderen, vier dochters en een zoon, beſtaande voor deze ijsſelijke ziekte te behoeden, het pligt geacht heb, deze weldadige *crisis* eener zich ontwikkelende natuur reeds in den jeugdigen ouderdom van zes weken te verſtoren, en den pokken-engel bij hen te ontheiligen, zonder dat zij daarom in het minst in hun groei geſtuit of overprikkeld zijn geworden; vooral geniet mijn zoon, een jongeling van ruim vijftien jaren, van eene rijzige geſtalte, eenen buitengewonen graad van gezondheid, en van ziels en ligchaams ſterkte, in één woord, zijne gantſche gedaante teekent geſpierdheid en kracht, en daar ik uit mijne praktijk een aantal diergelijke voorbeelden onder de door mij gevaccineerden kan aantoonen, zoo houde ik het daarvoor, dat het geen ik mij herinner in mijne eerſte jeugd in een der nommers van het *Esprit des Journaux* omtrent de *Koffij* gelezen te hebben, ook op de *Vaccine* allezins toepasselijk is. Een zeker *Fransch* Geneesheer namelijk had zich in 't hoofd gezet te beweren, dat de koffij een de gezondheid en het leven ondermijnend vergift was, en ſchreef met dat oogmerk opzettelijk een werkje; de Recensent, van hetzelve gewag makende, zeide, dat hij echter ter gerusſtelling van zijne lezers en lezeressen, waaronder er welligt zeer vele zoude gevonden worden, welke door dat gift besmet waren, er konde bijvoegen, dat bijaldien de *Koffij* waarlijk een vergift is, deszelfs werking ten minſte zeer langzaam voortgaat, want dat zijn grootvader, thans reeds een grijsaard van ruim 80 jaren, en voor zijn leeftijd nog vrij hecht en ſterk, van dit vergift reeds sedert meer dan een halve eeuw, regelmatig tweemalen

daags

daags gebruik gemaakt had. Men zonde het dus ook veilig daarvoor kunnen houden, dat de vergiftiging van 's menſchen ligchaam, volgens *Doctor* CAPADOSE door de koepokinenting veroorzaakt, van zulk een aard is, dat zij, even als de *Aloë*, honderd jaren ter ontwikkeling nodig heeft, zoo dat wij ons over de rampzalige gevolgen van de vergiftiging der *Vaccine* evenmin als over die, door de *koffij* veroorzaakt, geenszins behoeven te bekommeren.

Thans zijn wij genaderd tot de reeds boven door ons vermelde Profetiſche Geestvervoering des Schrijvers, op bladzijde 218, welke in verband ſtaat met zijn geheel den geest van oproer ademende, en openlijk tegen de naar grondwettige vormen door Zijne Majesteit den Koning ten opzigte der *Vaccine* geëmaneerde wet, 18 April 1818, (*Staatsblad*, n°. 20) aandruischende verklaring, van niet alleen nimmer de *Vaccine* te zullen in het werk ſtellen, maar ook daar, waar zijn raad iets vermag, dezelve te bezigen om ouders en voogden van deze kunstbewerking afteſchrikken, en hun dezelve te ontraden; en dit brengt ons dan van zelve tot het reeds in de voorrede beloofd onderzoek, of en in hoe verre de profetiſche geest van *Doctor* CAPADOSE kan gezegd worden, uit God te zijn?

De waardigheid van eenen Profeet des Heeren is te allen tijde onder de wettiſche huishouding in het grootſte aanzien geweest, en geen wonder, daar deze enkele *individus*, door het hoogſte Wezen met bijzondere openbaringen verwaardigd, als het ware het midden daarſtelden tusſchen God en het volk,

en

en de Heer door hunne tusſchenkomst, de weldaden, welke het te wachten, of in tegendeel de ſtraffen, welke het te vreezen had, aan het *Israëlitische* volk hekend maakte; ſpoedig echter gaf dit aanzien geboorte aan valſche Profeten, die op het laatst zoo zeer vermenigvuldigden, dat ten tijde van ACHAB, den koning van *Israël*, of liever op het einde zijner regering, dien Vorst door omtrent 400 Profeten, die hij over een al of niet door hem, vereenigd met den Koning van *Juda*, tegen de *Sijriers* te ondernemen heertogt raadpleegde, als uit eenen mond geantwoord werd: *trek op, want de Heere zal de zijners in de hand des Konings geven;* doch het was een geest des leugens, de Heer had door hen niet geſproken; de on-ondernomen krijgtogt tegen de *Sijriers* liep allerellendigst af; de Koning van *Israël* werd in den ſlag dodelijk gekwetst, en ſtierf nog den zelfden avond, ten gevolge zijner bekomen wonde, en de Koning van *Juda* ontſnapte niet dan met veel moeite door Gods bijzonderen bijſtand de hem vervolgende *Sijriſche* legerbenden, en gansch *Israël* smaakte de wrange vruchten van dezen Profetiſchen logengeest. (1)

Toetsen wij dan aan het onfeilbaar Bijbelwoord den geest, door welken *Doktor* CAPADOSE in de beſtrijding der *Vaccine* is geleid geworden, en dit onderzoek, deze beproeving van den geest der ſchrijvers zal ons geenszins zwaar vallen. Immers, indien de Geest Gods is een geest der

---

(1) *I Kon. XXII:* 1 — 38.

der waarheid, die hen aan welke dezelve ontvangen *in alle waarheid leidt*, (JOANN. XVI : 13); indien de geest van het Evangelie is *zachtmoedigheid*, *en nederigheid* (MATTH. XI: 29;) *indien de vrucht des geest is liefde, blijdschap, vrede, langmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid en matigheid* (GAL. V: 22), *en alle goedigheid, en regtvaardigheid en waarheid* (EPHES V: 3); indien de liefde het hoofkarakter eens waren Chistens uitmaakt; indien de liefde *langmoedig en goedertieren*, *en niet afgunstig is, indien de liefde niet ligtvaardiglijk handelt; indien zij niet opgeblazen is, indien zij niet ongeschiktelijk handelt, indien zii haar zelve niet zoekt, indien zij niet verbitterd wordt en geen kwaad denkt; iudien zij alle dingen bedekt*; indien de Cristen, al ware het *dat hij de talen der menschen en der engelen sprak, alware het, dat hij de gave des Prophetie hadde, en wiste alle verborgenheden en alle wetenschap; al ware het dat hij alle geloof had, zoo dat hij de bergen verzettede, zonder deze liefde niets is* (I KORINTH XII: 1 — 7); indien de zaligmaker zelve uitdrukkelijk zegt, *hieraan zullen zij alle bekennen, dat gij mijne discipelen zijt, zoo gij liefde hebt onder malkanderen* (JOH. XIII: 35); indien *die niet lief heeft, God niet gekend heeft, want God is liefde* (JOANN. IV: 8), indien *wie wijs en verstandig onder ons Christenen is, uit zijnen goeden wandel zijne werken in zachtmoedige wijsheid bewijzen moet*; *indien de wijsheid, die van boven is, ten eersten zuiver is daar na vreedzaam bescheiden, gezeggelijk, vol van barmhartigheid en van goede vruchten*,

ten, niet partijdiglijk oordeelende en ongeveinsd; indien de vrucht der regtvaardigheid in vrede gezaaid wordt, voor de gene die vrede maken (JAK. III: 13. 17: 18); indien, *zoo er eenige vertroosting is in* CHRISTUS, *zoo er eenige troost is der liefde, zoo er eenige gemeenschap des geestes is, zoo er eenige innerlijke bewegingen en ontfermingen zijn, geen ding door twistinge of ijdele eere behoort te geschieden, maar door ootmoedigheid de één den anderen uitnemender dan hemzelven te achten hebbe* (PHILIP. II: 1 — 3); indien *iemand, die meent iets te zijn daar hij niets is, hemzelven in zijne gemoed bedriegt* (GAL. VI: 3); eindelijk indien *wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben;* indien daar en tegen, *die zijnen broeder niet lief heeft, in den dood blijft;* indien *een iegelijk die zijn broeder haat, een doodslager is, en indien geen doodslager het eeuwige leven heeft in hem blijvende* (I JOANN. III: 14 en 15); indien *hij, die bitteren nijd en twistgierigheid in zijn hart heeft, niet roemen en liegen moet tegen de waarheid;* indien *deze de wijsheid niet is die van boven afkomt, maar aardsch, natuurlijk, duivelsch, want waar nijd en twistgierigheid is, aldaar is verwarring en alle boze handel* (JAK. III: 14, 15 en 16). Dan lijdt het ook wel geen den minsten twijfel, of niet het voor ons liggende geschrift van *Doctor* CAPADOSE, het welk, zoo als wij dit in den loop van hetzelve ten klaarste hebben aangetoond, eene opeenstapeling van ijdele *suppositiën*, niets ter zaak doende declamatien, valsche stellingen, en van Geneeskundige en Godsdienstige drogredenen uitmaakt,

hetwelk al wat braaf en verlicht is onder de Genees-kundigen, ſchendt en lastert wegens het bezigen der *Vaccine*, hetwelk zelfs de dooden niet ongeſtoord in het graf laat rusten, met één woord, waarin van het begin tot het einde bittere nijd en twistgierigheid heerscht, waarin ſchier op elke bladzijde onder den dekmantel van Christelijken ootmoed eene, vooral aan den waren geest des Christendoms geheel vreemde waanwijsheid, ijdele hoogmoed, laakbare eigenliefde en drieste onbeſchaamdheid doorſtralen; waarvan het ſlot tegen den duidelijken letter van Gods woord, (hetwelk uitdrukkelijk leert: *alle ziele zij den magten over haar geſteld onderworpen, want daar is geene magt, dan van God, en de magten die daar zijn, die zijn van God geordineerd; alzoo dat, die hem tegen de magt ſtelt; de ordonnantie Gods wederſtaat, en die ze wederſtaan, over hen zelven een oordeel halen zullen*, ROM. XIII: 12) en met eene onbeſchaamde verklaring van opzettelijken wederſtand tegen een door zijne Majesteit den Koning vastgeſtelde Rijks-wet eindigt, — het lijdt geen twijfel, herzeg ik, of zulk een geſchrift is niet uit God, maar uit den Boozen, en de daarin doorſtralende geest is kennelijk *uit den vader den duivel*, *en wil de begeerte zijnes Vaders doen, die was een menschenmoorder van den beginne, en is in de waarheid niet ſtaande gebleven, want geene waarheid is in hem; wanneer hij de leugen ſpreekt, zoo ſpreekt hij uit zijn eigen, want hij is een leugenaar, en de vader der leugenen* (JOANN. VIII: 44.)

Hoe ſmartelijk, hoe diep bedroevend is dus niet voor

den

den redelijken, en tevens gemoedelijken Christen het *resultaat* van deze onze beschouwingen! — Twee *Israëliten*, jongelingen, zoo het scheen van goeden aanleg en vlijt, geraakten mede onder de leerlingen van BILDERDYK, en het zij ten gevolge van 's meesters lessen, hetzij door eigen onderzoek, zij doen beide openbare belijdenisse van den Hervormden Godsdienst; dit opent de harten van vele duizenden, als het ware, voor hen. Ja, menig één zag hen reeds aan als voorlopers van het in de Heilige schrift voorspeld gezegend tijdstip, hetgeen toch éénmaal onfeilbaar zal plaats hebben, dat namelijk *de volheid der Heidenen zal ingaan, en gansch Israël zal zalig worden*, en men begon hen te beschouwen als werktuigen in Gods hand, ter bereiking van dat groote doel. Doch de geest des kwaads, die altoos door allerlei slinksche wegen zoo veel mogelijk den voortgang van het rijk der waarheid tracht te verhinderen, en die *omgaat als een briesschende leeuw, zoekende wien hij ook zoude mogen verslinden*, wist voordeel op hen te krijgen, want ongelukkig bezat dit paar bekeerde *Israëliten* een buitengewonen graad van waanwijsheid, hoogmoed, en eigenliefde, en daar zij zich in eigen oog niet slechts voor buitengewone vernuften, maar zelfs voor *geïnspireerde* wezens aanzagen, zoo werden zij welhaast met 's mans licht en gloed doortrokken, en achtten nu zich bevoegd, om als zijne Profeten zijne bijzondere begrippen en *paradoxe* stellingen, als zoo vele in het Heilig Evangelie gegronde Godspraken, te verkondigen, en als blinde ijveraars op een stouten en beslissenden toon tegen

de ervaring, de gezonde rede en den waren Godsdienst aan, onbeschaamd met schenden en lasteren staande te houden; en hoewel slechts onlangs het Evangelie des vredes en der liefde omhelsd hebbende, aarzelen zij echter niet, om niet alleen bitteren nijd, haat en twistgierigheid in hunne schriften ten toon te spreiden, maar ook om ter liefde en ten zegepraal zoo mogelijk hunner wonderspreuken, en om zich een naam te maken, de belangen des volks, de rust in den Staat, en de gehoorzaamheid aan den Koning en de wetten door hunne oproerige geschriften te schokken en in gevaar te brengen. Een allertreffendst en tevens voor ons leerzaam bewijs, waartoe waanwijsheid, hoogmoed en onbetamelijke eigenliefde den ongelukkigen mensch vervoeren kunnen, daar dezelve de oorzaak zijn, dat deze jongelingen onder Gods toelating in de strikken des Bozen verward geraakt zijn. O indien zij, in plaats van de *paradoxe* stellingen en grilligheden van hun leermeester zich eigen te maken, zich op de ware kennis van het gezegend Evangelie hadden toegelegd; indien zij zich de uitdrukkelijke vermaning van onzen Heer JEZUS CHRISTUS: *leert van mij, dat ik zachtmoedig ben en nederig van harte*, hadden ten nutte gemaakt, dan voorzeker waren noch de *bezwaren tegen den geest der eeuw*, noch de *bestrijding der Vaccine* ooit in het licht veschenen, dan zouden deze bekeerde *Israëlieten* begrepen hebben, dat niet alle Christenen *Mannen en Vaders zijn in* JEZUS CHRISTUS; dat zij als *pas geborene kinderen* in het Christelijk geloof *met melk moesten gevoed worden, en niet met*

vaste

vaste ſpijzen, *daar zij dit nog niet vermogten* (KOR. I B. III : 2). Het voorbeeld van SIMON, bijgenaamd *de tooveraar*, zoude hun geleerd hebben, dat men openbare belijdenis van het Christendom kan gedaan, en het ſacrament der heiligen doops ontvangen hebben, en echter nog zijn en blijven kan *eene gansch bittere galle*, *eene zamenknopinge van ongeregtigheid* (HAND. VIII : 13 en 23); zij zouden hebben ingezien de noodzakelijkheid, om *niet een ieder geest te gelooven*, *maar dezelve te beproeven*, *of zij waarlijk uit God zijn* (JOH. I Br. IV : 1). Dat wij den aan ons verleenden tijd ons moeten te nutte maken, met waken, bidden en ſtrijden, om in te gaan door de enge poorte (MATTH VII : 13), niet tegen eene halve wereld, om *paradoxe* ſtellingen *per fas et nefas* te verdedigen, want *te vergeefs eert men God*, *leerende leeringen die geboden van menſchen zijn*, zegt de Heiland zelve (MATT. XV : 9), maar tegen de zondige begeerlijkheden van ons eigen bedorven hart. Dat eindelijk *het roemen den Christen niet oorbaar is* (II KOR. XII : 1) *want dat hij niets bezit*, *hetgeen hij niet uit loutere genade ontvangen heeft*; dat hij in tegendeel, volgens de wet der Christelijke liefde, altoos *anderen meer dan zich zelve behoort te achten*, en de gebreken zijner evennaasten zoo veel mogelijk *met den mantel der christelijke liefde bedekken*, en vooral nimmer *den ſplinter die in den oogen zijns broeders is*, *behoort te zien*, *terwijl hij den balk*, *die in zijne eigene oogen is*, *niet bemerkt*, (MATT. VII : 3 en 5); dat hij uit dien hoofde nooit te veel zelfsvertrouwen moet koesteren, of zich zoo rijk

gezegend onder velen mag wanen, want dat dit de groote en voorname klip is, waarop het geloof van zoo vele Cristenen jammerlijk ſchipbreuk geleden heeft, en eene gemoedsſtemming, waardoor de zwakke zondige mensch, zich volkomen zeker wanende en wel beveiligd achtende, ligtelijk in de ſtrikken des Boozen vervalt. De Farizeeuw dacht zich veel rijker van God begiftigd dan de tollenaar, en zelfs zijn gebed werd tot zonde (LUC. VIII: 10—14); waarom ook deze gemoedsſtemming door den Zaligmaker als de allergevaarlijkſte is aangewezen: *indien gij blind waart, zoudt gij geene zonde hebben, maar nu zegt gij: wij zien, en daarom blijft uwe zonde* (1), is de krachtige taal van JEZUS tegen de Fariseeuwen. En wederom tot de Gemeente van *Laodicea*, in welke de Christen-Farizeeuwen zeer talrijk ſchijnen geweest te zijn: *want gij zegt, ik ben rijk en verrijkt geworden, en hebbe geens dings gebrek, en gij weet niet, dat gij zijt ellendig en jammerlijk, arm, blind en naakt.* (OPENB. III: 17).

O dat wij allen ons dus zorgvuldig wachten (want *die ſtaat, zie toe, dat hij, niet valle!*) van nimmer wijs te zijn boven hetgeen men behoort te zijn, en van onder een nederig ingetogen en heilig uiterlijke, eenen vreesſelijken hoogmoed, die geene palen kent, te verbergen, indachtig zijnde, dat *de mensch aanziet wat voor oogen is, maar dat God het hart aanziet* (I SAM. XVI: 7,) en dat de zacht-moe-

(1) *Ev. van* JOANNES, *IX* : 41.

moedige JEZUS zelve tot acht malen toe het wee over degenen, die zulke dingen doen, heeft uitgesproken (MATTH. XVIII: 13 tot 29) opdat wij niet door waanwijsheid, hoogmoed en onbetamelijke eigenliefde onder het oordeel Gods vervallen, want *God wederstaat den hovaardigen, maar den nederigen geeft. hij genade* (JAK. IV: 17); en laten wij voorts, steunende op de grenzenlooze Goddelijke barmhartigheid, de Christelijke hoop koesteren, dat de inwerking van den boozen geest tot straffe wegens hun ijdelen hoogmoed en onbetamelijks eigenliefde, van den *Heer* hun toegezonden, en die blijkens hunne schriften, dikwerf maar al te zeer vaardig over hen is, slechts voor een bestemden tijd zal zijn, en dat deze twee bekeerde *Israëliten* welligt door God tot verderf des vleesches voor een tijd zijn overgegeven, opdat hun geest behouden moge worden in den dag des Heeren JEZUS (KOR. XIII: 5), *want God is in staat hen weder vast te stellen* (ROM. XIV: 5), op dat, wanneer zij eenmaal bekeerd zullen zijn, zij de broeders, aan velen van welken zij thans openbare ergernis veroorzaakt hebben, door een voorbeeldig Christelijk gedrag en wandel stichten mogen (LUC. XXII: 32), en alsdan blijmoedig de taal van den Apostel PAULUS de hunne maken: *toen ik een kind* in het Christelijk geloof *was, sprak ik als een kind was ik gezind als een kind, oordeelde ik als een kind; maar wanneer ik een man geworden ben, zoo heb ik te niete gedaan, hetgeen eens kinds was* (I KOR. XIII: 2).

En zoo hebben wij dan onze taak volbragt, en zoo wij vertrouwen, de Geneeskundige en Gods-

dienſtige drogredenen des ſchrijvers, geſchikt om de vreesachtigen te verſchrikken, de zwakken te misleiden, de eenvoudige gemoedelijke Christenen te doen wankelen, geheel en al ontzenuwd, en voor het groote publiek onwederlegbaar betoogd, dat de beginſelen der ware Geneeskunde, de gezonde rede en de Godsdienst, alle even zeer voor het grondbeginſel der *Vaccine* pleiten, en dat hij, die dit onwaardeerbaar Gods-geſchenk verzuimt of verwaarloost, zich aan de grootſte ondankbaarheid jegens het Opperwezen ſchuldig maakt.

En gij allen, die even als ik het plicht geacht hebt, uwe kinderen aan de Goddelijke weldaad der *Vaccine* deelachtig te maken, vereenigt u met mij, om met kinderlijken eerbied onze knieën te buigen voor den Vader der lichten, van wien alle goede gaven en volmaakte giſten afkomen. Danken wij den Algoeden dat het Hem naar zijne peillooze barmhartigheid behaagd heeft, door de *Vaccine* ons kroost voor de woede der kinderpokken te behoeden, en dat wij ons deze en meerdere weldaden van onzen Hemelſchen Vader trachten waardig te maken, door God lief te hebben boven alles, en door onze evennaasten, onze medemenſchen, te beminnen als ons zelven: want *het Koningrijk der Hemelen beſtaat niet in woorden, maar in kracht.*

Het zij zoo!

●

ERRATA.

Overal waar VAN DER BREGGE ſtaat, leze men VAN DER BREGGEN.

Bl.	7. noot.		ſtaat: I Cor· I: 12,		lees: I Kor· I: 26.
31. reg.	10. van ond.	—	vertaling,	—	aanhaling.
33. —	3. — —	—	ontveizen	—	ontveinzen.
36. —	4. — —	—	*met* de kinderziekte	—	*van* de kinderziekte.
54. —	16. van bov.	—	operatiocinii,	—	ope ratiocinii.
60. —	2. — —	—	qiod	—	quod.
79. —	7. van ond.	—	standboek,	—	handboek.
—	noot 2.	—	Practuae,	—	Practicae.
83. —	16. van bov.	—	grundvorm,	—	grundform.
85.	noot 2.	—	Hoft,	—	Heft.
87. —	12. van ond.	—	ruptie,	—	eruptie.
88.	noot 1	—	poevailed	—	prevailed.
89.	—	—	sbetch,	—	sketch.
—	—	—	occurence	—	occurrence.
92. —	8 van ond.	—	desease	—	disease.
93. —	13. — —	—	vesiculo-tular,	—	vesiculo-pistular.
97. —	4. van bov.	—	van	—	in
— —	6. — —	—	ecbter,	—	echte.
99. —	7. van ond.	—	Secondaria,	—	Secundaria.
107.	noot 2.	—	seqq,	—	seq.
109.	—	—	ijan Geuns,	—	van Geuns.
110.	—	—	pcrsonen,	—	personen.
113. —	2 van bov.	—	God,	—	Gods.
— —	12. van ond.	—	Gen. VII: 12,	—	Gen. VIII: 21.
— —	4. — —	—	Gen. V: 31,	—	Gen. VI: 3.
128. —	17. van bov.	—	weën,	—	weeën.
129. —	5. — —	—	dodelijk,	—	doodelijk.
130. —	12. van ond.	—	herſenſproken,	—	herſenſpoken.
132. —	5. van bov.	—	met,	—	tot
185. —	11. van ond.	—	derzelver,	—	deszelfs.

ERRATA.

Bl. 139. reg.	11. van bov.	ſtaat: moxïterum,	lees: mox iterum.
141.	noot.	— ſeqq,	— ſeq.
142. —	6. van bov.	— enſtellt,	— entſtellt.
143, —	9. van ond.	— weën,	— weeën.
150. —	noot.	— seqq,	— seq.
157. —	15. van ond.	— Saacharum.	— Saccharum.
163.	noot 2.	— Letſon.	— Lettſom.
—	— —	— cow-pox,	— cow-pock.
165. —	10. van bov.	— Hertz,	— Herz.
169. —	12. van ond.	— Holſtein,	— Holſtein.
182. —	2. — —	— andi I,	— and.
183.	noot 1.	— cow-pox,	— cow-pock.
184.	— 1.	— uitſprekken,	— uitſpreken.
213.	—	— H. VI: 9,	— H. XVI: 9.
214. —	8. van bov.	— voortvoeden	— voortwoeden.
215. —	5. van ond.	— vrre,	— verre.
216. —	8. — —	— molechs,	— Molochs.
217. —	5. — —	— Vaceine,	— Vaccine.
219. —	8. — —	— belnag,	— belang.
220.	laatſte woord	— voor,	— uit.
221. —	9. van ond.	— gerusſtelling,	— gerust-ſtelling.
222. —	1. van bov.	— zonde,	— zoude.
223. —	4. — —	— hekend,	— bekend.
— —	12. — —	— zijners,	— Sijriers.
— —	13. van ond.	— krijgtogt,	— krijgstogt.
— —	11. — —	— dodelijk,	— doodelijk.
224. —	8. van bov.	— Ephes. V: 3,	— Ephes. V: 39.
— —	6. van ond.	— Joann. IV: 8,	— I Joann. IV: 8.
226. —	14. — —	— Rom. XIII: 12,	— Rom. XIII: 1.
228. —	5. — —	— dezc,	— deze.
229. —	3. van bov.	— tooveraar,	— toovenaar.
230. —	7. — —	— Farizeenw,	— Fariſeer.
— —	9. — —	— Luk. VIII: 10—14.	— XVIII: 10—14.
— —	14. — —	— Fariseeuwen,	— Fariseers.
— —	13. van ond.	— Farizeeuwen,	— Fariseers.
231. —	3. van bov.	— Matth. XVIII: 13—29	— Matth. XXIII: 13-29
— —	7. — —	— Jak. IV: 17.	— Jak. IV: 6.
— —	15. van ond.	— Kor. XIII: 5,	— I. Kor. V: 5.
— —	14. — —	— Rom. XIV: 5,	— Rom. XIV: 4.
— —	3. — —	— I Kor. XIII: 2	— I Kor. XIII: 4.

